פרשת **בשלח** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתקפ"ג שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
תורה ותפלה ..... ג
דגש תורים ~ לקיטת תמרים ..... ד
קדוש יאמר ..... ו
בשפתי צדיקים ~ לישון חכמים ..... ח
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ט
שבח"י רבנן ..... י
פינת יקרת ..... יב
חוקים להורותם ..... יח
פשיט כהלכה ..... כ
צדקה כהלכתה ..... כא
הילולא רבא ..... כג
נועם שבת ..... ל
פשוטלען פלכים ..... לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ:
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים

צעד אחר צעד מלווה באנחות, צועד לו העני בין עיר לעיר כשמשא כבד רובצת על שכמו, המשא הכביד מאוד על הליכתו והוא השתרך לאיטו כשהוא נאנח ומתנשף בכבידות, והנה, עברה באותה דרך מרכבה, היושב במרכבה הי' טוב לב ובראותו את העני הרובץ תחת משאו נכמרו רחמיו עליו, הוא עצר את המרכבה והציע לעני לעלות למרכבה ולנסוע יחד עמו.

העני הודה לו ובשמחה הוא עלה על המרכבה והם המשיכו לנסוע, לפתע הבחין בעל המרכבה שהעני אמנם יושב על הספסל, אולם הוא ממשיך לשאת את המשא הכבד על כתיפו ואינו מניחו מידו, הוא פנה אליו ואמר לו שהוא תמה על מעשה זה, שהרי הוא יכול להניח את המשא מידו ולפוש מהמאמץ הגדול.

ענה לו העני: הנני מכיר לך טובה על כך שלקחת אותי במרכבה שלך, אולם אינני מעוניין להטריח אותך ואת הסוסים לשאת גם את המשא הכבד שלי, די לך בכך שאתה מסיע אותי, את החבילה אמשיך להחזיק לבדי.

צחק בעל המרכבה מאוד והסביר לעני: מאחר שעלית למרכבה עם המשא שלך, אין כל הבדל אם הנך מחזיק את המשא ביד או שהנך מניח אותה מידך, בכל מצב הרי הסוסים נושאים את משאך, לכן, הורד אותו מכתיפך, כי במעשה זה אינך מקיל עלי במאומה והנך גורם קשיים לעצמך, ללא תועלת כלשהי לזולת.

והנמשל מובן, עמל הפרנסה הוא אחד מהדאגות הגדולות הסובבים ומעיקים את האדם במשך ימי חיותו עלי אדמות, לא מועטים המה הרובצים תחת עול כלכלת ביתם למצוא טרף ולחם חקם, ואכן מבחינת עין הגשמי קשה מאד להתמודד עם דאגה גדולה זו כי רבה היא, גם אנשים שהינם מאמינים בני מאמינים ויודעים שהקב"ה הוא המחיה אותם ואת בני משפחתם, חוששים בעניני הפרנסה מפני העתיד.

אך מאידך מצאנו נוחם לנפשינו להתגבר ולהחזיק מעמד בכל מצב שהוא, והוא עפי"מ שאחז"ל "מאן דיהיב חיי יהיב מזוני" הקב"ה שנותן לנו חיים הוא זה שנותן לנו גם מזונות, האדם דומה בהנהגתו לאותו עני היושב בעגלה וממשיך להחזיק את החבילה בידו, כדי לא להכביד על העגלה.

הפסוק אומר "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך" חובה עלינו לבטוח בה' שיתן לנו את כל צרכינו, נשליך את יהבנו על ה', אל לנו לדאוג ולהמשיך להחזיק את החבילה בידינו, ה' הנושא אותנו ואת חיינו, נושא גם את המזונות שאנו נזקקים להם.

כוס ישועות אשא

משמח ליבנו, בשמחה וגילה, יאשר ברכה והצלחה, בברכת מזלא טבא וגדיא יאה, לראי גברא יקירא נעלה, עושה ומעשה לכל דבר שקדושה, המפואר ומשובח בכל בי, יום וליל לא ישבות במעשיו הכבירים ואוזר בגבורה חיל למען פריחת ושגשוג מוסדות התורה ומוסדותינו הק' פה עיר בית שמש יע"א

זה האיש אשר מלך מלכי המלכים חפץ ביקרו עד אין סוף איש חי ורב פעלים להעמיד יסוד מוסדותינו ודעביד בקבע באותיות מוזהבות יחקק מעשיו בדברי הימים למלכות סאטמאר מוסדות יטב לב מראשי המערכה לעמוד לימינינו בעזרת הקל

לרמי החסיד רוצה"ח ראש וראשון
לכל דבר שבקדושה

מוה"ר וואלף פערל הי"ו

חבר הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל שמחת נישואי בנו החתן
כמר יהושע הר"ו

וזאת הברכה, לאלופי המערכה, מקרב לבב שגורה, יזכו ההודים, ראשי ההדים, לחוג שמחתם בשעה מוצלחת, טובה ומשובחת, נישואין בששון וזמרה, חתן וכלה, כגפן למשעלה, בית נאמן להתפארה ודבות בשנים, באכטים טעונים, ויזכה מע"כ להדבות פעלים לתודה ערי נזכה לקבל פני מלכא משיחא, ומלכינו בראשינו בב"א

הכ"ד השמחים בשמחתו מריחוק מקום ומקירוב הלב

מאיר פערל
ב/ההנהלה בארה"ב

צבי עקיבה בריטשטיין - נחמן בראך
ב/ההנהלה בארה"ק

אם הי' לפרעה כח הליצנות, לא היו מועילין כל המכות

ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, "שמעתי ממורי ורבי איש אלקים קדוש **מהור"ר מנחם מענדיל מרימנאב** נבג"מ, שאמר על 'ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים', שאמרו רז"ל (ע"ז יט.) על 'ובמושב לצים לא ישב' (תהלים א, ב) זה פלשתים, שפלשתים ליצנים היו [ולפיכך לא נחם אלקים דרך ארצם]. ואמר: **אילו היה יודע פרעה שעם ליצנות יכולין להכחיש כל העולם לא היו ישראל יוצאים מתחת ידו לעולם ח"ו** [ופרעה לא היה נגוע במדת הליצנות, **"כי אם היתה זאת בפרעה לא היו מועילים לו גם העשר מכות, כי היה מעביר ומחליש ומכחיש הכל ע"י ליצנות".** ילקוט מנחם, ליקוטים עמ' רכטז]. ובפעם שנית אמר והראה באצבעו דרך חלון ואמר בזה הלשון: **רואים אתם שזה שמים, ועם ליצנות יכולין להכחיש שזה אינו שמים!** ואחר סעודתו אמר בביתו: אתם סבורים שבבית מדרשינו היום בשעת התפילה לא היו ליצנים, היום התפלל זה, והיו מתלוצצים שמאריך ואין קולו ערב בתפילתו, ע"כ ודפח"ח".

תפלה למשה להרח"ק מסאמבור זי"ע (פר' ויצא)

ההתבוננות הנכונה ותשובה קודם תפילה ועסק התורה

דבר אל בני ישראל וישובו ויחנו לפני פי החירות בין מגדול ובין הים לפני בעל צפון. "התורה הקדושה מרמזת ומורה לנו בזה דרך טובה וישרה, בהתנהגות האדם בעת לימוד התורה ובעת התפלה, היינו **שיתיישב בדעתו ושכלו קודם הלימוד או התפלה, לפני מי הוא עומד,** על דרך דע לפני מי אתה עומד (ברכות כח: ע"ש) וכמו שהחסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם התפלה כדי שיכוונו את לבם למקום (שם ל:). וזהו: **'וישובו ויחנו לפני פי החירות'** שישובו בתשובה שלימה לפניו קודם שעושים חירות לפיהם. ובזה (ע"ש שישובו, ע"ז) **'ויחנו'** יתנו חן לדיבורם בקודש, **'בין מגדול'** היינו תפלה, כמ"ש (משלי יח, יז) 'מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב' (וראה במדרש שוחר"ט תהלים קמב, שהפסוק מוסב על תפלה) **'ובין הים'** היינו ליבוד תורה, ע"ד הנקרא ים התלמוד, **'לפני בעל צפון'** היינו, **"שיבינו וישכילו לפני מי הם עובדים עבודתם, ולפני מי הם עומדים הלא לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר כל הצפונות והנסתרות הוא יודע, ולפניו נגלו כל תעלומות לב ומחשבות האדם ותחבולותיו".**

אוהב ישראל

הקב"ה הורה בזה למשה רבינו דרך הנהגה למנהיג הדור

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, משה רבינו ע"ה היה עניו גדול מכל האדם, וכמו שהתוה"ק בעצמה מעידה עליו והאיש משה עניו מאד מכל האדם, **והנה מנהיג העם צריך שינהג את נשיאותו ברמה ובחוזק,** ובעת צורך אפילו בתקיפות, נגד ראשי העם, בלי שום התבטלות להם. ומשה רבינו ע"ה שהי' עניו מכל האדם, ראה הש"י שלא יהיה בכוחו להנהיג אותם בתקיפות כזה, כי יהי' לו התבטלות אליהם, ויאמר אין אני כדאי להיות ראש ומנהיג, כי מה אני, כדרך הענוים. אמר לו הש"י **'מה תצעק אלי'** כי ידוע שלשון **'מה'** הוא ענין ענייות, כמו שנאמר (שמות טז, ז) 'ונחנו מה', וזהו שאמר לו הקב"ה **'מה', תצעק 'אלי', היינו בדברים הנוגעים אלי היינו לחקב"ה צריך לחיות לך ענייות,** אבל **'דבר אל בני ישראל'** ותיבת 'דבר' הוא לשון קשה (רש"י במדבר יב, א) שלבני ישראל צריך אתה להתנהג ביד חזקה, **ואל יהיה לך ענייות נגדם, כי לישראל אתה ראש ומנהיג. 'ויסעו'** שכן הוא בענין נסיעה להצדיק, שלא יהיה להצדיק ענוה עד שלא ירשה להאנשים לנסוע אליו, לא זו הדרך, רק תנהג נשיאתך ברמה שאתה נשיא ישראל, ובאם שיצטרכו לנסוע לצדיק, לא ישבו בביתם רק יסעו אליך, ולא תדחה אותם במידת הענוה שבך.

אמרי קודש ממרן הקדוש מצאנז זללה"ה
שבתחילת ספר חמדה גנוזה, וכ"ה בעוד ספרים בשמו

אנו גורמים שגם הקב"ה יאמר שירה כפי איכות כוונתינו

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' וגו'. הפסוק מתחיל בלשון יחיד "ישיר", ואח"כ בלשון רבים "ויאמרו", וחוזר ללשון יחיד "אשירה". וי"ל, דאיתא (תדבא"ר ריש פי"ח): "כל תלמיד חכם שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו", ולכאורה צ"ב מה שייך לומר כביכול "כנגדו". אמנם ידוע מאמרם ז"ל (ברכות ו.) שהקב"ה מניח תפילין, וכתוב בהם: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (דה"א יז, כא), ואמר להם הקב"ה לישראל: אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, שנאמר "שמע ישראל ה"א ה' אחד", ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר "ומי כעמך ישראל" וגו'. **הרי שכפי שבני ישראל מקיימים המצוות, באותה בחינה הקב"ה מקיים אותן, כביכול.** וכשבני ישראל מקיימים מצוות ומכוונים לייחד ולהגדיל שמו ית', כן הוא ית"ש מכוון לגדל ולרומם את ישראל. **וזו הכוונה: "הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו", כלומר, באותה בחינה עצמה שהוא לומד,** ואם לומד בכוונה להמשיך שפע רב בכל העולמות, הקב"ה גם כן משפיע לו כל טוב, ואם לומד בכוונה לייחד שמו הגדול ית', אזי הקב"ה גם כן לומד בבחינה זו לרומם ולגדל קרנו. וזה הפירוש בפסוק: **'אז ישיר' כי כמו שישראל היו אומרים שירה, היה הקב"ה גם כן אומר שירה, וישראל אמרו בכוונה זו שיזכו וגם השי"ת יאמר שירה.** וזה פירוש: **"אז ישיר"** וגו' פירוש, בשביל שיאמר השי"ת שירה: **"ויאמרו"** שניהם שירה, היינו השי"ת וישראל, ולכן כתוב כאן לשון רבים, דקאי על שניהם, **ואח"כ מפיים ואומר מה היתה שירת ישראל, לכן כתיב בלשון יחיד דקאי על שירת ישראל, דכל אחד אמר שירה שלו.**

הרח"ק מהר"ש מבעלזא זללה"ה

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

מעשה בראשית כפופים לתורה ועמליה
לעשות ככל אשר יגזרו עליהם וממשלתם עליהם

ויושב הים לאיתנו, לתנאו הראשון. צריך לדעת אופן התנאי כו'. **"אכן תנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה ה' על כל מעשה בראשית להיות כפופים לתורה ועמליה, ולעשות כל אשר יגזרו עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הבורא ברוך הוא"**, כו'. והנה ביציאת ישראל ממצרים עדיין לא קבלו התורה ואין גזירתם על הנבראים גזירה, ולזה לא הסכים הים ליחלק להם וטען למשה 'אתה נבראת בששי ואני בשלישי', זה רמז כי אינו בן תורה **שאם היה בן תורה הנה הוא קודם לו, כי התורה קדמה לעולם כולו,** ולזה נתהכם ה' והוליך ימינו ליומין משה פירוש הראהו כי הוא בן תורה, המתייחם לה יומין דכתיב (דברים לג ב) מימינו [אש דת למו] וגו', וכשראהו תיכף ומיד נקרע כתנאי הראשון, **ולזה כל צדיק וצדיק שיעמוד אחר קבלת התורה, יביא בידו שטר חוב אחד לכופו ליחלק לפניו,** ותמצא שכשלא רצה ליחלק לרבי פנחס בן יאיר ולהמתלוה עמו רצה לקונסו, ופחד הים ממנו.

אור החיים

תפילה

כשישראל אומרים שירה למטה
הש"י כביכול אומר עמהם שירה למעלה

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר. נראה לפרש בעזרת השם, דהנה הבעל שם טוב אמר פירוש הפסוק **ה' צלך,** שהשם יתברך ברוך הוא מתנהג עם האדם גם כן כמו הצל. כמו שכל מה שהאדם עושה גם הצל עושה, כן הבורא ברוך הוא מתנהג עם האדם גם כן כמו שהוא עושה. **ונמצא כשישראל אמרו השירה בשעת גאולת מצרים אזי היה הקדוש ברוך הוא גם כן שר כביכו"ל את השירה הזאת. והנה 'ישיר' לשון יפעיל הוא. וכך פירוש הפסוק 'אז ישיר',** כלומר שישראל פעלו בשירתם. **'את השירה הזאת לה',** כלומר שהקדוש ברוך הוא כביכו"ל גם כן ישיר את השירה הזאת. **'ויאמרו לאמר',** שהיו אומרים שיאמר השם יתברך גם כן את השירה.

קדושת לוי

צריך בכל יום לגשת לתפילה בהתבוננות חדש ברוממות אל וגדולתו. ותחילת התפילה בהתאמצות דוקא

ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו כו'. [ועיי"ש שהקשה איך יצאו בהשכמה ללקוט קודם התפילה]. **אך התורה הקדושה מלמדת לנו דרך גדול לעבודת בוראינו ית"ש, והוא כי מן הראוי הוא שישכיל האדם ויתבונן בכל יום ויום קודם תפלתו ברוממות האל וגדולתו ית"ש, ויתחכם באיזה ענין ושכל יעמוד להתפלל לפניו, ואיזה פירוש של שבח ובינה ותחלה שיכוין, כי אין מן הראוי לעמוד לפני מלך בשר ודם לומר אף לפניו בכל יום תחלה ושירה אחת כאתמול גם היום גם למחר בלי שום השתנות, על אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה להתפלל לפניו בכל יום בשוה, וצריך להשכים ולהתבונן איזה שכל חדש בכל יום ע"י התבוננותו ברוממות האל ית"ש,** וזהו שירו לד' שיר חדש [תהלים צו א], היינו **שצריך להשכיל בכל יום לומר שיר חדש, היינו שהתפלה תהיה באיזה ענין ושכל חדש שלא היה בו ביום אתמול ומקדמת דנא,** ועתה נאמר שגם לקיטת המן בכל יום ויום קודם תפילתם היה לצורך זה, שיתבוננו בו ברוממותו וגדולתו האל יתעלה, ויראו איך המטיר להם לחם מן השמים שזה למעלה מן הטבע, מאין זה **כי אם שיש בורא המשגיח ובעל יכולת ומרומם על כל ברכה ותהילה, וזהו היה להם להכנה אל התפלה להתפלל בשכליות חדשים ופירושים ותהלות ותשבחות שונים בראותם רוממות האל מאד.** והנה פירושי התורה נקראים דבר כד"א בדבר ה' שמים נעשו, שהוא על ידי התורה כלי אומנותו של הקב"ה, וזהו **'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצאו העם ולקטו דב"ר יום ביומו',** פי' שילקטו בדברים השייכים לאותו יום, והיינו פירושי התורה והתפלה שנקראים דברים חדשים, השייכים לאותו היום ביומו, והיא ע"י התבוננות וראית עין בעין רוממות וגדולת האל בירידת המן, **ולקיטת המן היה לקיטת אלו הדברים.**

ועוד הקדים אדומ"ו וללה"ה הקדמה אחת לבאר הפסוק השני הנ"ל,שהשכיל והתבונן **למה החמה היא באדמימות כל כך בצאתה ואח"כ היא נכבית ומתלבנת,** והבין הטעם, כי באמת אין רצון החמה לצאת להזריח על העולם כדאיתא בגמרא [ויק"ר פל"א ט], אך היא עושה באימה רצון קונה, והיא מוכרחת להתגבר מאוד נגד רצונה רצון גופני וחומר ולבטל רצונה מפני רצון בוראה ית"ש, ומחמת זה בא לה האדמומיות שמוכרחת להכריח רצונה בהכרה, **והוא כענין האדם עומד להתפלל, ונפשו משתוקקת אל קונה, והנוף העכור נוטה להיפוך לחפרידה, והיא מוכרחת להתגבר מאוד ולהתפלל בכוחות גדולות עד בא לו האדמימות בפניו,** ואמר אדומ"ו שאינו יכול לבאר זה הענין כל כך על בוריו כי יש בזה ענין מוסתר אינו מושג כלל, **אמנם אחר כך כשכבר נתחמם ונתלהב מאוד, והיינו כשבא באמצע התפלה, ואז כבר ניתש וחלש רצון הגופני, ונמס על ידי התחממותו והתלהבותו בתפלה.**

והענין הזה רמזה לנו התורה בפסוק הנ"ל, **'וילקטו אותו בבוקר בבוקר',** היינו לקיטת הדיבורים ושכליות חדשים אל תפילתם כנ"ל, רק היו צריכים עדיין התגברות מאוד, אמנם אחר כך **'וחם השמש',** כלומר כשכבר נתחמם בהתלהבות ועבודות וכחות גדולים אז **'ונמס', פירוש שנמסו ונשתברו כל המסכים ורצונו הגופני המבדילים כו'** (עיי"ש).

מנחם ציון (שלה)

אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים. יבואר לפי דברי השלה"ק על מה שאמרה רחל הבה לי בנים, שחשבה שהי מנע ממנה פרי בטן כי מתאווה לתפלתן של צדיקים, ולכן אמרה הבה לי בנים דהיינו שירבה בתפלה, וע"ז השיב לה יעקב שזה היא דווקא באי"י שהוא תחת הקבי"ה בעצמו, אבל בחו"ל שהיא תחת שרי מעלה אין הקבי"ה מייסר הצדיק מפני שמתאווה לתפילתו, כי אולי יפסיקוהו עוברי דרכים שרים החיצונים, וזהו שהשיב יעקב התחת אלוקים אנכי, האם אני באי"י שהוא תחת יד הקבי"ה בעצמו, ובזה פי' בשמ"י דזהו שאמר והנה מצרים נוסע אחריהם, היינו שרו של מצרים נסע אחריהם, שהפילו הי לארץ והוסר ממשלתו ואז היה בכוח בנ"י לבקש אף בחו"ל שאין מעכב על ידן, והנה מבואר במדרש כי השר של מצרים היה נדמה לפרעה כמין סוסים, והיינו אשריה לה' אף שהוא בחו"ל, כי גאה גאה כתרגומו היינו שהשפיל הסט"א ואין מעכב על ידי בנ"י לשיר ולהתפלל גם בניכר, סוס ורכבו רמה בים שהשפילם הקבי"ה וא"כ הוא המנחיל, ולכך אשירה לה'.
(ישמח משה)

☆

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ויאמרו לאמר. יתבאר בהקדם דברי האלשיך עה"כ ואתחנן אל הי בסעת ההוא לאמר, ע"ד שאומרים קודם התפילה אדי שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך, ענינו כי בעמדו להתפלל יראה ורעד יבא בו וחיל ורעדה יאחזנו עד כי מגודל החד והבושה מי אנכי שאזכה להתפלל ולחודות וכוי, בלתי אפשרי לפתוח שפתיועד כי מוכרח לבקש רחמים אדי שפתי תפתח וכו', וז"ש ואתחנן אל הי וגו' לאמר, היינו שיהא בכוחי וביכולתי להתפלל לאמר

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

מפלת הרשעים נסתבב דייקא ע"י היראים המתחברים עמהם

ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על כלו. וכל רכב מצרים. וברש"י פי' מהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים הרי נאמר 'וימת כל מקנה מצרים', ואם תאמר משל ישראל והלא נאמר 'וגם מקננו ילך עמנו', משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה ר"ש אומר כשר שבמצריים הרוג, טוב שבנחשים רצוץ את מוחו. **ושמעתי פעם מפ"ק מרן מסאטמאר זי"ע,** שאמר על אותן יראי ה' ההולכים שלובי יד עם הציונים, **כי המצריים נטבעו בים רק מחמת שהי' ביניהם גם יראי ה',** כי אלמלא הם, מהיכן הי' להם סוסים לרכוב ולרדוף אחרי בני ישראל בשש מאות רכב ופרשיו, הלא גוועו כולם במכת דבר, אלא כנ"ל וכמו שפירש רש"י ז"ל בפרשת בשלח (פסוק וכל רכב מצרים, 'מהירא את דבר ה' היו' כו'), **נמצא שהיראים שבהם גרמו למפלתן, שיטבעו בים סוף, וד"ל.**

אמרי דבש (פרק י"ז, דף קכ"ז)

השם גבולך שלום, חלב חיטים ישביעך

ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים, שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. פעם אחת ביום שבת קודש פרצה שריפה בבית הרב החסיד המפורסם מוה"ר יוסף ליב כהנא ז"ל, ואכל את כל מחמדי' ל"ע, ובשבת שלאחריו דרש הגה"ק רבינו בעל ייטב לב זיעוכי"א האבדק"ק סיגוט יצ"ו, ונשא מדברותיו בקודש בביהכ"נ דשם, ובין הדברים הזכיר מאמר חכז"ל (מסכת שבת דף קי"ט:) אין הדליקה מצוי' אלא במקום שיש חילול שבת וכו', וליהוי ידוע לכל שברור הדבר אצלי שאצל הרה"ח הנ"ל לא הי' ח"ו חילול ש"ק, והדליקה נפלה רק בעון של בני העיר שיש ביניהם חילול שב"ק, היינו שיש שאינם נזהרים בהוצאה לרשות הרבים ר"ל, כי בימים ההם עדיין לא הי' עירוב בעיר סיגוט יצ"ו, והמליץ הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע הפסוק (תהלים קמז, יד) השם גבולך שלום וגו', היינו אם יהי' עירוב בעיר, אז יהי' עירנו בבחינת 'רשות היחיד' שהוא כענין שלום, כגוף אחד. **"ומי שיעשה ויפעול עשיית העירוב לזה, אני מבטיחו חלב חטים ישביעך וגו', כלומר שלא יחסר לו דבר מעולם, ואני מבטיח לו עולם הבא",** וזקנינו הנגיד הצדיק המפורסם בחסידותו ובפעולותיו הנשגבות מוה"ר משה ארי' פריינד זצ"ל כו', עשה והשתדל והרבה פעלים לצורך הדבר, ולא עלתה בידו, שהמתנגדים לדבר, עמדו בעוכריו ועכבו הדבר להכעיס. וסיפר רבינו זי"ע (ה"ה האדמו"ר מנאסוויד) שאחר פטירתו של הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע, פעל אביו ה"ה זקנינו זצ"ל ותיקן את העירוב, ואמר ע"ז הלא אמרו חכז"ל (חולין ז:) גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם וכו', וע"כ בודאי הבטחתו זו של הייטב לב זי"ע נשארה לעולם.

גדולת יהושע (דף כ"א)

אתה החילות, וזייש כאן אז ישיר וגו' שעלה בלבן של משה וישראל לשיר, אך מגודל היראה והפחד והבושה עמדו ולא יכלו דבר דבר, ע"כ ויאמר תחלה שבקשו רחמים לאמר, שיהא בכוחם ויכולתם לאמר הנאמר אחר כך דברי השירה הזאת.

(ייטב לב)

☆

ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום. יש לבאר דהנה תיבת היום מורה על התשובה, שעייי שידע האדם שאין לו אלא אותו היום שעומד בו בלבד לחיות ע"פ האדמה וכמאמר התנא שוב יום אחד לפני מיתתך ועיי"כ החי יתן אל לבו לשוב לפני חי בכל עת וזמן בלב שלם, והנה איתא בגמי כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, ודקדק הטורי זהב דאי לא עשה תשובה, שבת מאי מהני ואי עשה תשובה, שבת למה לי, וכתב לבאר דמיירי שעשה תשובה, אלא דתשובה לא מהני שיהא מוחלין לו כדאיתא עבר על כריתות ומיתות בית דין, תשובה תולה ומיתה ממרקת, קא משמע לן כאן דאם בעשותו תשובה שומר שבת כהלכתו, מהני תשובה שיהא נמחל לו, וזייש אכלוה היוים היינו התשובה, ולכאורה האיך מהני תשובה על כל, ע"ז אמר כי שבי"ת היוי"ם, ושניהם כאחד טובים ומכפרים.

(קדושת יו"ט)

☆

אז ישיר משה. ובגמי איתא באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקבי"ה, אמר להן הקבי"ה מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני, יתבאר עפיי"מ דאיי במכילתא נטית ימינך תבלעמו ארץ באיזה זכות ניתנה להם קבורה, בשכר שאמרו חי הצדיק, אמר הקבי"ה צדקתם את הדין אני לא אקפח את שכרכם, ואתן לכם מקום קבורה, ומעתה יי"ל כי כל זמן שלא זכו המצרים לקבורה לא היה מקום לומר שירה ע"ד שאמר הכתוב כי קלל אלקים תלוי, וכתב הרמבי"ן דטעם זה אינו רק אצל בניי אלא אף באוה"ע, ולכן מצינו אצל מלכי כנען ויהי לעת בוא השמש צוה יהושע ויורידום מעל העצים, וזה שאמרו באותי"ה שעי"ה בקשו מלאכי השרת לומר שירה, היינו באותה שעה אשר עדיין לא זכו לקבורה, אמר להם הקבי"ה מעשה ידי טובעיי"ן בייי"ם, היינו שעדיין טובעין בים, ועוד לא נפלטו ליבשה שינתן לקבורה, ואתם אומרים שירה, והלא בעת הזאת אין מקום לומר שירה כי קללת אלקים תלוי.

(ברך משה)

הדרך היחידי לנצחון הוא כשהולכים עפ"י תורה

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק. ביאר רבינו הקדוש זללה"ה תחת אחד השיחים את דברי הרמב"ן בפ' בשלח, על הפסוק 'וכאשר יניח ידו וגבר עמלק', וכי משה היה עושה שיגבר עמלק עליו, אלא אסור לאדם לשהות שלש שעות כפיו פרושות השמים. **ובכן נתבונן במצב של אז, עת צרה וסכנה נוראה, עמלק בא להלחם, משה וישראל בצער, ובכל זאת אם ההלכה נפסקת שאסור להשהות כפיו שלש שעות, מניח משה את ידיו, על אף כי גבר עמלק, כלומר, אין מציאות ללחום עם עמלק ולנצחו אם עוברים על ההלכה,** ואם עוברים על ההלכה, הרי ממילא זהו נצחונו של עמלק ח"ו.

עולמות שחרבו (דף ס"ו)

טוב יותר לצאת למלחמה מסוכנת מלדור בכפיפה אחת עם הרשעים

ויאמר כי יד על כס י-ה מלחמה לד' בעמלק מדר דר. שמעתי מהרב משה שמעון ווינטרויב, שאמר בשם כ"ק מרן האדמו"ר רבן של כל בני הגולה מסאטמאר זצוק"ל זיע"א, מלחמה לד' בעמלק מדר דר למה, משום (דברים כה, יח) ויזנב בך את כל הנחשלים, כלומר את הערב רב אשר הענן פלט אותם, ויש להקשות למה פלט אותם הענן, הלא באם הענן היה קולט את הערב רב פנימה כמו יתר עם ישראל, לא היה יכול עמלק לעשות להם ולא היו צריכים לעשות מלחמה בעמלק מדור דור, **אבל התירוץ הנכון "כי יותר טוב מלחמה לד' בעמלק מדור דור מאשר להיות עם הערב רב תחת ענן אחד",** ודפח"ח.

ים של שמואל (דף ע"א)

☆

עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו. ונראה לבאר על פי דברי המדרש עה"כ וישמע אלקים את קול הנער וכו', אמרו לפניו אדם שהוא עתיד לחמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר, אמר להם עכשיו מה הוא וכו' איני דן את האדם אלא בשעתו, והקשו המפרשים הא בן סורר ומורה נהרג על שם סופו שעתיד לכלות ממונו ומלסטם את הבריות, וכאן אמר הקבי"ה איני דן את האדם אלא לפי שעתו, ותי' ביפה תואר דשאני בי,ד של מטה שהוא יותר קשה, כמו שעונשין משלשה עשר שנה, ואילו בייד של מעלה אין עונשים אלא בן עשרים, והנה כמו כן יי"ל שהים טען שיש לדון את בניי על שם סופן שעתידין לחטוא בהעגל , אבל כיון שהקבי"ה בעצמו בא במדת חסדו לדונם, ע"כ לא היו נידונים על שם העתיד ונקרע הים לפניהם, ועל זאת שבחו אהובים ורוממו לאל ובניי ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם, עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זיה אלי ואנוהו, וכפירושיי בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, שהיו מראין כי כל מה שזכו לישועה באה מחמת שדן אותם הקבי"ה בעצמו, ודיני שמים הם דיני רפיא בחסד וברחמים ואינו דן את האדם על שם סופו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

ויהי בשלח פרעה את העם. מי אמר משה אמר ווי, שנתייגעתי להוליכם ממצרים, ועכשיו נכנס עמהם לארץ (מדרש). **נטעם תלינלך** (כתן) כתב: כשנדיק מלוה את חבירו, הס מתקשרים זה בזה בקדושתם ועשיס כחמד, וקדושתו של זה הנדיק שעוסק בתורה בביתו, הוא משמר את חבירו בדרך כחילו הוא עצמו עוסק בתורה, אבל אם מלוה לאותו איש נעצב וריקן, הוא מכניס בזה עצבותו ומפסיקו מקדושתו איש בו. וזהו 'ויהי בשלח פרעה את העם', מחמת שפרעה שלח את ישראל מחמת הצרות שנגעו בו, זה הכניס את ישראל גם כן בעצבות, ולכן 'ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים'; והנה הטעם שלא היה משה יכול ליכנס לארץ ישראל, הוא מפני שלא היה עוד שלימות הגמור, ואם היה נכנס לארץ והיה בונה את בית המקדש, שוב לא היה יכול ליחרב, שמעשה ידיו היו לנצח, וכיון שלא היו ישראל עדיין רלויים לזה, הוצרך משה להשאר במדבר. וזהו **ויהי בשלח פרעה את העם**, על ידי שליוה פרעה את ישראל גרם היזק לישראל, שבזה הפסיקם מקדושתם, ומזה רלה משה שעדיין אין ישראל רלויים לשלימות הגמור, על כן עכשיו **נוטם ווי שלח יכנס לארץ.**

(תשבץ)

ויהי בשלח פרעה את העם. פרעה נוטם ווי שלח את ישראל ממצרים (מדרש). תפשר לפרש נמוש, על פי מה דכתיב (תהלים קה): שמח מצרים בצאתם כי נפל פחדם עליהם, ולכן בשעה שמעט פרעה החיך שה' מושם **פן ינחם העם ושבו מצרימה**, מיד נתבהל **ונוטם ווי**, לפי שעד עכשיו היה שמח על שיצאו ישראל ממצרים, אחר שסבל על ידם צרות רבות, ועכשיו שיתכן שישובו עוד תליו **נוטם ווי**, דמה לו ולצרה הזאת.

(דברי יואל)

ויהי בשלח פרעה את העם. פרעה נוטם ווי שלח את ישראל ממצרים (מדרש). כשיבוא מלך המשיח לא יצטרך ללחום עם מלכי האומות, רק מעצמם ירלו גודל קדושתו, ויהיה להם התבטלות מעצמם נגדו (רמב"ם פרק תימן). נמצא דאם גאולת מצרים היתה הגאולה השלימה, אז לא היה כואב לפרעה מה שעלה את ישראל מארלו. והנה הטעם שלא היה משה יכול ליכנס לארץ ישראל, הוא מפני שלא היה עוד שלימות הגמור, ואם היה נכנס לארץ והיה בונה את בית המקדש, שוב לא היה יכול ליחרב, שמעשה ידיו היו לנצח, וכיון שלא היו ישראל עדיין רלויים לזה, הוצרך משה ליסתר במדבר. על כן כיון שרלה משה **שפרעה נוטם ווי**, שכואב לו מה שעלה את ישראל, הבין משה מזה שעדיין אין זה גאולה שלימה, על כן **נוטם משה ווי שלח יכנס לארץ**, ושני הפירושים שבמדרש הם על נהר אחד.

(תשבץ שביעי של פסח תבה)

ויהי בשלח פרעה את העם. פרעה נוטם ווי שלח את ישראל ממצרים (מדרש). 'העם' הכוונה על הערב רב (זוה"ק). לכאורה הלא בני ישראל יצאו בדרך נס, ואין יצאו הערב רב. ונראה שהסטרא אחרא סייע להם שיוכלו לצאת עם ישראל, ופרעה והמצריים לא התנגדו ליציאתם, כדי שיהיו לבני ישראל לאבן נגף, שהם היו גורמים לבני ישראל לכל חטאת. והנה משה קיבל את הערב רב, ואפשר לפי שרואה ברוח קדשו שנטמעו בתוכם נשמות קדושות שעתידין להתקרב להקדושה לעתיד, ואמרו (סוטה ה.): גלמלא נכנס משה לארץ ישראל היה מיד עולם התיקון; ואז היו מתבררין כל הנשמות של הערב רב, ובודאי לא היה פרעה משלח אותם, כי לא היה ברצונו להוסיף קדושה על קדושה, ורק מפני שרואה שלא קרבה הגאולה שלימה, על כן הסכים לשלחם עם ישראל כדי להזיר להם. וזהו **ויהי בשלח פרעה את העם**, אלו הערב רב שיצאו עם ישראל, על כן **נוטם משה ווי שלח יכנס לארץ.**

(דברי יואל)

ויהי בשלח פרעה את העם. פרעה נוטם ווי שלח את ישראל ממצרים (מדרש). נשבע ה' שלא יביא מבול לעולם, ועל כן היה כי בא קום פרעה ברכבו ובפרשיו

ציס (סוטה יח.). **הנה בשפת ימם** (לרבי ישמעאל הכהן בשלח לד) פירש: מה שהזהיר ה' לבוז על המצריים בעקיפין להביאם בתוך הים, כדי להתגדל משבועת המצרי, זהו הוכחה לישראל דעדיין לא בא עוד המיקון, דלמרו (ילקוט נמ): כשיגיע העת יתבטל שבועת המצרי, ומה היה אז עוד המיקון, לא היה צורך להקיפם דרך המדבר יס סוף, רק היה ניצב עליהם מצרי, והיה יפשר להוליכם בדרך הישר דרך ארץ פלשתים; וזהו **משה זום ווי**, דמכאן שפט משה שאין עדיין עוד המיקון, ולא יוכל ליכנס לארץ, דהטעם שלא היה משה יכול ליכנס לארץ, הוא מפני שלא היה עוד שלימות הגמור, ומה היה נכנס והיה בונה את בית המקדש, שוב לא היה יכול ליחרב.

(מידושי תורה)

ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים. מה היו ישראל נכנסים לארץ ישראל מיד, היו טרודים בכרמם ובזיתם, ומתבטלין מתלמוד תורה, לפיכך עכשם ה' במדבר מרבעים שנה כדי שתהא המורא נגללת בגופן (ילקוט בשלח רכו). לכאורה הלא כאן מבואר שהסיבה שהוליכם במדבר, הוא בשביל המשם פן ינחם העם. ובגמרא לעמרו (ברכות לה:): בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלחכתן נעשית על ידי אחרים; ולפי זה קשה, מה היה המשם שיוליכם לארץ ישראל מיד, הלא מלחכתם נעשית על ידי אחרים, ולא יהיו טרודים בכרמם ובזיתם, ויוכלו לעסוק בתורה. ובגמרא שהיה גלוי לה' שעתידין ישראל לחטוא, ולא יהיו בשביעית עושין רצונו של מקום שמלחכתן נעשה על ידי אחרים. וזהו **ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים, פן ינחם העם**, שמכיון שיחכו שם עדיין שיחטאו כמה שילכו לשוב מגרימה, לכן יש לחשוש שמא יכנסו תיכף לארץ ישראל, יחזיקו כל איש בשדהו ובכרמו, ויבטלו מתלמוד תורה.

(מפעי שפו)

ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים. קשה הלא זה יתוקן רק הדור הראשון שיכנס לארץ, ועדיין משם זה קיים בדורות הבאים. ומנם נראה דזה שה' הושיב את הדור הראשון במדבר עד שתתיישב המורא בגופן, היה תועלת גם לדורות הבאים, דמכיון שהראשונים מזדככו בקדושת המורא בשלימות, על ידי זה גם הדורות הבאים היה להם הלא זה שיכולים להתנהג בדרכי מנומיהם הראשונים, ועל דרך (רש"י שיר השירים ו): לאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך, המבוגני בדרכי מנומיך הראשונים, והסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הם, והעקביים נכריס.

(מידושי תורה)

ויסב אלקים דרך המדבר ים סוף. מזה יש הוכחה ניצחת להלדוקים שלא השמינו במורא שבעל פה, שהרי ודאי שלא היה צורך להיות במדבר ארבעים שנה בשביל המורא שבכתב שהיה נגללת בגופן, שהלא בני דור המדבר היו דור דעה, ולא היה צורך בעבורם להתעכב ארבעים שנה בשביל המורא שבכתב, ואלא ודאי היה הכוונה בשביל המורא שבעל פה שאר ארוכה מארץ מדה, ולכן כדי שתהיה כל המורא שבעל פה נגללת בגופם, הוקקו להיות במדבר ארבעים שנה.

(שבועות נט)

ויסב אלקים דרך המדבר ים סוף. קשה דהלא אפילו כשהלכו במדבר אמרו ניתנה רשת ונשובה מצרימה, וכוונתם זה להיות בטלים מהמורה, ומה הועילו בזה שהלכו במדבר (תנס סופר). ונראה **לבסידור המר"י** (פסח ד"ה מלה) לימל: שישראל הוכרחו לצאת ממצרים לפני הזמן, כדי שלא יתקעו בשער הנ' שבטומאה, ושוב לא יהיה להם תקנה; **ונאור החיים הק'** (שמות ג) כתב: שזהו מחמת שעדיין לא קבלו את התורה, אמנם אחר כך הרי כח התורה מגיע ומגלה, שיכולים לצאת ממצרים אפילו אחר שנופלים בשער הנ'; והנה זה ודאי שהיו ישראל ליכים לקבל את התורה בהר סיני, משם היה המקום המיועד לקבלת התורה. ומעתה אם היה ה' מכניסם תיכף לארץ ישראל לפני קבלת התורה, והיו מחזיקין שם איש בשדהו ובטלין מהתורה, מפני שלא היה להם עדיין את התורה, אז היו גם אם נאותה סכנה להיות נופלים בשער הנ' גלי שמהיה להם תקנה, ועל כן הקיפן במדבר, ונתן להם את התורה בהר סיני, ומכלו את המן ושתו מי הבאר, והתורה היתה נגללת בגופן, וככה כבר הגיע עליהם כח התורה, שאפילו אם היו נופלים בשער הנ' היו יכולים לצאת. ומעתה לא קשה, שלא שבהיותם במדבר ניתנה רשת ונשובה מצרימה, אך אפילו אם היו שבים מצרימה ונופלים שם בי' שערי טומאה, עדיין היה יכולים לצאת ממנה.

(שבועות פה)

סיפורי צדיקים, גבי אוזר הפסוקים
המלאים זיו ונוגה לפיקים

אז ישיר וכו' ויאמרו לאמר

הרה"ק ר' שמואל מקאמינקא זצוק"ל שמע שהרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצוק"ל שהי' עוד צעיר התחיל להתנהג באדמורו"ת ונסע אליו לראות אם הוא ראוי לזה בשבת בעת תפילת שחרית כשאמר הרה"ק ר' פנחס "הכל יודוך" ניגש הרה"ק מקאמינקא ועמד בצדו זמן רב והקשיב לתפילתו, אח"כ אמר שבשעה שאמר ר' פנחס הכל יודוך אז כל הברואים בכל העולם התחילו להודות לה', וזהו אז ישיר משה וכו' ויאמרו לאמר שבשעה שאמרו שירה ויאמרו לאמר שכל הברואים בשמים ובארץ ובתוך הים אמרו אתם שירה לה'. **(בית אברהם)**

אז ישיר משה

מסופר על הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זללה"ה בעמדו בתפילה לפני מלך אל חי וקים דבר יום ביומו, הי' עבודתו בכוחות עצומות במסירות נפש ממש, פעם אחת היה בעיר לבוב ושמע שיש ציפור אחת שהיא אומרת שירה פעם אחת בחייה, ואז היא מזמרת בהתלהבות כל כך עד שגופה מתבקע והיא מתה, והלך וראה אותה והיה מתעורר ממנה לעבודת ה', ותמה על עצמו היתכן שאני נשאר שלם בגופי אחרי תפילתי, מה ערך יש לתפילה כזו, למחר הכין עצמו בהכנה דרבה והתפלל בהתלהבות למעלה מכוחות אנושי עד שנפל למשכב מחוסר אונים, ובדקוהו הרופאים ואמרו שנסדק ריאתו רח"ל, ונתיאשו הימנו באומרם שאין תרופה למכתו ח"ו, ואמר הרה"ק רבונו של עולם האם רק תפלה אחת כזו היתה רצוני להתפלל, הלא כמה וכמה תפלות כאלה אני רוצה להתפלל ולשפוך שיח לפניך ה', אחר זה זכה לנס וחזר לבריאותו, לימים אחר כך כשהיה בלבוב וראה אותו אחד מן הרופאים שבדקוהו בפעם ההוא, אמר הרופא העוד רבי זה חי, נשבע אני שהוא חי בלא ריאה, ע"כ סיפור המעשה. ועפי"ז יל"פ מה שפתחו ישראל ואמרו בשירת הים, אז ישיר משה, ודקדקו המפורשים למה אמר ישיר שהוא לשון עתיד, ועיין ברש"י, ומביא עוד בשם המדרש מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה. אכן לפי הנ"ל דהנה כתב האריז"ל בליקוטי תורה בפרשתן, עזי וזמרת יה, פסוק זה נאמר בראש השירה, כי פרחה נשמתן, ושמעו קול שירה, ופתח הקב"ה את אזניהם ושמעו זמירות כל צבא מרום ועל ידי כן חזרה נשמתן בהם כמבואר בזוהר הקדוש (בשלח דף מה.), וזהו שאמר עזי וזמרת יה, פי' כחי ועזי שהיה לי, היה על ידי זמרת יה, פי' על ידי אותן זמירות ששמעתי מן מלאכי השרת שאמרו לשם יה, שעל ידי זה ויהי לי לישועה, שנושעתי מן המות, עכ"ד. ויש לומר דבעת אמירת שירת הים זכו ישראל לבחינה זו, שמגודל התלהבותם בההכנה לאמירת השירה פרחה נשמתן מהם, ולזה אמרו בתחילת השירה אז ישיר משה ובני ישראל בלשון עתיד, כלומר שאנו רוצים לומר עוד בבחינה ובעבודה כזו כמה וכמה שירות ותשבחות לה' על כל הנסים והנפלאות שעשה עמנו, וע"י בקשה זו חזרה להם חיותם והודו ושיבחו לשמו הגדול. וזה נרמז בדברי רשיז"ל מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, שאז באותה שעה זכו בני ישראל לחזור לבריאותם השלימה וניצלו ממיתה לחיים, ובכן מכאן הוכחה וראיה לתחיית המתים בעת שתעלה רצון מאת הבוי"ת.

(מתוך דרשת הגה"צ אבדק"ק סאטמאר-ווילאמסבורג שליט"א לפני תלמידי התלמוד תורה פה בני ברק, א' פרשת בשלח תש"ע לפ"ק)

ראתה שפחה על הים

עודו בנערותו ישב הגאון ר' שמעון סופר והאזין לשיעורים שהשמיע אביו הגדול החתם סופר בפני בני ישיבתו הרמה, כאשר למדו חומש ורש"י בפר' בשלח הביע החתם סופר את התפעלותו ממדריגת הנבואה שזכתה שפחה פשוטה במעמד הנשגב של קריעת ים סוף עד שאחז"ל שאפילו יחזקאל הנביא לא זכה למדריגה נשגבה זו. קפץ ממקומו שמעון בנו הינוקא, ואמר: אבא! אני אגיד לך הכוונה באופן פשוט הנה כשתרצה לשלוח מכתב ע"י המשרת שאינו יודע ומכיר כתב ולשון אינך צריך לחתום את האגרת בחותם אף אם תמסרוהו לידו כשהיא פתוחה מה בכך, הוא יביט ויראה ולא יבין מה כתוב שם לא כן אם תשלח האגרת ע"י אחד מתלמידך היודע ומבין לקרוא את תוכן המכתב אז בוודאי תחתמהו כראוי כי אם יראה בוודאי יבין, כך, סיים הבן את הסברו, ראתה שפחה על הים, היא ראתה אבל לא הבינה מה היא רואה בבחינת אותו משרת הנושא אגרת, התלמידים שנכחו באותו מעמד שחקו ושמחו לשמוע את דברי הקטן והתפעלו מבן אהובו של רבם. **(מכתב סופר)**

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם. שמעתי בשם הקדוש החוזה מלובלין זלה"ה, שאמר בדרך צחות על הרבנים שנוסעים לפעמים להצדיק הגדול שבדורם, ואם כי בעיניהם הם בעצמם צדיקים תמימים וישרים, עם כל זאת נוסעים לראות אם האמת הוא שהצדיק המפורסם גדול מהם, ובאמת הצדיק הגדול נסתרה דרכו בקודש וטמיר ונעלם מהם. ואף אם ידבר לפעמים בפשיטות עם פשוטי עם, אף על פי כן הוא דבוק במחשבתו עם דיבורו בעולמות העליונים, והם לא יבינו דרכו ודביקותו בו יתברך כי נפלאת בעיניהם. וזהו שכתוב '**ויבואו מרתה**', זהו שמו של הצדיק שמורה דרך ה' להקרובים אליו. '**ולא יכלו לשתות מים ממרה**', רצ"ל לשתות מים אין מים אלא תורה (ב"ק יז.) '**ממרה**', מהצדיק הגדול. לבעבור '**כי מרים הם**', כלומר יחשבו שגם הם יוכלו, ועל כן לא יחקקו הדיבורים הקדושים בלבבם כלל.

מבשר טוב

אז ישיר משה ובני ישראל וגו' אשירה לה'. אי' בגמ' (סוטה ל:) בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה וכו' ויש להבין הלשון נתנו עיניהם, ונל"פ עפי"מ דאי' בגמ' (חולין צ"א:) חביבין ישראל יותר ממלאכי השרת, כי המלאכים אין מזכירין את השם אלא אחר שלש תיבות (קדוש קדוש קדוש) וישראל מזכירין אחר שתי תיבות (שמע ישראל) והקשו שם הלא גם אצל המלאכים מצאנו אחר ב' תיבות (בריך כבוד), ותירצו, ההיא אופנים אומרים, והמה חשובים יותר ממלאכי השרת, עיי"ש, והנה כאן הזכירו ישראל את שם ה' אחר תיבה ראשונה "אשירה לה'" (כי פסוק ראשון "אז ישיר" אינו אלא סיפור מעשה, והתחלת השירה היא מ"אשירה לה'"), וא"כ לכאורה תמוה האיך עשו כן, והלא לא מצינו מעלה גדולה כזו, וי"ל דאיתא במדרש ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכו', כי כולם היו רואין את השכינה, והיו מראין באצבע "זה אלי ואנוהו", עוד אי' במדרש שאפילו האופנים אין ראוים לראות את השכינה, נמצא שישראל על הים היו חביבין יותר מהאופנים, ולכך הזכירו אז את שם ה' אחר תיבה ראשונה, אמנם לדורות דיינו שנהיה שוים אל האופנים,

ובזה מדויק לשון הגמ' נתנו עיניה"ם לומר שירה, כי ישראל היו מסופקים אם להזכיר שם ה' אחר תיבה הראשונה או לא, ורק אחרי שנתנו עיניה"ם וראו את השכינה, הבינו שהיו אז במעלה יותר מן האופנים, ובזה מיושב גם אמרם ז"ל "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל", ולכאורה הלא הפסוק "זה אלי ואנוהו נאמר בשירת האנשים, ומנין שגם הנשים זכו לראות השכינה, ברם לפי האמור שלכן הזכירו את השם אחר תיבה אחת, משום שזכו לראות כבוד השכינה, א"כ דון מינה לגבי נשים שגם בהן מצאנו שהזכירו את השם אחר תיבה אחת, דכתיב "יתען להם מרים שירו לה'", א"כ שפיר מוכח שגם הן זכו לראות השכינה וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל.

(מעשה רוקח)

☆

ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסתם את ה' לאמר היש ידוד בקרבנו אם אין.

ונראה עפי"מ דאי' בגמ' (שבת קמ"ז:) ר' אלעזר בן ערך איקלע להתם, כי הדר אתא קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא החדש הזה לכם, אמר החרש היה לבם, ואי' בשם הגה"ק ר' שמשון מאסטארפאלי זי"ע לפרש דהנה השר של שכחה ריי"ב שמו, ושם הממונה על הזכרון דז"ך, ואותיות האמצעיות של הח'ד'ש ה'ז'ה ל'כ'ם הוא דז"ך, ונתהפך לו באותיות ריי"ב הח'ד'ש ה'י'ה ל'ב'ם, עיי"ש, ובזה נל"פ מאמה"כ ויקרא שם המקום "מסה ומריבה" ותני והדר מפרש על ריי"ב בני ישראל, כלומר מה שהלינו ישראל הי' משום שר של שכחה ששמו ריי"ב ושיכח מאתם כל הנסים ונפלאות שעשה להם הקב"ה.

(נפש יהונתן)

☆

(ובאלופי יהודה כתב לפרש בזה מאמה"כ (דברים י"ז ח') כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם וכו' דברי ריבות בשעריך שאם תראה שיפלא ממך דבר למשפט ושולט עליך השכחה, אז סימן שדברי ריבו"ת בשעריך ששם ריי"ב מלאך הממונה על השכחה בשעריך

☆

[וע' בפני דוד (פר' בא) שמפרש שלכן נקרא המלמד תורה לישראל בשם רב"י כי ע"י הלימוד שמשריש בבני ישראל הוא מבטל מהם השכחה ששם השר של שכחה היא ריי"ב]

דורש טוב

שבתון שבת קודש לה' מחר, את אשר תאפו אפו וגו', איתא בגמ' ביצה דף ט"ו דרמז לעירוב תבשילין מן התורה, 'את אשר תאפו אפו', **וקשה כיצד נרמז בזה עירוב תבשילין.**

ונראה דהנה ידוע בכללי הדקדוק שבהוספת האותיות 'ון' בסוף המילה מורה על הקטנת דבר ההוא, כגון 'אישון עין' נקרא כן משום שרואין צורת איש קטן בתוך האישון, ולפי זה מורה מילת '**שבתון**' על שבת בבחינה קטנה, דהיינו יו"ט הקל משבת, כיון שמותרים בו מלאכות אוכל נפש. ואמר הכתוב '**שבתון**', כלומר אם יום טוב היום אשר חל '**שבת קודש לה' מחר**' דלמחרת הוא שב"ק, אזי '**אשר תאפו, אפו**' אל תאפו אלא על מה שאפיתם כבר מאתמול מערב יו"ט, '**ואת אשר תבשלו בשלו**' תבשלו רק על מה שבישלתם אתמול

ומסיים הכתוב, '**ואת כל העודף הניחו למשמרת עד הבוקר**' כי מה שעירוב תבשילין דרבנן מועיל אף דמלאכות שבת אין נעשין ביו"ט מדאורייתא, **היינו מטעם** דבעצם מדאורייתא הרי אמרינן 'הואיל ואי מיקלעי אורחים', וממילא שרי בכל גווני לבשל ביו"ט אף שאין צריך לו עתה, **ורק מדרבנן** כיון דלא אמרינן 'הואיל' לכן צריכין עירוב תבשילין (עיין מג"א ושאר אחרונים ריש סי' תקכ"ז) אשר עי"ז נמצא שבאמת הוכנו המאכלים ליו"ט אלא שהיות שלא באו אורחים נשתיירו המאכלים למחרתו וזה רמז הכתוב באמרו '**ואת כל העודף הניחו למשמרת עד הבוקר**' היינו לשבת, **כי רק בתורת עודף רשאין להכין מיו"ט לשבת.**

(הרה"ק מהארנסטייפל זללה"ה)

וַיְהִי בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת הָעָם וְלֹא נָחָם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹקִים פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בִּרְאֹתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיְמָה: (פרק יג פסוק יז)

כי קרוב הוא. ונח לשוב בחותו הדרך למצרים, ומדלקי מגדה יש הרבה. לשון רש"י. וגם הוא לעת רבי מבהם, כי טעם ולא נחם אלקים דרך פלשתים בעבור כי קרוב הוא, וינחמו וישובו אל מצרים מיד. ועל דעתי אם היה כדבריהם, היה כי אמר אלקים, מוקדם, ואימר הכתוב ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי אמר אלקים כי קרוב הוא פן ינחם העם:

אבל הנכון שיאמר, ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, אף הוא קרוב, וטוב לנחותם בדרך ההוא. כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה. וטעם המלחמה, שיהיה להם לעבור דרך ארץ פלשתים, ופלשתים לא יתנום לעבור בגבולם, וישובו למצרים. אבל בדרך המדבר, לא ירלו מלחמה על היותם בגבלם, בארץ סיחון ועוג אלכי האמורי, שהיה נתונה להם. וראוקים הם ממצרים בעת ההיא. ומלחמת עמלק ברפידים, לא היתה ראויה לשוב בעבורה, כי הם לא יעבדו עליהם, והוא שבא מאליו ונלחם בהם לבנאתו אותם. ואם יתנו רשת לשוב למצרים לא יועיל, כי ילחם בהם בדרך. וגם ראוקים היו ממצרים בדרך הקרוב אשר הלכו בה, ולא ירעו דרך אחרת:

ולשון רש"י 'בראותם מלחמה', כגון מלחמת הבנעני והעמלקי, אם הלכו בדרך יצרה היו חוזרין, מה אם בשהקיפם דרך מעוקם אמרו נתנה רשת ונשובה מצרימה, אם הוליכן בפשוטה על אחת כמה וכמה. מכילתא[א].

מעשה חש"ב

א **תמצית דעת רש"י ורבינו.** רש"י מפרש 'כי קרוב הוא', שהוא נתינת טעם, למה לא הנהיג אותם דרך ארץ פלשתים, משום שארץ פלשתים קרוב למצרים, ונח לשוב באותו הדרך למצרים. ומש"כ 'פן ינחם העם בראותם מלחמה', היינו מלחמת עמלק והכנעני. ומה כשהוליכם בדרך עקומה וארוכה אמרו 'נתנה ראש ונשובה מצרימה', אם הוליכם בדרך פשוטה על אחת כמה וכמה.

אמנם דעת רבינו 'כי קרוב הוא', מפרש הפסוק הסיבה למה כן היה צריך להנהיגם דרך ארץ פלשתים, מכיון שקרוב הוא. ולמה באמת לא הנהיגם דרך ארץ פלשתים, 'כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה', היינו עם פלשתים שלא יתנו להם לעבור בשלום וישובו למצרים. ולכן הנהיגם דרך המדבר ששם לא יראו מלחמה, עד היותם בארצם בארץ סיחון ועוג מלכי האמורי, ומכח ב' טעמים לא היה חשש שיחזרו למצרים. א. משום שהם ילחמו עם סיחון ועוג, כיון שארץ סיחון ועוג נתונה לישראל. ב. שרחוקים הם ממצרים. עכתו"ד.

ויש להבין באיזה סברה נחלקו רש"י ורבינו, דדעת רש"י 'בראותם מלחמה', היינו מלחמת 'עמלק', ודעת רבינו מלחמת 'פלשתים'. וי"ל דרש"י לשיטתו ורבינו לשיטתו.

דהנה רבינו לקמן (דברים ב כג, עה"כ 'והעויים הישבים בחצרים'), מפרש ש'העויים' הם ה'חוים' שהם מזרע כנען, וארצם הובטחה לאברהם. והכפתורים שהם הפלשתים לקחו אותם מהעויים שהם החוים, שהם מארץ כנען שהובטחה לישראל. נמצא שארץ פלשתים הוא מארץ כנען שהובטחה לישראל.

ולפי"ז צ"ב למה יראו מפלשתים שלא יתנו להם לעבור, וישובו למצרים, הרי בני ישראל יכולים להלחם עם פלשתים, מכיון שהרי הוא חלק מארץ כנען, כמו שכתב רבינו אצל סיחון ועוג שלא חששו ממלחמה, מכיון שילחמו אתם, מכיון שארץ סיחון ועוג שייך לישראל.

והנה תשובה לדבר אפשר לומר כמו שכתב רבינו (שם), "וכן ישראל לא הורישו פלשתים עד שעבר זמן השבועה, שמתו שלשה דורות מן הפלשתים באותה הארץ של אבימלך, וכן אמרו במדרש 'כי קרוב הוא', קרובה השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, עדיין נכדו קיים".

ולפי"ז א"ש שני דברים. א. למה לא ירצו הפלשתים לתת להם לעבור דרך ארצם, וילחמו עם ישראל, היינו משום שהפלשתים יפחדו שבני ישראל רוצים להורישם, מכיון שזה שייך לישראל, ולכן לא יתנו לעבור דרך ארצם. ב. וכן א"ש למה בני ישראל לא יוכלו להלחם אתם, 'כי קרוב הוא', היינו השבועה של אברהם אבינו אל אבימלך.

והנה לכאורה מנין לנו שכלל ישראל צריכים לקיים השבועה שנשבע אברהם אבינו. אפ"ל ע"פ מש"כ רבינו (דברים פרק כט פסוק יז) עה"כ 'פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה', וז"ל "והזכיר השורש, לומר כי הוא יכול להביא באלה הדורות הבאים, שהשורש אשר ממנו יצמחו הוא לפניו היום, והוא בא בברית ובאלה הזאת". הרי לנו שמכיון שאברהם אבינו הוא שורש של כלל ישראל, הרי אנו מחויבים לקיים שבועתו.

ולפי"ז אפשר לומר שרש"י לשיטתו, ורבינו לשיטתו. דלפי דעת רש"י (דברים שם) ארץ פלשתים אינו משבעה עממין השייכים לבני ישראל, א"כ לא יראו בני פלשתים שבני ישראל ירצו להורישם, ולכן אין סיבה שלא יתנו לישראל לעבור דרך ארצם. בפרט שהם שמעו את המכות שקבלו המצרים בשביל ישראל. לכן הוצרך לפרש בראותם מלחמה, מלחמת עמלק והכנעני. והטעם שלא הנהיגם דרך ארץ פלשתים, הוא משום כי קרוב הוא, ונח לשוב באותו דרך למצרים, ואם יקרה מלחמה יורצו דרך פלשתים לחזור למצרים.

ובזה אפשר לבאר מה שהוסיף רש"י על הכתוב כי קרוב הוא, 'ונוח לשוב באותו הדרך למצרים', דהיינו שחוץ מזה שפלשתים קרוב למצרים, הרי יש בה עוד דבר 'שנוח לשוב', והיינו שהפלשתים יתנו להם לעבור דרך ארצם. דהרי רש"י לשיטתו אין לחשוש שהפלשתים לא יתנו רשות לחזור דרך ארצם.

ורבינו לשיטתו שארץ פלשתים, הוא מהשבעה עממין השייכים לארץ ישראל, א"כ שפיר יראו הפלשתים שישראל יורצו להורישם, ולכן לא יתנו להם לעבור דרך ארצם, ולכן חששו ממלחמה עם פלשתים, ובני ישראל לא יוכלו להלחם אתם, 'כי קרוב הוא', השבועה שהשביע אברהם אבינו לפלשתים.

עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו. ופירש רש"י ואנוהו לשון נוי, אספר נויו ושבחו לבאי עולם.

ב) איתא במדרש (שמו"ר פ"א סל"ו) וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים (שמות ב כה), ידע שעתידין לומר זה אלי ואנוהו, עמד וגאלם.

ג) במדרש (שמו"ר פכ"א ס"ח) רבי עקיבא אומר, בזכות יעקב אני קורע להם את הים, שנאמר (בראשית כח יד) ופרצת ימה, וצריך ביאור.

ואפ"ל על פי מה שכתב בפרשת דרכים (דרוש ד) על מאמר המדרש (שמו"ר פ"ג, ס"ד) אמר משה לפני הקב"ה מה זכות יש בידי ישראל להוציאם ממצרים, אמר לו הוי יודע שבזכות התורה שהם עתידים לקבל הם נגאלים. והענין כי מחסדיו ית"ש שאם אדם עתיד להטיב מעשיו ולהיות צדיק, הוא מטיב עמו על שם העתיד, אך אם עתיד לחטוא אינו מסתכל בזה ואינו דן אותו אלא לפי שעתו, ומשום הכי נסתכל הקב"ה במה שעתידין ישראל לקבל התורה וגאלם ממצרים, ולא נסתכל במה שעתידין לחטוא במדבר, עכ"ד.

והנה כי כן היה בשעת קריעת ים סוף, וכמו שכתב בסידורו של שבת (ח"א שורש ז, ענף ב, אות י) דנס קריעת ים סוף היה בשביל שהקב"ה צירף מה שעתידין לומר שירה, וגם מה שיאמרו בני ישראל שירה בכל יום עד סוף כל הדורות, וזכות כולם עמדה להם להושיעם בעת ההוא, עכ"ד. ובזה פי' א"ז זללה"ה בייטב פנים (הוד והדר אות ו) הכתוב ויושע ה' ביום ההוא, הגם שלא היו כדאים לנס ביום ההוא, רק מחמת שראה ה' כי אז ישיר משה ובני ישראל, שעתידין לומר שירה, וגם ויאמרו לאמר לדרי דרין כדאיתא בזוהר בפרשתן (דף נד:), אשירה לה', זה הזכות הוא שעמד להם להושע, וזהו עזי וזמרת יה, מה שאני מזמר לה', ויהי לי לישועה, זה היה לישועה, עכ"ד.

והנה בייטב פנים (שם) כתב, שמדה זו להסתכל בטוב העתיד ולא ברע העתיד, נובע ממה שמצינו ביעקב אבינו בשעה שבקש לברך את אפרים ומנשה, דכתיב (בראשית מח, ח) וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה, פירש"י שאינם ראוים לברכה לפי שעתיד ירבעם לצאת מאפרים ויהוא ממנשה, ואף על פי כן אחר כך ברך אותם (שם מח יד) וישת יד ימינו על ראש אפרים ואת שמאלו על ראש מנשה, לפי שעתיד יהושע לצאת ממנו, על כן וישם את אפרים לפני מנשה להקדימו בדגלים ובחנוכת הנשיאים. הרי שהיה מסתכל בטוב העתיד ולא ברע העתיד לצאת מהם, ויתר מרעהו צדיקו של עולם הבורא יתברך מתנהג במדה זו לצרף טוב העתיד ולא רע העתיד, עכ"ד.

וזהו ביאור המדרש אמר הקב"ה בזכות יעקב אני קורע להם את הים, כי באמת בני ישראל מצד עצמם לפי בחינתם שהיו ערום ועריה עדיין לא היו ראויים לישועה ולנס דקריעת ים סוף, ולכן נקרע הים בזכות יעקב שהיה מסתכל על טוב העתיד, ועל כן נצטרף מה שעתידין לומר שירת הים לאחר הנס וכן בכל יום ויום עד סוף כל הדורות, ומחמת זה זכו לישועה.

ובזה יתבאר הכתוב עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, פי' מה שהקב"ה היה לי לישועה, זה היה מחמת שצפה הקב"ה זה אלי ואנוהו, ופירש"י אספר נויו ושבחו לבאי עולם, והיינו שאני עתיד לספר נויו ושבחו בשירת הים לאחר הנס, וכן שאני עתיד לומר השירה בכל יום ויום לדורות עולם, וצירף הקב"ה כאילו כבר אמרתי, ומחמת זה היה לי לישועה. ובאיזה זכות נצטרף לי זכות העתיד, לזה אמר אלהי אב"י, פי' הקב"ה הוא אלהי יעקב, שממנו נובע מדה זו לצרף ולדון על שם טוב העתיד, ובזכותו גם הקב"ה עשה כן, ולכן וארוממנהו אגדל שמו בשירת הים בכל יום ויום.

ולזה דרש המדרש ידע שעתידין לומר זה אלי עמד וגאלם, כי עיקר יציאת מצרים היתה בשעת נס דקריעת ים סוף, שאז יצאו מרשות המצרים לגמרי וניצולו מידם, ומה שזכו לנס זה, היה בשביל שצפה הקב"ה קורא הדורות מראש וידע שעתידין לומר זה אלי ואנוהו, וישירו שירת הים לאחר הנס, וכן מה שיאמרו ישראל שירת הים בכל יום ויום עד סוף כל הדורות, ובזכות זה עמד וגאלם ועשה כל הנסים והנפלאות ביציאת מצרים וקריעת ים סוף.

ובכן עלינו להתבונן בגודל חין ערך שירת הים שאנו אומרים בכל יום ויום בפסוקי דזמרה, אשר בזכות זה זכינו לנס דיציאת מצרים וקריעת ים סוף, ואל יקל בעינינו את השירה

הזאת שאנחנו אומרים בכל יום, ואל יעלה בלבינו לאמר כי ח"ו אין לו חשיבות כל כך במצבינו הדל בגלות החל הזה, כי אדרבה זכות השירה של דרא בתראה הדין עקבתא דמשיחא עמד לאבותינו בעת קריעת ים סוף, ובכל שנה ושנה שעובר ונתרבה עול הגלות, וברבות הזמנים אנו נמעטים בדלות ובשפלות, חביב וחשוב אמירת השירה ביתר שאת לפני ה', כיון שעדיין תהלתו יתברך בפינו בשבח והודאה על כל הנסים שעשה עמנו על שפת הים, ואנו מתחזקים באמונתינו בתוקף הגלות, שכימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות בעגלא ובזמן קריב.

◆ ◆ ◆

במדרש (הובא במאמר מרדכי) **הים ראה וינס, מה ראה, ברייתא דרבי ישמעאל ראה. והיא פלאי.**

ויל"פ בהקדם מה דאיתא במס' פסחים (דף מג:) דרבי עקיבא יליף טעם כעיקר מגיעולי מדין, דטעמא בעלמא הוא ואסור, הכא נמי לא שנא. והקשה הפני יהושע מאי ראיה מייתי רבי עקיבא מגעולי נכרים, דלמא התם צותה תורה מחשש שמא בישל נכרי בשר וישראל יבשל בה חלב או להיפוך, ובבשר בחלב לכולי עלמא אמרינן טעם כעיקר מה"ת, ומנלן בשאר איסורים דטעם כעיקר מה"ת. ותירץ באור חדש (פתיחה למס' קידושין אות יג) דס"ל לרבי עקיבא דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, ואם כן החשש שמא בישל הנכרי בשר בקדירה הוי רק ספק, ומדאורייתא יש להקל בלי הגעלה, ומזה הביא ראיה דאף בשאר איסורים אמרינן דטעם כעיקר, ושפיר אסרה תורה לבשל בלא הגעלה משום דדרך העכו"ם להשתמש בדברים אסורים, עכ"ד. הרי דרבי עקיבא ס"ל טעם כעיקר מה"ת, על כרחך ס"ל ספיקא דאורייתא לקולא.

ובפרי חדש (יו"ד סי' ק"י) מבואר דהא דספיקא דאורייתא לקולא, היינו משום דבגמרא (קידושין עג.) ילפינן ממה שנאמר (דברים כג ג) לא יבוא ממזר בקהל ה', ממזר ודאי הוא דלא יבא, הא ספק ממזר יבא, וילפינן נמי דשרי ממזר בספק קהל, ואם כן איכא תרי קראי להתיר ספק, ואי שני כתובים הבאים כאחד מלמדין, ילפינן מהכא לכל התורה כולה דספיקא דאורייתא לקולא, עכ"ד.

ובמס' קידושין (דף לז:) סבירא ליה לרבי ישמעאל דשני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, עי"ש. ואם כן לרבי ישמעאל ילפינן לחומרא, מדצריך קרא להתיר ספק ממזר וספק קהל, שמע מינה דבכל התורה אמרינן דספיקא דאורייתא לחומרא, וכיון שכן הרי ליכא למילף טעם כעיקר מגיעולי מדין, דהא מתעורר הקושיא דילמא צריך הגעלה מחמת חשש בשר בחלב, ולפי זה יש לומר דרבי ישמעאל סבירא ליה דטעם כעיקר הוא רק מדרבנן.

והנה איתא במדרש (ב"ר פפ"ד ס"ו) שיוסף הצדיק היה חולק על אחיו בשביל שאכלו אבר מן החי. וביארנו בזה, די"ל שהשבטים אכלו חתיכת בשר שנתבשל יחד עם אבר מן החי והיה בו בנותן טעם, ויוסף ס"ל דטעם כעיקר מדאורייתא, ויש בו איסור אבר מן החי, והשבטים סברו דטעם כעיקר לאו דאורייתא, ומשום הכי מותר באכילה. (ועיין בדברינו שמות תשע"ב). ומבואר בגמרא (שבת י:) דבשביל חטא מכירת יוסף נענשו ונשתעבדו במצרים, וכתבו התוס' (ד"ה ה"ג) אף על גב דבלאו הכי נגזר דכתיב ועבדום ועינו אותם, שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כל כך, אלא על ידי זה, עי"ש. הרי דקישוי השעבוד היתה בשביל מכירת יוסף. ומעתה אי טעם כעיקר דאורייתא, נמצא שחטאו השבטים במכירת יוסף, ועל זה נענשו בקישוי השעבוד, מה שאין כן אי טעם כעיקר לאו דאורייתא, לא חטאו במכירת יוסף, ולא הוצרכו לעונש בקישוי השעבוד, ושפיר י"ל כמו שכתבו המפרשים (יפ"ת שמו"ר פט"ו ס"א) בטעם יציאת מצרים קודם הזמן, משום דקישוי השעבוד השלים הזמן.

וזהו ביאור דברי המדרש, הים ראה וינס, מה ראה ברייתא דרבי ישמעאל ראה, דאיתא במדרש (ילקוט בשלח רמז רמ"א) שהים לא רצה לקרוע בטענה שעדיין לא נשלם הזמן, אך כיון ברייתא דרבי ישמעאל דסבירא ליה שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, אם כן טעם כעיקר מדרבנן, נמצא שלא חטאו השבטים במכירת יוסף, ולא הוצרכו לעונש בקישוי השעבוד, ושפיר י"ל דקישוי השעבוד השלים הזמן, על כן נס הים וקרע לפניהם.

◆ ◆ ◆

או יאמר בהקדם מה דאיתא במס' בבא קמא (דף כט:) אמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל, שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו, ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה. והקשו האחרונים (פמ"ג פתיחה להל' פסח ח"ב פ"ג אות ד', אור חדש קידושין נו:) אי באיסור הנאה חצי שיעור מותר, כיון דבהנאה לא שייך צירוף בכדי אכילת פרס, אם כן אמאי הוי חמץ אינו ברשותו של אדם, הא יכול להנות פחות פחות מכשיעור, עי"ש. ולכאורה מכאן יש הוכחה לשיטת הראשונים (ריב"ש סי' ת"א, ריטב"א סוכה לה.) דאיסורי הנאה יש להם בעלים. (ועיין בשו"ת אבני ציון ח"ב סי' כ"ט באורך).

וכתב בשו"ת קול אריה (סימן י"ח) דאי איסור הנאה אין לה בעלים, תליא בפלוגתא (גיטין מז:) אי קנין פירות כקנין הגוף, כי כתב הרשב"ם (בבא בתרא נ. ד"ה כקה"ג) בטעם המ"ד דקנין פירות כקנין הגוף, משום שכל עצמו וגופו של חפץ עומד רק לתשמישו, ולכן למי ששייך התשמיש שייך גם הגוף, דהגוף לא הוי רק כטפל לתשמיש, ומ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף סובר דהתשמיש והגוף שני ענינים מחולקים הם, והגוף הוא העיקר. ומעתה באיסור הנאה דלית ביה רק הגוף, שהרי תשמיש אין כאן דהא אסור בהנאה, אי אמרינן קנין פירות כקנין הגוף ועיקר החפץ עומד לתשמישו, כיון שהתשמיש נאסר, גם הגוף לית ליה, ואיסור הנאה לית ליה בעלים, אבל אי קנין פירות לאו כקנין הגוף, אף דהתשמיש נאסר, מכל מקום נשאר על הגוף שם בעלים, עכ"ד. נמצא דרבי ישמעאל דסבירא ליה דאיסורי הנאה יש להם בעלים, סבירא ליה דקנין פירות לאו כקנין הגוף.

ומצינו בפ' לך בפרשת ברית בין הבתרים, ויאמר לאברם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה. אך במציאות לא היו במצרים רק מאתים ועשר שנים, ואיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ח) דחשבינן הגירות מלידת יצחק. ולכאורה קשה שהרי אמרינן בגמרא (בבא בתרא ק.) שאברהם קנה את הארץ בחזקה על ידי הילוכו דדייש אמצרי כמו שנאמר (בראשית י"ג י"ז) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה, והיאך נחשב שהיה נתקיים הגירות בארץ לא להם.

ותירץ בישועות יעקב (דרוש לפ' וישב) שאברהם לא היה לו בארץ רק קנין הגוף, שהכנעני היה אז בארץ ואכל פירותיה והיה לו בארץ קנין פירות, ומעתה לרבי יוחנן דס"ל (גיטין מז:) קנין פירות כקנין הגוף, שפיר מיקרי ארץ לא להם ומתחיל הגירות מלידת יצחק, עכ"ד.

וזה שאמר המדרש, הים ראה וינס, מה ראה, ברייתא דרבי ישמעאל ראה, כי מבואר במדרש (ילקוט בשלח רמז רמ"א) שהים לא רצה לקרוע בטענה שעדיין לא נשלם הזמן, אך הלא אי אמרינן קנין פירות כקנין הגוף, שפיר יש לחשוב הגירות מלידת יצחק, וצריך הים לקרוע, וזהו הים ראה וינס, מה ראה, כלומר מהיכי תיתי שנשלם הזמן, ומשיב ואומר ברייתא דרבי ישמעאל ראה, היינו הא דקאמר רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה, ומוכח דסבירא ליה דאיסורי הנאה יש להם בעלים, והיינו משום דקנין פירות לאו כקנין הגוף, ואם כן לא נקנה הארץ לאברהם אבינו, ושפיר מתחיל הגירות מלידת יצחק וכבר נשלם הזמן, ועל כן נקרע הים מפני בני ישראל.

◆ ◆ ◆

או יאמר בהקדם מה שהעיר האלגאזי בשמע יעקב (פ' שמות עמוד רמא, ופ' יתרו עמוד ש) הנה פרעה הוא היה המסית לעמו כמו שנאמר ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום, ואם כן קשה ממה נפשך, אי נימא דאין שליח לדבר עבירה, פרעה למה נלקה, ואי נימא דיש שליח לדבר עבירה, למה לקו המצריים, והלא פרעה הוא המסית הוא המדיח, עי"ש.

אמנם י"ל שפרעה הרשע טעה בדין, כי כתב הרמ"א (חו"מ סימן שפ"ח סט"ו) מי ששלח שליח למסור, אם השליח הוחזק לעשות, חייב המשלח, ואין לומר אין שליח לדבר עבירה, הואיל והוחזק בכך, ע"כ. והטעם בזה, דהא דאין שליח לדבר עבירה, הוא משום דדברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים (קידושין מב:), ויכול המשלח לומר סברתי שלא ישמע לי וכמ"ש הסמ"ע (סימן קפ"ב סק"ב), אבל בשליח מוחזק לעשות דבר עבירה לא שייך לומר סברתי שלא ישמע לי, שהרי הוחזק בכך, ולכן חייב המשלח. ומעתה כיון שהמצריים היו מוחזקים להרשיע, ודאי יש שליח לדבר עבירה, וגם פרעה יתחייב בדין. (ועיין בדברינו שמות תשס"ב). אכן הש"ך (סקס"ו) חולק על הרמ"א וס"ל דאף בשליח מוחזק אין שליח לדבר עבירה, עי"ש ובקצות החושן (סקי"ב).

ובמס' קידושין (דף מג.) שנינו דבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה חוץ בטביחה ומכירה דגלי ביה קרא דיש שליח לדבר עבירה, דאמר קרא (שמות כא לז) וטבחו או מכרו, דבי רבי ישמעאל תנא או לרבות את השליח, דבי חזקיה תנא תחת לרבות את השליח.

ובתוס' במס' בבא קמא (דף ע"ט. תוד"ה נתנו) הקשו לשיטתם דס"ל דבשוגג אמרינן יש שליח לדבר עבירה, אם כן האיך יליף התנא קמא מטביחה דומיא דמכירה דיש שליח לדבר עבירה, דילמא מיירי בשוגג ובשוגג אמרינן בכל מקום יש שליח לדבר עבירה, ובשוגג מיירי קרא טביחה דומיא דמכירה כיון דליכא יתור קרא, עי"ש. והכי נמי לשיטת הרמ"א דבשליח מוחזק יש שליח לדבר עבירה, יש להקשות דילמא קרא מיירי דוקא במוחזק. ולפי זה יש לומר דמהאי טעמא מיאן התנא דבי רבי ישמעאל בהלימוד טביחה דומיא דמכירה, משום דס"ל כשיטת הרמ"א דבשליח מוחזק אמרינן בכל דוכתא יש שליח לדבר עבירה, ומעתה יתעורר קושית התוס' נימא דהקרא טביחה דומיא דמכירה מיירי במוחזק דוקא כיון דליכא שום יתור, והלכך ס"ל להאי תנא דמטביחה דומיא דמכירה ליכא למילף, ועל כן איצטריך קרא או לרבות השליח ומהתם דוקא ילפינן יש שליח לדבר עבירה. (ועמ"ש בדרוש לו' של פסח תשמ"ח).

וזה שאמר המדרש הים ראה וינס, מה ראה, על דרך שפירש בחתם סופר (דרושים ואגדות לו' של פסח עמוד שיא) שהים נס על המצרים אחר שנקרע להטביע שונאינו בתוכו, ועל זה מקשה מה ראה להטביע את צרינו, עי"ש לדרכו. ובקריעת ים סוף נענשו פרעה ומצרים, כדכתיב (שמות יד ד) ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים, ולכאורה קשה למה נתחייבו שניהם, נימא אין שליח לדבר עבירה, ומשיב ואומר ברייתא דרבי ישמעאל ראה דיליף או לרבות השליח, וכיון דאיכא יתור בטביחה ומכירה, שפיר יש לומר דבכל התורה בשליח מוחזק יש שליח לדבר עבירה, ושפיר נתחייב גם פרעה עונש על מה שהשתעבד בישראל.

◆ ◆ ◆

או יאמר בהקדם מה דאיתא במדרש (ב"ר פפ"ד סי"ד) שהשבטים רצו להרוג את יוסף משום שדנו אותו על שם העתיד שעתיד ירבעם לצאת ממנו, וביאר האלגאזי בשמע יעקב (פ' וישב עמוד קנח) על פי מה שפירש הגאלאנטי (קול בוכים איכה ג לד) דהא דבן סורר ומורה נידון על שם סופו, היינו משום דשורשו רע שבא מיפת תואר, עי"ש. ולכן רצו השבטים להרוג את יוסף, שהם סברו שיעקב נשא את רחל באיסור, ונולד יוסף מאיסור שתי אחיות, וממילא ראוי לדונו על שם סופו שעתיד ירבעם לצאת ממנו, עכ"ד.

אך כתב בכסף נבחר (פ' וישב עמוד פ) להמליץ בעד יעקב שנשא שתי אחיות, על פי מה שכתב הרמב"ן (פ' אחרי) טעם לאיסור שתי אחיות, שאינו ראוי שתקח אשה אל אחותה לצרור אותן זו לזו, כי הן ראויות שתהיינה אוהבות זו לזו ולא שתהיינה צרות, ע"כ. ואם כן לגבי אלו שתי אחיות לא שייך האי טעמא דצרות זו לזו, באשר רחל אדרבה מסרה סימנים ללאה (מגילה יג:), ולכן אין עליו איסור שתי אחיות. ובמקום אחר (פ' וישלח עמוד עו) הוסיף בכסף נבחר, דלפי זה צריך לומר דדרשינן טעמא דקרא, וכיון דברחל ולאה לא היה שייך הטעם שתהיינה צרות שתי אחיות, היו מותרות, עכ"ד. נמצא דאי דרשינן טעמא דקרא לא נולד יוסף בפסול, דלא נאסר ליעקב שתי אחיות, ואם כן אינו ראוי לדונו על שם סופו, מה שאין כן אי לא דרשינן טעמא דקרא הרי נולד יוסף בפסול, וראוי לדונו על שם סופו.

ונקדים עוד חקירת הפרי מגדים (פתיחה להל' פסח ח"א פ"ג אות ד', ולהל' בשר בחלב) בהא דאמרינן (יומא עג:) חצי שיעור אסור מה"ת משום דחזי לאיצטרופי, אי פירושו שמא יטעה ויאכל יותר מן האיסור עד שתצרף לכזית בכדי אכילת פרס ויהא חייב, ואם כן באיסור הנאה דלא שייך צירוף בכדי אכילת פרס כלפי ההנאה, חצי שיעור מותר בהנאה, עי"ש.

אמנם כתב הריטב"א (יומא עד.) בהא דחצי שיעור אסור, דבגמרא יליף ליה מקרא דכל חלב (ויקרא ז כג), ומכל מקום צריך לטעם דחזי לאיצטרופי, דדרשינן טעמא דקרא, דמהאי טעמא אסרה התורה חצי שיעור משום דחזי לאצטרופי, עי"ש. ולפי זה י"ל שזה תלוי בפלוגתא בגמרא (בבא מציעא קטו.) אי דרשינן טעמא דקרא, דאי דרשינן טעמא דקרא אז שייך לומר דהיכי דלא שייך הטעם דחזי לאיצטרופי חצי שיעור אינו אסור, ואם כן בהנאה דלא שייך צירוף חצי שיעור מותר, מה שאין כן אי לא דרשינן טעמא דקרא, אם כן אף היכי דלא שייך חזי לאיצטרופי חצי שיעור אסור מן התורה, וגם בהנאת איסור חצי שיעור אסור.

ובמס' בבא קמא (דף כט:) אמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל, שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו, ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה. והקשו האחרונים (פמ"ג פתיחה להל' פסח ח"ב פ"ג אות ד', אור חדש קידושין נו:) אי בהנאה חצי שיעור מותר משום דלא שייך צירוף בכדי אכילת פרס, אם כן אמאי הוי חמץ אינו ברשותו של אדם, הא יכול להנות פחות פחות מכשיעור, עי"ש. וכן הקשו לשיטת התוס' (קידושין נו:) דשלא כדרך הנאה מותר מה"ת, אם כן אמאי חמץ אינו ברשותו של אדם, הא יכול ליהנות בשלא כדרכו. וצריך לומר דלא דרשינן טעמא דקרא, ואם כן באמת אסור ההנאה פחות מכשיעור, והכי נמי לגבי איסור שלא כדרכו, אי לא דרשינן טעמא דקרא, באמת אסור ליהנות בשלא כדרכו (עיין בשו"ת אבני ציון ח"ב סימן מד אות ו), ושפיר מיקרי חמץ אינו ברשותו של אדם.

וזה שאמר המדרש, הים ראה וינס, מה ראה, ברייתא דרבי ישמעאל ראה, כי מבואר במדרש (ילקוט בשלח רמז רמ"א) שהים לא רצה לקרוע בטענה שעדיין לא נשלם הזמן, והוא כי הים לא רצה לקבל תירוץ המפרשים (יפ"ת שמו"ר פט"ו ס"א) דקישוי השעבוד השלים הזמן, שהרי מבואר בתוס' (שבת י: ד"ה ה"ג) דקישוי השעבוד היתה בשביל מכירת יוסף, ואם כן קישוי השעבוד בכלל הגזירה היתה ולא יכול להשלים, אמנם כאשר ראה ברייתא דרבי ישמעאל דחמץ בפסח אינו ברשותו של אדם, והיינו משום דבאמת אינו יכול ליהנות פחות מכשיעור או בשלא כדרכו, הרי דסבירא ליה דלא דרשינן טעמא דקרא, ואם כן גם ברחל ולאה יש איסור שתי אחיות, ושפיר דנו השבטים את יוסף על שם סופו, נמצא שלא חטאו במכירת יוסף, ולא הוצרכו לעונש בקישוי השעבוד, ושפיר י"ל דקישוי השעבוד השלים הזמן, ועל כן נקרע הים מפני בני ישראל.

מאמר המשך:

שנתן מכבודו לבשר ודם (ג)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפ' וארא מצאנו (שמות ו, יג) וידבר ה' אל משה ואהרן ויצום אל בני ישראל **ואל פרעה מלך מצרים** וגו', ובמדרש מובא ברש"י שהקב"ה צוה את משה ואהרן לחלוק לפרעה כבוד בדבריהם עי"ש. וכן מצאנו בפרשת בא בפסוק (שמות יא, ח) וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא, דלא אמר לפרעה עצמו שירד וישתחוה אליו, אף שבסוף פרעה ירד בעצמו אליו בלילה ואמר קומו צאו מתוך עמי, משום שחלק כבוד למלכות, ומבואר דראוי לכבד מלך עכו"ם ואף רשע. והתחלנו לבאר קצת ענין הברכה שמברכין למלך עכו"ם 'שנתן מכבודו לבשר ודם' וטעמא, והאם מברכין גם לראש ממשלה שבזמנינו דהוא נבחר כל ד' שנים. וכעת נמשיך לבאר בענין לראות ולקבל פני מלכי העכו"ם בדין מלך ומלכה.

להלכה נפסק ב'משנה ברורה' (סי' רכ"ד סקי"ג) "מותר לטמא בטומאה של דבריהן מפני כבודן, בין למלכי ישראל ובין למלכי אמות העולם וכן מפני כבוד הבריות כגון לילך לנחם אבלים, ואם רואה פעם אחת המלך לא יבטל יותר מלמודו לראותו, אם לא שבא בחיל יותר ובכבוד גדול יותר", עי"ש.

וב'מקור חיים' להחוות יאיר מחדש דאף מחיוב להוציא ממון על זה עי"ש.

ואגב עי' ב'כף החיים' (סקל"ג) דמביא עוד טעם נפלא אמאי יש מצוה לראות מלכי עכו"ם, וז"ל: "והרב קרבן מנחה סימן ש"ט כתב הטעם בזה, שמתוך שיראה בכבוד בשר ודם יכיר קצת מגדולתו של הקב"ה ויחול עליו אימתו, כדאמר רבי שילא לך ה' הגדולה וכו' עי"ש, ומסיק דמכל זה הטעמים נראה דאם רואה את המלך בשנותו שלא יכירוהו דאינו מברך כיון דלא יש כאן כבוד וגדולה ואחר כך ראיתי שכן כתב הזכור לאברהם מערכת ברכות אות ר' יעו"ש".

ובאמת בנוסח הברכה יש חילוק במלכי ישראל הנוסח 'שחלק' מכבודו ליראיו, ובאומות העולם 'שנתן' מכבודו לבשר ודם, ובחכמה נמי דהרואה חכמי ישראל 'שחלק'מחכמתו, ובאומות העולם 'שנתן' וכו', ועי' ב'בית יוסף' (שם): "הטעם שבחכמי ישראל אומר שחלק ובחכמי אומות העולם שנתן, נראה שהוא מפני שנפשות ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד הרי הם כחלק השם, אבל נפשות אומות העולם רחוקים ממנו יתברך והם כמי שנותן מתנה מנכסיו שאינו חלק ממנו", עי"ש.

וה'אבודרהם' כתב שהטעם מפני שה'חלק' הוא כמו צנור הנמשך מן הנהר שאפשר להרחיבו ולהגדילו ואפשר לקצרו ולחסרו, משא"כ ב'מתנה' כי תלושה ופסוקה, ובישראל כתיב כי חלק ה' עמו ולפי זכותם מתרבה ומתמעט, עי"ש.

ועי' ב'מגן אברהם' (שם סק"ו) דמשמע בגמרא ברכות (נח.) אפילו סומא שיודע שהמלך עובר מברך, עי"ש, והכונה דשם מבואר דרב ששת שהי' סומא הי' מברך למלך עי"ש. אולם ב'אלי' רבה' (סק"ו) חולק על זה, ותו"ד הוא, דלשון הגמ' פתח רב ששת וקא מברך לי', משמע שהי' מברך 'למלך' ולא בירך הברכה להקב"ה וכו', וכן כל ברכת הראי' אין הסומא מברך וכו', ומיהו המהרש"א בחידושי אגדות שם הבין בפשיטא דאף סימא מברך עי"ש.

וב'פרי מגדים' שם דחה את דבריו, ותו"ד הוא: "הנה ברכת הראייה אין סומא מברך מה שאין כן על המלך דניכר כבודו אף לסומא כי אימתו מוטלת על הבריות ושותקין הכל כמבואר שם, מברך, וההוא צדוקי דאמר לרב ששת למאן דלא חזית מברכת, על שאילת שלום לא היה אומר לו כן", עי"ש. וגם ב'מחצית השקל' ציין דבעין יעקב הגירסא כי אתא מלכא פתח רב ששת וקאמר 'ברוך' וכו', ולא כנוסח דילן, וקא מברך לי'.

וב'ברכי יוסף' (סק"ג) מביא בשם מורינו הרב קרובינו מהר"ר אברהם יצחק בתשובת כ"י: "הרואה המלך בים בספינה קטנה והיא מכוסה ובל יראה המלך עצמו, אך יודעים בבירור שהמלך שם יכול לברך, וראיה מרב ששת דהוה סגי נהור ואפילו הכי בירך עי"ש, ומובא ב'שערי תשובה' (סק"ב).

אולם ב'חת"ם סופר' בהגה (שם) חולק ע"ז, וז"ל: "ולפענ"ד אין לדמות לסומא דעכ"פ המלך ובינו למלך אין מחיצה משא"כ בספינה", עי"ש.

ובשו"ת 'שבט הלוי' (ח"א סימן ל"ה) מסיק מכח הנ"ל בזה"ל: "בעיני פשוט מאד להלכה דאין חילוק בין מלך למלכה, ומה שכתבת בענין התתכלות בודאי הראיה מר' ששת (ברכות נח.) דבירך על המלך אעפ"י שלא ראהו דהא סגי נהור הוי היא ראיה נכונה, וכמבואר ג"כ להלכה בשו"ע סי' רכ"ד (במג"א ס"ק ו') דפשיטות הגמרא משמע דבירך ברכה ממש, אפילו נדחה ראיה זאת אכתי נפ"מ עפ"י המבואר (ע"ז כ:) קרן זוית הואי, דבכה"ג ליכא איסור הסתכלות, מכ"מ העיקר כמש"כ דלא בענין ראי' כלל", עי"ש.

ובשו"ת 'בצל החכמה' (ח"ב סי' י"ט) ג"כ דן במלכה, וז"ל: "אשר שאל אם דוקא על ראית מלך מברכין ולא על ראיית מלכה דלאו אורח ארעא לברך על ראייתה, או דילמא מלך לאו דוקא דה"ה שעל ראית מלכה כשהיא השולטת ולא בעלה צריכין לברך.

נראה פשוט שאין חילוק מלך למלכה וגם על ראית מלכה צריך לברך, וראי' ברורה לדבר מהא דאיתא ברכות (לח:) ראה בריות טובות כו' אומר ברוך שככה לו בעולמו, ומבואר במס' ע"ז (כ.) כי רשב"ג ור"ע ברכו על ראית נשים נכריות נאות, ובירושלמי (פ"ט דברכות ה"א) מבואר כן בר"ג שראה גוי' אשה נאה ובירך עלי' שכך ברא בריות נאות בעולמו ע"ש, וא"כ גם בנ"ד שפיר מברך על ראית מלכה.

ונלע"ד דלא רק בנזדמן לו לראותה הוא מברך על ראיתה אלא גם מצוה להשתדל לראות בכבודה, כדאר"י (ברכות נח.) לעולם ישתדל אדם לרוץ כו' אפי' לקראת מלכי עכו"ם שאם יזכה יבחין, וכ"ה בשו"ע או"ח (סי' רכ"ח סעי' ט'), ואף דבגמ' (ע"ז שם) פריך ולאסתכולי מי שרי ומשני קרן זוית הואי, וכן מקשה בירושלמי שם זו דרכו של ר"ג להסתכל בנשים, ומשני דרך עקמומיתה היתה ומשמע הא לאו הכי אסור, פשוט דלא דמי, דכדי לברך שברא בריות נאות בעולמו בהכרח צריך להסתכל בתחילה בדבר שמברך עליו כדי להבחין ביופיו, וזה אסור באשה, משא"כ לענין ברכת המלך שא"צ להסתכל בו כלל רק לראות בכבודו, בודאי שגם באשה אין כאן שום נדנוד איסור, ולא מבעיא לדעת המג"א (סי' רכ"ד סק"ו) שאפי' סומא מברך דבודאי שאין לראותו כלל, אלא גם לפמ"ש בא"ר (שם אות ו') שסומא לא יברך ברכת המלך, מ"מ פשיטא שא"צ להסתכל בו ודי לראותו בכבודו, וזה מותר גם באשה, ובלא"ה הרי כל האחרונים העתיקו בזה להלכה דעת המג"א, וכיון שלפי החוק אין מונעין ממנה שום כבוד מכבוד שנותנין למלך, נמצא כשיראנה בכבודה יראה הכבוד שנותנין למלכי אוה"ע, ולכן מצוה שישתדל לראותה שאם יזכה לראות בכבודו של מלך המשיח יבחין כמה גדול שכר עושי מצוה.

ומה שטען מהא שדרשו חז"ל בספרי שום תשים עליך מלך ולא מלכה, וכ"ה ברמב"ם (פ"א מה' מלכים ה"ה) לענ"ד בס"ד אינו כלום, דזה דוקא בישראל, משא"כ באוה"ע אם לפי חוקיהם אפשר שאשה תהי' מלכה שולטת, ונותנים לה כבוד מלכים ממש, יש להשתדל לראותה שהרי יראה בזה כבוד מלכי אוה"ע, ואם יזכה לראות בכבודו של מלך המשיח וכו'.

והדבר פשוט כי כל מה שכתבתי בזה א"ש גם להמבואר בס' פתח עינים להחיד"א ז"ל (ע"ז כ:) דאפי' הבטה דרך העברה אסורה באשה שהיא אסורה עליו, ודלא כי"א דס"ל דדוקא דרך הסתכלות שהוא יותר מראי' אסור, ע"ש, וכדברי הי"א כ' גם בס' יד מלאכי (אות קע"ט) ועיי' בס' עין זוכר להחיד"א ז"ל (מערכת ה' אות נ') שחולק עליו, ובנ"ד שאפי' הבטה דרך העברה ג"כ א"צ וסגי לראות בכבודה, ודאי דלכו"ע שרי וממילא דמצוה נמי איכא וכמש"כ", עי"ש.

ובשו"ת 'קנין תורה בהלכה' (ח"א סי' ל"ב) נמי דן בזה, ולאחר שמסיק דאין בזה משום מלך ולא מלכה, דן משום אי בעינן לראותה, וזתו"ד: ומעתה עלינו רק לדון על איכות האיסורים הנדחים מפני כבוד המלכות, והנה מפשטות הגמ' ברכות (דף י"ט ע"ב) משמע דרק איסור דרבנן נדחה מפני כבוד המלכים, ולא איסורי תורה כדאמר דמשום כבוד מלכים לא גזרו בי' רבנן, ולפי"מ דדרשינן במס' ע"ז (ד"כ ע"א) ונשמרת מכל רע שלא יסתכל אדם באשה נאה אפי' פנוי', ובא"א אפי' מכוערת, א"כ זה הוי איסור תורה ממש, כדמשמע מד' התוס' (שם ע"ב ד"ה שלא יהרהר) ולא מצינו דמשום כבוד המל' יהי' נדחה איסור תורה של חשש הרהור עבירה דמלך ביפיו כו', ועשו"ת חת"ס חו"מ סי' ק"צ לענין זמרי נשי בביהכ"נ לכבוד המלך ההוא דיבר בקדשו בלהבות אש שזה איסור גמור ולא יעשה כן בישראל, וכ' בתוך הדברים וז"ל "וכל המצות נדחות מפני חטא הרהור עבירה", עכל"ק, הרי בפירוש דאין לזלזל ח"ו בחשש הרהור עבירה משום כבוד מלכות. ואמנם חשבתי עוד דאולי הי' אפשר לצדד דמחמת חרדת הדר גאון המלכות זה מסלק את ההרהורים, ע"ד דמצינו במס' נדה די"ג ע"א כיון דבעיתי לא אתי להרהורי, וקא' התם ואב"א ביעותותא דרבי', וא"כ י"ל דלא גרע אימת מלכות דהפחד וחרדת הכבוד מסלק ההרהורים, אולם כ"ז אין כדאי לסמוך דהא כתב הב"י באו"ח סי' ג' דהפוסקים השמיטו דין הזה מחמת דלא בקיאי בזה והכל לפי מה שהוא אדם וכו'.

עוד זאת חשבתי דהא בכבוד המלכות מחויבין גם במלך רשע עריץ כפרעה, שמרע"ה חלק לו כבוד ואליהו לאחאב, והא גם בפניו אסור להסתכל, כמבואר במגילה דכ"ח דאסור להסתכל בפני אדם רשע, וע"כ צ"ל דרק הסתכלות להתבונן בו, אבל בראי' בעלמא מותר כמ"ש במג"א סוס"י רכ"ה המצוין בהגרע"א ז"ל, ועבב"י או"ח סי' ע"ה דמחלק בין הסתכלות לראיי' לענין טפח באשה ערוה, וא"כ מזה ראי' דלכבוד המלכות סגי בראי' בעלמא, ועוד דהא רב ששת בירך אף דלא ראה כלום וכו', וירא שמים ינהג כדרכו", עי"ש.

וכ"ה בשו"ת 'תשובות והנהגות' (ח"ב קל"ט) שג"כ כתב בזה: "ראיתי לכמה רבני זמנינו שדנו אם לברך על מלכה, דלא שייך הטעם הנז' בגמ' לברך כדי שאם יזכה לראות לעת"ל יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם שהרי אצלינו רק מלך ולא מלכה, ודבריהם תמוהין שאין מברכין אלא על כבוד מלכות שאם יזכה יבחין, ושייך בין במלך ובין במלכה, ומה שדנו בזה משום איסור הסתכלות לא שייך כלל, דלא צריכים להסתכל בה אלא מכבודה כשעוברת, ואז דוקא ראוי לברך ובגמ' מבואר שאף סומא מברך עי"ש.

המשך המאמר בשבוע הבא בעז"ה

יברכך ה' מציון

באותות בבוד, בהדר והוד, ישמחו ורננו ידידים, בשבח וסילודים,
להריק שפעת ברבותינו ואיחולינו, אל מע"ב ידידינו, איש המעלה,
מאד נעלה, ידיד בל בית ישראל עדת מי מנה, העומד לימינינו
בבל עת ועונה, בעושה ובמעשה ברוח נבונה, משליך עצמו מנגד
לטובת מוסדותינו הק' במסירות לב ונפש נאמנה, ה"ה

הרבני החסיד רוצו"ח
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

מוה"ר וואלף פערל הי"ו

חבר הנהלת מוסדות יסב לב בארה"ק

לרגל שמחתו נישואי בנו למזל טוב

הב' המופלג והנעלה, פאר המדות והמעלה, יושב והוגה על התורה, חשיבה באורה.

החתן יהושע ני"ו

עב"ג הבלה החשובה שתחי'

מ"ה ינתן משאלותינו, מעומק לבינו, שיזבה לברבות עד בלי ד"י
ומשמי מעל יתברך בבני חיי ומזוני רוויחי אושר ועושר וכ"ט
ס"ל מלא ברבות, מגנזי צחצחות, נחת דקדושה לשלם ולחיים ולט"ב
ד"שנים ורעננים, שנים נעימים, בשבר פעליו ומעשיו לטובת הבל"ל
ויזבה לבל הברבות והישועות אשר בתורתינו הקדושה חקוק ובתו"ב
ת"בנה ותבונו עיר קדשינו, בביאת גואלינו, ובבנין ציון וי"רושלים

הבו"ח בברבת ציון וירושלים

ישבר בצלאל יאקאב

בשם הנהלת המוסדות בארה"ק

מאיר פערל

בשם הנהלת המוסדות בארה"ב

פרטי דיני קדימה בברכות המצויים ביותר

בחמשה עשר בשבט

ובמשך כל השנה

ענין אכילת פירות בט"ו בשבט

במגן אברהם (סי' קל"א ס"ק ט"ז) **כתב בשם תיקון יששכר** (דף ס"ב ב"ה) **בט"ו בשבט ראש השנה לאילנות, נוהגין האשכנזים להרבות במיני פירות של אילנות ע"כ.**

בירושלמי (קידושין פ"ד) **רבי חזקיה ר' כהן בשם רב עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראת עינו ולא אכל, ר' לעזר חשש להדא שמועתא ומצמיח ליה פריטין ואכיל בהון מכל מילה חדא בשתא, ובפירוש פני משה** (שם) **ביאר דר' אלעזר היה מאסף לו פרוטות קטנות כדי לקנות בהן מכל דבר חדש לפחות פעם אחת בשנה, א"נ הא דקאמר עתיד אדם ליתן דין וחשבון שראת עינו ולא אכל משום שאינו נותן לבו לחזור אחריהן לברך ולהודות השם ב"ה שברא מינים אלו להחיות בהן בני אדם, וכמו שאינו נחשב בעיניו טובת יתעלה ב"ה, וע"ז קאמר דר' אלעזר היה חושש לשמועה זו והיה רואה להביא עצמו לידי חיוב לכל הפחות פעם אחת בשנה כדי לברך על כל מין ומין, וליתן שבח והודיה לאל יתעלה ברוך הוא ומבורך, המשגיח ומפרנס ומכין מזון לכל בריה וצורך כל נפש חיה, יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים.**

פירות וחטה תפוחה [שלוה]

האוכל פירות וחטה תפוחה [שלוה, שברכתה אדמה] יקדים לברך על החביב, ואם שניהם חביבים אצלו בשוה יקדים לברך על החטה, ויש נוהגים להקדים תמיד העץ.

אם החיטה חביב היא קודמת, דיש בה שני מעלות, א) חביב, וכשאין ברכותיהם שוות חביב קודם, ב) מוקדם בפסוק, ואם שניהם חביבים בשוה גם כן מברך על החטה, דחטה מוקדם בפסוק, עפי"מ שנקט במשנ"ב (ס"ק י"ח), ולפי הגר"א כשניהם חביבים מברך על איזה שירצה, ואם העץ חביב יותר מברך על העץ שהוא חביב, ובכה"ח כתב ענין להקדים העץ בכל ענין.

סדר אכילת כל הפירות

דיני הקדימה אינו נוהג אלא בשעת הברכה, ואחר שאכל מהפרי שבירך עליו, הרשות בידו לאכול שאר הפירות שלא כסדר הקדימה, ויש הנוהגים בט"ו בשבט לאכול גם שאר הפירות כפי סדר הפסוק.

בפשטות החשיבות הוא על הברכה ולא על האכילה, וכ"כ בס' תורת חיים (סי' רי"א ס"ק ז) דבברכה מראה חשיבות הדבר שעליו הוא משבח להשי"ת, ובס' מלבושי מרדכי (סי' א' הע' ו) הביא בשם זקינו בעל שבה"ל וצ"ל דמה שיש אוכלים בט"ו בשבט לפי סדר המעלות לסלסול בעלמא עושים כן, ובס' מורא דשמעתתא כתב שהגה"ק הרמ"א פריינד זצ"ל נהג לאכול כל ז' המינים בט"ו בשבט כפי סדר הפסוק, וכן מובא בלוח תמידים כסדרם דכן נהג הגה"ק מבעלזא זצ"ל [אולם אינו מבואר שם האם דוקא בט"ו בשבט], ויש לבאר עפ"י החת"ס (החדשים, סוכה ו. רש"י ד"ה דבש) דבסעודת מצוה יש לאכול לפי סדר הקדימה אף שבירך כבר, והוא חידש כן בכדי ליישב הקושיא האיך ילפי' דיני קדימה מ"ארץ חטה וגו'", הרי חיוב ברכה הוא רק דרבנן, והאיך אפשר שהתורה כתבה, ותי' שלעולם עיקר דין קדימה הוא מה"ת, וילפי' מינה לכל המצות המעשיות שיש בהם דין קדימה, כגון אם יש לו להפריש ביכורים או תרו"מ או לאכול סעודת מצוה דצריך להקדים את הפירות המוקדמים בפסוק ע"כ, ועפי"ז כתב בס' ויקהל משה (להגרמ"ש קליין שליט"א, ח"א עמ' שיא) דכאשר אוכלים מיני פירות בסעודת שבת יש לאוכלם כפי סדר הפסוק, אף כשכבר בירך על הפרי הראשון, מפני שיש בהם מצות עונג שבת באכילתם, ואולי עפי"ז יש לבאר הנוהגים בט"ו שבט לאכול כל הז' מינים כפי דיני הקדימה, דכיון דיש ענין לאוכלם בט"ו בשבט הרי זה נחשב כמצוה.

ברכה על פירות בתוך הסעודה

האוכל את הפירות בתוך הסעודה, מברך ברכה ראשונה, ואף המינים שדרך לאוכלם בסעודה לשבוע, אם עכשיו מטרת אכילתו אינו לשבוע אלא בשביל ריבוי המינים, ובלא זה לא היה אוכלו, יש אומרים דצריך לברך עליו.

דעתה אינו אוכלו בכדי לשבוע מחמת הסעודה לכן אינו נחשב כחלק מהסעודה, ובס' מרא דשמעתתא הביא שהגה"ק הרמ"א פריינד זצ"ל בירך על הזית בט"ו בשבט אף כשאכלו בסעודה, ובתשובות והנהגות (ח"ב סי' רס"ט) מסתפק בסברא זו לגבי ברכה על הסימנים בליל ר"ה, דאף שהם מינים שאוכלים בסעודה, מכל מקום כיון דעכשיו אינו אוכלם לשביעה אלא לסימנא אינם נפטרים בברכת הפת, וכתב דנכון לברך על ירק שודאי אינו בא בסעודה.

ברכת מאכלים שמצויים בט"ו בשבט

פירות יבשים

פירות יבשים - מברכים עליהם ברכתם הראויה.

דהם ראויים לאכילה, ואף שפירות שדרכם לאוכלם חיים, כשהם מבושלים ברכתם שהכל, זהו דוקא כשנשתנו לגריעותא מחמת הבישול, אבל כשנשתנו מחמת שיבשם לא נשתנה ברכתם, וגם דדרך העולם לאוכלם גם כשהם מיובשים.

קליפות פירות

קליפות פירות הראויים לאכילה [תפוחים ועוד] - ברכתם העץ.

דכיון דראויים כך לאכילה ונוטעים אותם בכדי לאוכלם, לכן ברכתם כברכת הפרי, ובפרט דגם אוכלים אותם עם הפרי.

קליפות תפוזים

קליפות תפוזים [שנרקחו, או מסוכרים] - ברכתם שהכל.

דנחלקו הפוסקים בברכתם, דדעת הט"ז (בסי' ר"ד סק"א) דברכתם אדמה, כיון דאינו מעיקר הפרי ודינו כמו "קפריסין", ודעת המ"א (בסי' ר"ב סק"ז) דברכתם העץ דהקליפה הוא מגוף הפרי, וגם דהוי פרי כמו לגבי ערלה, והפמ"ג (א"א סק"ז) הביא העו"ת (סי' ר"ג סק"ד) לברך שהכל דהוי כאגוז רך המטוגן בדבש, והא"ר (סי' ר"ג סק"ד) כתב מספק לברך שהכל, וכן הכריע המשנ"ב (סקל"ט) בשם הדה"ח לברך שהכל, וכ"כ בחזו"א (סי' ל"ג סק"ב).

קליפות אתרוג

קליפות אתרוג מרוקחת [דהיינו כל עובי החיצון של האתרוג] כשהיא ראויה לאכילה - ברכתו העץ.

דבאתרוג עיקר האכילה הוא הקליפה, שהוא הקליפה העבה, ולכן נחשבת כעיקר הפרי, ואף שאינה ראויה רק על ידי ריקוח, הרי זה ככל פרי שאינו ראוי אלא ע"י בישול, ועי' בא"ח (פר' פנחס אות ד') ויש אומרים דבזמנו היו אוכלים רק עיקר הפרי ולא הקליפה.

לעדער

לעדער, ליקעריש [משמש מיובש ומעוך] - ברכתו שהכל.

דמרסקים אותם לגמרי ושוב מייבשים אותם ולכן ברכתו שהכל, ואף שמעורב בו קמח, הוא רק להחזיקו ולדבקו, ובשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' כ"ח) צ"ל דאיירי במין שאינו מרוסק לגמרי.

שומשום

שומשום, ומיני מתיקה שעשוי מגרגירי שומשום מדובקים בדבש - ברכתו האדמה.

דהשומשום שלימים וניכרים הם, וברכתם אדמה.

קוקוס

קוקוס [קאקוס] - ברכתו העץ, ומיני מתיקה שעשוי מפירורי קוקוס - ברכתו שהכל, ומצוי מינים שאינם מרוסקים לגמרי וברכתם העץ.

דהם מרוסקים לגמרי ואין ניכר צורתם, ויש הרבה אנשים בעולם שאוכלים אותם כשהם שלימים, לכן כשנתרסקו ואינם ניכרים ברכתם שהכל, וכן שייך בהם הטעם שכתב בפמ"ג (משב"ז סי' ר"ב ד') דמעורב בו שאר מינים שהם משנים את טעמם בצירוף שנתרסקו, וגם שייך בהו הטעם שכתב בשו"ת מחזה אליהו (ח"ב סי' ח') לברך שהכל על מאכל שנעשה צורה אחרת על ידי שעשו ממנה מין מאכל אחר, ואותם שמוכרים מהם כשאינם מרוסקים לגמרי ברכתם כברכת הפרי.

שלוה [חטה תפוחה]

שלוה, גרעיני חטה קלופים שנתפחו בחום - ברכתם בורא פרי אדמה, ונכון שלא לאכלם אלא בתוך הסעודה, או שיאכל פחות משיעור כזית כשהם אינם שלימים.

כיון שהגרעינים לא נתבשלו כלל ורק נתפחו ע"י חום, ונחשב כאוכל דגן חי שברכתו אדמה. והתוס' (ל"ז. ד"ה הכופס) נסתפקו האם לברך מעין שלש כיון שמין דגן הוא, ואף ד"על המחיה" אינו יכול לומר דאינו מין מזון, יאמר "על האדמה ועל פרי האדמה", וכיון דלא מצינו שתיקנו נוסח זה לכן נשאר הדבר בספק, ולכן הביא בשו"ע (סי' ר"ח סעי' ג) דלא יאכלנו אלא בתוך הסעודה, ואפשר גם שיאכל פחות מכשיעור כזית, כשהם אינם שלימים, דאם הם שלימים אף פחות משיעור הרי הוא בכלל הספק, כיון דכל גרעין של "חטה" נחשב ל"בריה".

וקטנים יש להקל לאוכלם אף שלא בתוך הסעודה ויברכו אחריהם בורא נפשות.

הגרש"ז אולמאן זצ"ל, הגרמ"ש קליין שליט"א, דיש לצרף כמה ספיקות, א. דיש צד שברכתם בורא נפשות כנ"ל, ב. ואפילו אי ברכתם מעין ג' יש פוסקים הסוברים דאם בירך בורא נפשות על מאכל שברכתו מעין ג' יצא, ולכן לקטנים יש להקל.

דיני קדימה המצויים בכל השנה

מזונות אפוי ומזונות מבושל

ברצונו לאכול מזונות מאצעלעך, וכן מזונות מבושל [לאקשן, לאקשן-קוגל, פערפל], מברך על מזונות האפוי.

עפ"י השועה"ר (סדבה"נ, פ"ט ס"ז) שכתב דמזונות שראוי לקבוע עליו סעודה חשוב יותר ממזונות שאינו ראוי לקבוע סעודה, וכל מיני מזונות האפויים כשאוכלים הרבה מהם שייך בהם קביעות סעודה, משא"כ במבושל דלא שייך קביעות סעודה מעיקר הדין, ועדיין יש לדון כשמין מבושל חביב טפי, וכשמין המבושל הוא שלם והאפוי אינו שלם, מסתבר דשלם עדיף, דחשיבות שלם מבואר בגמ' (ל"ט:), ובמ"א (סי' קס"ח סק"ז) דחשיבות המוזכר בירושלמי עדיף מחשיבות שאינו מבואר להדיא בגמ' ואפי' שמבואר בשו"ע, וכ"ש בזה דמעלת אפוי אינו מוזכר בשו"ע, וזהו חידושו של השועה"ר (סבה"נ פ"ט ס"ז).

מזונות, וואפלע"ס

ברצונו לאכול מזונות אפוי וגם וואפלע"ס, מברך על המזונות.

דעוגה שיש בה אחת מג' התנאים של מזונות המבוארים בסי' קס"ח סעי' ז' דהיינו שממולא במיני מתיקה או שנילוש בהם או מזונות שכוססים אותם, הריהו בכלל ספק פת ספק מזונות, ומברכים מזונות מחמת ספק, וא"כ מסתבר דמין זה שיש בה צד שברכתה המוציא, היא חשובה יותר, וקודמת לדברים שהם ודאי מזונות כמו וואפלע"ס, וכ"ש שהיא קודמת למינים שלא שייך בהם קביעות סעודה כגון וואפלע"ס כיון שהם דקים ביותר.

מזונות וטארט [לעקי"ך]

ברצונו לאכול פרוסות מיני עוגיות [שמעורב בהם הרבה קמח], ומזונות שיש בה מעט קמח כמו טארט [לעקי"ך], ושניהם שווים במעלותם, יש להסתפק האם לברך על המזונות שרובה קמח.

וצדדי הספק הם עפ"י הפמ"ג (סי' ר"ח מש"ז יב) דפת שאינה מעורב בשאר מינים חשוב יותר מפת מעורב, ועפי"ז מיני מזונות שאינו מעורב חשוב יותר מטארט שהוא קמח מעורב, אולם יש לומר דהפמ"ג כתב כן רק לגבי פת שהוא מעורב בקמח קטניות דבזה איירי השו"ע שם, ואפשר דבמעורב עם שאר מינים שאינם קמחים בזה אין חשיבות לפת שאינו מעורב, ועי' במ"א (סקט"ז בסו"ד), ואפשר דבטארט שהוא מעורב עם מיני תבלינים שמכשירים את המזונות עדיף טפי, ויש עוד טעם להקדים שאר המזונות, דלהרבה פוסקים טארט הוא בכלל ודאי מזונות, ונמצא דשאר המזונות שהם בספק המוציא, יש להם דין קדימה כדלעיל.

טשולנט שיש בו גריסים ומע"ל–קוגל

טשולנט שיש בו גריסים [שברכתם מזונות] ומע"ל קוגל, מברך על המע"ל קוגל.

כיון שהוא עשוי מחטה והגריסים הם שעורה, ופשוט דזהו כשאכלו שלא בתוך הסעודה.

שלם ואינו שלם

ברצונו לאכול ראגעלע"ך ופרוסת מזונות, או בייגעלעך ופרוסת מזונות, מברך על השלם.

ויש להסתפק במונח לפניו שני מיני מזונות שלימים, אחד גדול שצריך לחתכו לפני האכילה ואחד קטן שאין צריך לחותכו, כגון מזונות שלם וראגעלע, האם יברך על הגדול, דגדול עדיף או שמא יברך על הקטן, בכדי למנוע הפסק של חיתוך המזונות בין הברכה לאכילה, דהרי לכתחילה אין להפסיק כלל.

לחם ומצה

לחם ומצה, לכאורה יברך על הלחם.

דמצה מדינא דשו"ע ברכתה מזונות, כמו כעבים יבשים שכוססים, ויש נוהגים כן במשך כל השנה חוץ מפסח, ואף שאנו נוהגים לברך המוציא יש בזה כמה טעמים, ועדיין ספק הוא, וכפי שנקטו הפוסקים (שו"ת מנח"י ח"א סי' ע"א אות ז', שו"ת שבה"ל ח"א סי' רה) יש לאוכלם רק בקביעות סעודה, וממילא הלחם חשוב יותר שזהו ודאי המוציא, וזהו אף כשאוכל מהמצה שיעור קביעות כמבואר בפמ"ג בהערה הבא.

לחם ומזונות כשיעור קביעות סעודה

לחם ומזונות, מברך על הלחם אף כשבדעתו לאכול מהמזונות שיעור קביעות סעודה.

פמ"ג (משב"ז סק"ז), ואף דברכת המזונות כשאוכלים שיעור קביעות הוא ג"כ המוציא, עכ"ז פת קודם דפת גמור חשוב יותר, דהרי ברכתו המוציא אף בלא קביעות, והביא כן בשם א"ר (אות ז) שכתב בשם שכנה"ג, ובס' תורת חיים (סקי"א) הוסיף ביאור דפת רגיל שאין לו שם לויי חשוב יותר מפת שיש לו שם לויי "פת הבאה בכיסנין", ובפשטות דין זה הוא אף כשבדעתו לאכול מהמזונות עצמו שיעור קביעות סעודה, ולא רק בצירוף עם הלחם.

טעה ובירך על המין שאינו חשוב

טעה ובירך שלא כסדר הקדימה, יאכל מהמין שבירך עליו, ואף כשנזכר כשעדיין לא סיים הברכה,

מ"א (סי' רו סק"ח) מס' מט"מ בשם ס"ח, ואפילו אם נזכר באמצע הברכה לא אמרי' שיסיים על המין החשוב, אלא יסיים על המין שהתחיל לברך, וכן משמע במ"א שכתב "ובעודו מברך הביאו לו פירות", וכן הוא בשועה"ר, וצ"ל דאף דבסי' ר"ט מבואר דאפשר להחליף המין באמצע הברכה, זהו רק בדיעבד, ולכתחילה צריך לאכול על מה שכיוון בתחילת הברכה, ויש להסתפק באם נזכר לאחר שאמר "ברוך אתה ה'" האם יאמר "למדנו חוקיך" ויברך מתחילה על מין החשוב או יסיים הברכה, ולכאו' לפי"מ שמצינו בכמה מקומות דלסיים "למדנו חוקיך" אינו אלא כשאין דרך אחרת, א"כ אין לסיים למדנו חוקיך.

וכשבירך שלא כסדר הקדימה, יש לדון האם עדיף שלא לאכול כלל את המין המוקדם.

יש לחקור דכיון שעבר על דין הקדימה ובירך על המין שאינו חשוב, האם עדיף שלא לאכול את המין החשוב, ובכן נמצא שתיקן את האיסור שעבר, כיון דאינו אוכל רק את האינו חשוב, או שמא עיקר האיסור היה כבר בשעת הברכה.

קסת הסופר סימן כה

דִּינֵי כְּתִיבַת מְגִלַּת אֶסְתֵּר וּתְפִירָתָהּ וּבוֹ י' סְעִיפִים:

ח. מְגִלָּה שֶׁהִיא נְקֻדָּה ל), אוֹ שֶׁכְּתוּבִים בָּהּ הַטְּעָמִים לֹא), וְכֵן אִם כָּתַב בָּהּ בַּדָּךְ הָרִאשׁוֹן הַבְּרָכוֹת וּפִיּוּטִים לכ), אֵינָהּ נִפְסֶלֶת בְּכָךְ. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין מְנַקְּדִין אוֹתָהּ, וְאֵין כּוֹתְבִין בָּהּ בְּרָכוֹתֶיהָ (לְבוּשׁ). וְאִם הש"ץ אֵינוֹ בָּקִי בִּנְגִינָה, וְאֵין שָׁם מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַקְרוֹת לוֹ, מֻתָּרִין לִכְתֹּב הַטְּעָמִים בְּמְגִלָּה, אוֹ יִקְרָא בְּלֹא טְעָמִים (מג"א):

שנילי הסופר

ל) מגילה מנוקדת: לכתחילה אין לנקד את המגילה[1]. אבל אם נקדה אינה נפסלת בכך[2].

---

[1] שו"ע (סימן תרצא ס"ט) "מגילה שהיא נקודה וכו' אינה נפסלת בכך", הרי לנו שלכתחילה אין לנקדו, וכמו דאיתא בשו"ע (יו"ד סימן רעד ס"ז) שאין לנקד ספר תורה. והטעם שאין לנקד ספר תורה כתב הבית יוסף (שם) בשם הרמב"ן (סימן רלח) "משום דאין לנו אלא כנתינתו מסיני, וכ"כ רבינו ירוחם ספר תורה המנוקד פסול, ואפילו הסירו ממנו הניקוד, פסול, כי יש אם למקרא ולמסורת, ואם מנקדו אין כאן מסורת". הרי לנו דעת הבית יוסף דדברי הרמב"ן ורבינו ירוחם היינו הך, והביאור בזה דכשכותב עם ניקוד הרי הוא מראה שכותב הס"ת לשם מקרא, ולא לשם מסורת, ובמילא אינו אותו ספר תורה שניתנה בסיני, שהרי בסיני נתנה תורה שנדרשת הן לפי מקרא והן לפי מסורת. והנה הט"ז (שם סק"ו) כתב ספר המנוקד פסול. הטעם, דקיי"ל יש אם למסורת, וכיון שמנוקד אין כאן אלא מקרא".

והנה במקדש מעט (שם אות מג) סובר דיש שני טעמים למה פסול ספר תורה מנוקד, טעם א כמו שכתב הטור בשם רבינו ירוחם דיש אם למסורת, וטעם שני לפסול כמו שכתב הרמב"ן שצריך ספר תורה כנתינתו בסיני, ומפרש דבריו בלי שום יתור, וע"י הניקוד הוא מייתר בו, הרי לנו שסובר שהם שני טעמים נפרדים, עי"ש.

[2] שו"ע (שם), קסת הסופר.

והנה בהלכות ס"ת (יו"ד סימן רעד ס"ז) כתוב "ספר המנוקד פסול, ואפילו הסירו ממנו הניקוד". והוקשה הט"ז (שם ס"ק ו) "אלא דקשה לי מאי שנא דלא מהני אם הסיר המנוקד, ולמה יגרע מכותב מ"ם פתוחה ונדבקה דמהני אם גורר החרטום לבד ונשאר כעין נו"ן, ואחר כך כותב חרטום מחדש וכו', והא התם מהני תיקון אפילו בגוף האות. ונראה דכאן גרע טפי, כיון שנראית כוונת הסופר שאינו חושש למסורת כלל, ובוודאי לשם זה כתבו, והוה כמזויף מתוכו ופסול לגמרי, משא"כ במקום שנכתב בשוגג איזה טעות, כן נראה לי".

והנה כאן במגילה איתא שכשר בדיעבד אפילו אם לא הסיר הניקוד, והטעם כתב בביאור הגר"א וז"ל "אע"ג דספר תורה נפסלת בניקוד וכו', מ"מ כאן אינה נפסלת, דלא גרע מחסירות ויתירות, אבל לכתחילה אסור". ואפשר לפרש כוונתו דכמו שחסרות ויתירות כשרות בדיעבד, ויתירות הוה מזויף מתוכו, שזה גרע מחיסור אותיות, ומ"מ נפסק בשו"ע שכשר, הרי לנו דלהלכה נקטינן דאפילו מזויף מתוכו כשר בדיעבד, לכן כשר אם ניקד המגילה. (ודלא כהמבואר בתוס'... לחד תירוצא דמזויף מתוכו חמור טפי.....)

וכתב בשו"ת באר שבע (סימן מז) שאפילו לדעת ר"ת שמגילה שוה לספר תורה בכל דיניה, מלבד מה שאמרו בגמרא שאינו שוה, מ"מ לענין זה אין המגילה כספר תורה, משום שהטעם שפסלו ס"ת מנוקדת כתב הרשב"א שאין לנו ספר תורה רק כנתינתו מסיני, וטעם זה לא שייך במגילה, וע"כ שמש"כ ר"ת שמגילה דינה כספר תורה לכל ההלכות "חוץ ממה שמפורש בהדיא דהיינו שאם הטיל בה שלושה חוטי גידין כשרה", לאו דוקא, דהרי מצינו ג"כ שאר דברים שאין למגילה דין כמו ספר תורה כגון חסירות ויתירות שמגילה כשרה בהם אף שס"ת שחיסרו או יתרו בו אות אחת פסול, עי"ש.

אם אינו יודע לקרות מתוך מגילה שאינה מנוקדת, יקרא אחד לפניו בלחש מתוך חומש, ואם אין לו מי שיקרא לפניו, ינקד המגילה[3].

לא) מגילה עם טעמים: לכתחילה אין לכתוב בתוך המגילה את הטעמים, אבל אם כתב הטעמים אינה נפסלת בכך[4].

אם אינו יודע הטעמים בע"פ, יש אומרים שיעמיד אחר שיקרא בלחש לפני הבעל קורא מתוך חומש[5], יש אומרים שעדיף שיקרא בלי טעמים [מלהעמיד אחד שיקרא לפניו[6]]. ואם אין הציבור רוצים בכך, יכול להעמיד אחר שיקרא בלחש לפני הבעל קורא מתוך חומש.

ואם אין אחר שיכול להקריא לפניו את הטעמים, מותר לכתוב את הטעמים בתוך המגילה[7].

לב) **ברכות המגילה:** אין לכתוב את ברכות המגילה בתחילת המגילה[8], אבל אם כתבה אינה נפסלת בכך[9].

---

3 כתב במג"א (שם סק"י) "שליח ציבור שאינו בקי בנגינה בעל פה, ואין שם מי שיודע להקרות לשליח צבור, מותר לכתוב הטעמים במגילה, דלא גרע מניקוד (באר שבע שו"ת סימן מז)".

והנה בשערי אפרים (שער ו סעיף נח) כתב "ואם אין מי שיודע לקרות הנקודות כראוי, יש לקרוא אחד לפניו מתוך החומש בלחש, [ומ"מ יש לזה שקרא מתוך החומש לקרות אח"כ מתוך המגילה, כי מן הסתם לא היה יכול לכוין דעתו לשמוע היטב בשעה שקרא זה מגילה מחמת טרדתו להשמיע לאזני הקורא"], וכפי שכתב בפתחי שערים (שם) "אבל מ"מ אם אין יודע לקרות הנקודות כהלכתם, קשה לומר שתעלה הקריאה ההוא לשם חובה, וכל שאינו יודע הניקוד מסתמא שלא יהיה יכול לומר שורה שלא בשיבוש, וכל שהוא קורא התיבה בשיבוש הרי יצא מכלל לשון הקודש, וגם אינו בכל לשון שאתה שומע, ועיין סימן תר"צ די"א בטעות שהענין משתנה כגון מיושב ישב וכו' מדקדקים להחזירו, ולכן יש לקרות לפניו מתוך החומש בלחש, משא"כ לענין הטעמים מוטב לקרות בלא הטעמים מלהעמיד אחד שיקרא לפניו, שבקושי התירו לעשות כן לענין קריאת התורה, עיין סימן קמב במג"א וא"ר שם. ואם נפשם עגומה, ואין רוצים לקרות בלא טעמים יכולים להעמיד קורא מתוך חומש רק שיקרא בלחש, וזה הקורא יש לו לחוש לעצמו לחזור ולקרות מתוך המגילה מטעם שכתבתי בפנים".

4 שו"ע (שם), קסת הסופר (שם). וראוי לציין דבבית יוסף שם כתב שהמרדכי בשם הראבי"ה פוסל מגילה שכתובה בה טעמים, ובדרכי משה שם סק"ג כתב שכ"ה בהגהות מיימוניות.

5 מגן אברהם (שם), הובא בקסת הסופר).

6 שערי אפרים (שם) "לענין הטעמים מוטב לקרות בלא הטעמים מלהעמיד אחד שיקרא לפניו, שבקושי התירו לעשות כן לענין קריאת התורה, עיין סימן קמב במג"א וא"ר שם".

7 מגן אברהם (שם) "שליח ציבור שאינו בקיא בנגינה בע"פ, ואין שם מי שיודע להקרות לשליח ציבור, מותר לכתוב הטעמים במגילה, דלא גרע מניקוד". וכן נקטו קסת הסופר (שם), ובמשנה ברורה (ס"ק כה) וז"ל "ואי ליכא מי שיודע לקרות בטעמים בעל פה, מותר לכתוב גם הטעמים במגילה ולברך עליה, דלא גרע מניקוד. ומ"מ אם אין הטעמים במגילה מותר לקרות בלא טעמים, כמו שכתוב סוף סימן קמב". ובשערי אפרים (בפתחי שערים שם) הביא "שיש מקומות שנוהגין לקרות בלא טעמים, ויש להם סמך לפי שנקרא אגרת ע"ש. ואף שלכתחלה נראה דודאי אין לנהוג כן, שלא לחנם טרחו הראשונים לעשות טעמים למגילה, מ"מ בשעת הדחק יש לסמוך על הקריאה בלא טעמים וכו'". וראוי לציין שבשערי אפרים לא כתב העצה של לכתוב טעמים או נקודות.

8 כתב בבית יוסף (שם) "כתב הרשב"א בתשובה מגילה שיש בדף הראשון ברכות ופיוטים דבר פשוט שהיא כשרה, ע"כ. והמרדכי כתב בפרק בני העיר בשם האבי עזרי דאין לכתוב ברכות במגילה דאיתקש לספר תורה, ולא דמי למגילה הכתובה בין הכתובים עכ"ל. ואע"פ שנראה מדבריו דמפסול נמי פסיל לה, על דברי הרשב"א יש לסמוך להכשירה בדיעבד.

9 שו"ע (שם). קסת הסופר (שם).

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ימין טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעוננו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למעננו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמות ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל השמחה שבמעון קדשו

שמחת הולדת הבת אצל נכדו

הרה"ג ר' **חנני' יו"ט ליפא רובין** שליט"א

חתן חדב"נ הגה"צ ר' **ברוך טייטלבוים** שליט"א

רב ביהמ"ד ברך משה – ויואל משה בקרית יואל יע"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו

איסור שכחת התורה (ט)

א. אם צריך לעבור ויש שם שתי נשים יכול לבקש מהם שילכו משם ויתנו לו לעבור ואין בזה איסור של "אל תרבה שיחה עם האשה" [א].

ב. מי שעמד ובאו ב' נשים ועמדו מצדדיו אחת לימינו ואחת לשמאלו והוא דבר שכיח בחנות, יכול לצאת מהן דאינו נחשב שעובר ביניהם אלא שיוצא מהן [ב].

ג. יש להסתפק מה הדין לעבור בין בני ביתו כגון אמו ואשתו ואחותו ובתו [ג].

ד. כל האיסור לעבור בין ב' נשים הוא רק כשעומדים סמוכים זה לזה בתוך ארבע אמות אבל אם רחוקים זה מזה יותר מארבע אמות אין קפידא בדבר [ד].

ה. אין להקפיד אלא כשעובר איש אחד לבדו בין שתי נשים אבל ב' אנשים ביחד שהולכים זה בצד זה מותר להם לעבור בין ב' נשים, ומעיקר הדין אין צריך שיגעו זה בזה אך למעשה העולם נוהגים להקפיד שיגעו זה בזה עכ"פ בזרועותיהם [ה].

ו. וכן מותר לשתי נשים שהולכות זה ליד זה לעבור בין שני אנשים [ו] ויש אומרים שאין להתיר לשני נשים לעבור בין ב' אנשים [ז].

ז. יש להסתפק אם מותר לעבור בין שתי נשים נכריות וכן אשה ישראלית אם מותרת לעבור בין שני גויים ולמעשה יש להחמיר בזה [ח].

ביאורים והוספות

(א) שו"ת משנת יוסף אות י"ד דהרי יכול לומר בקיצור לפי ההכרח ואינו צריך להאריך בשיחה עמהם.

(ב) שו"ת משנת יוסף שם, ועיי"ש שאם נשאר שם לעמוד כך באמצע ב' הנשים יתכן דאין בזה איסור.

(ג) בספר בית ברוך (מלואים לכלל א' סקל"ט) מעיר דלא נתבאר מה הדין בבני ביתו ובחידושי רבינו ידעיה הפניני במסכת הוריות כתב דהאיסור לעבור בין ב' נשים הוא מטעם שלא יוכל לעצום עיניו מלהסתכל בהם ויבוא לידי הרהור וכתב בספר שמירת הגוף והנפש דלפי"ז אין קפידא באשתו אמו ואחותו דלא שייך בהם כל כך הרהור ובאמת פוק חזי מאי עמא דבר אך הוא דבר חדש ובכל הספרים לא מוזכר טעם זה כלל וראה בשו"ת רבבות אפרים (ח"ג סימן תקכ"ה) שדן באלו שיש בהם ב' נשים כגון התימנים אם שייך בהם דין זה שלא יעבור בין ב' נשיו. ובשם החזו"א מובא שאמר שגם אשתו בכלל האיסור דלא יעבור בין ב' נשים, ובמשנת יוסף שם העיר דלפי המבואר בזוהר חדש הרי האיסור לאו משום הרהור אלא משום רוח רעה ויש בזה סכנה וא"כ וודאי דיש לחוש בכל הנשים אפילו בקרובים. אך כבר הבאנו לעיל דאם משום סכנה יש לצדד ולמצוא צד זכות דזהו דווקא אם יודע ומתכוון לעבור ביניהם וכן הבאנו בשם הבן יהוידע (פסחים קי"א) דהיום לא מצוי כ"כ שדים ומזיקים ולפי"ז לכאורה עיקר האיסור בזמן הזה הוא משום הרהור ובזה יש לדון לקולא בקרובים.

(ד) כ"כ בבן איש חי (שנה ב' פרשת פנחס י"ז) ובשלמת חיים (סי' תתנ"ט) והיינו לשיעור רבי חיים נאה כ-2 מטר, ולשיעור חזו"א 2.40, והביאור בזה דנחשב דכל אחד יושב בפני עצמו ואינם יושבים ביחד ובשו"ת משנת יוסף (שם אות ח') כתב דנהגו להחמיר באופן ששתי הנשים מדברות ביניהן או שיש להם עכשיו קשר ושייכות אפילו יש ביניהם יותר מד' אמות.

(ה) בבן איש חי (שנה ב' פרשת פנחס אות י"ז) כתב "ודווקא אם הולך לבדו אבל אם יש אדם אחר הולך בצדו בשוה לית לן בה" עכ"ל. ומבואר מדבריו דאין צריך שיגע אחד בשני דכיון שעוברים ב' אנשים הרי אין כאן מיצוע כי כל אחד עובר בין איש לאשה ולא בין ב' נשים אך העולם מקפידים ליגע זה בזה וכנראה משום דקשה לצמצם ללכת בשוה אמנם אין מקפידים ליתן כף היד זה לזה.

(ו) כן הובא בשם הגרח"ק להתיר עפ"י המובא באות הקודמת.

(ז) במשנת יוסף מציין לקובץ מקבציאל (ה) בשם חכם אחד דשני נשים אפילו הולכות שתים ביחד אין להן לעבור בין ב' אנשים דאף דלגבי הנשים עצמן לא מיקרי שעוברות בין האנשים דכל אחת מפסקת לשניה מכל מקום לגבי האנשים הרי סוף כל סוף עברה ביניהם אשה ומה לי שתים או אחת.

(ח) עי' בשו"ת שלמת חיים (סי' תתס"ד) ששאל שם אם אשה צריכה ליזהר לא לעבור בין שני אנשים גויים וכן אם מותר להניח לגוי לעבור בין ב' נשים ישראליות ובשו"ת מהרש"ם ח"ד (סימן קמ"ח) נשאל בזה והשיב שאין בידו להכריע ולכן נכון לומר הפסוק המסוגל לינצל מסכנה והוא הפסוק שפותח בלא ומסיים בלא והיינו לא איש אל וכו' עד ולא יקימנה עיי"ש. אכן בקובץ בית וועד לחכמים (שנה ח' סימן צ"א) מביא הגאון מבוסק ראיה מזוהר חדש רות דרבי נחום עבר בין ב' נשים בעיר קיסרין "ואיסתכלו ביה" ובא לידי סכנה והרי קיסרין הוא מקום של גויים כמבואר במגילה (דף ו' ע"ד) הרי להדיא דאין שחילוק בזה בין נשי ישראל לנשי עכו"ם וכן משמע מדברי הגר"א שביאר שאסתר זימנה את המן כדי שתוכל לעבור באמצע בין אחשורוש להמן ולהזיקם הרי דשייך זאת אפילו בין שני גויים.

יענקו בקו"ל

מכתבים הערות והארות שנתקבלו על שולחן המערכת

ב"ה

שלום וכט"ס להמזכים את הרבים בקובץ הנפלא "קול התאחדותינו"

יישר כחכם על עבודתכם בכלל ובמיוחד על ה"דרשות הספד" שהדפסתם בקובץ לפ' בא על פטירת מרן הגה"ק בעל עצי חיים זי"ע. והנני לציין שגם בספר "קרן לדוד" יש הספד על מרן העצי חיים ז"ל בתוך דרשות לז' אדר.

ועוד הנני להעיר על מ"ש בגליוניכם (עמ' כ"ה) מה שסיפר מרן רביה"ק בעל ברך משה ז"ל בהיותו בארה"ק בדרשה במסיבת קרן הצלה שנערכה בביהכנ"ס כתב סופר בבתי אונגארין בירושת"ו יום ב' חקת תשנ"ד, שפ"א היה אביו מרן הגה"ק העצי חיים ז"ל בטשאד שהי' מהגלילות של סיגעט והי' שם ביהכ"נ וביהמ"ד, בביהכ"נ התפללו המון עם, ובביהמ"ד התפללו הת"ח וחסידים ונכנס לביהמ"ד וראה שתלוי שם מפת ארץ ישראל חשש שנתפסו בציונות, וביקש מהגבאים שיורידו א"ז ולא רצו אמר העצ"ח שאינו נכנס לביהמ"ד והלך לביהכ"נ ודרש שם דרשה ובכה שם בכי' רב נגד הציונות, ומוסיף רבינו שהעצ"ח לא הי' בעל בכי גדול אבל שם בכה מאין הפוגות והי' שם התעוררות גדול בעיר עד שגם הגבאים הורידו את המפה.

הנה כתכתם שהיה זה בישוב הנקרא "טשאד", וזהו טעות הדפוס וצ"ל בישוב "טשארדא". ועצם ענין הנפלא הזה מובא ביותר פרטים בדפוס חדש של ספה"ק עצי חיים עה"ת (דפוס שנת תש"ע) עמ' תק"ד, כדלהלן:

גופא דעובדא הכי הוי בחודש ניסן תרפ"ד לפ"ק התקיימה בחירות לגבאי חברה קדישא בישוב טשארדא גלילות סיגוט, ורבינו [העצ"ח] בא לשבות שם על שבת קודש בהיותו מרא דאתרא והגיע לשם כבר ביום ד' כשנכנס לבית המדרש דשם ראה שעל כותל המזרח תלוי טבלא ומצוייר עליה הגבולים (מאפ"ע) של ארץ ישראל שנתפרסמה בימים ההם על ידי שלוחי הציונים למשוך את לב בני ישראל לארץ ישראל, שזה היה מתחבולות (פראפעגאנדע) של הציונים והכניסו דעות כוזבות של מינות וכפירה ר"ל בלבות בני ישראל, קרא תיכף להגבאים וצוה להם שיסורו זה תיכף ומיד והזהיר שאם עד שבת קודש לא יסורו זה לא יתפלל בבית המדרש זה, והגבאים שכבר נתפסו בדעות כוזבות לא סרו למשמעתו ולא הסירו את הטבלא, ולכן הלך להתפלל בבית מדרש אחרת.

וביום א' שלאחריו הי' ר"ח אייר וערך שלחנו הטהור לכבוד ראש חודש שהיה ביחד עם הגבאים החדשים של החברה קדישא, וצוה שיקראו להגבאים של ביהמ"ד הנ"ל, ושמחו על ההזמנה שסברו שרבינו רצה לפייסם ובאו להסעודה, ובאמצע הסעודה צוה רבינו להעמיד יין ופחח וענה בדרך צחות המדרש (ב"ר פפ"ז ח') הים ראה וינוס מה ראה ארונו של יוסף ראה, כי אנשי הח"ק אוהבים לשתות, והים כשראה ארונו של יוסף הבין שהח"ק באו עמו, לכן וינוס, שירא שהח"ק ישתו ויחפך ליבשה.

אח"כ פתח את פיו בחכמה והשמיע דב"ק מפרשת השבוע בהקדם מש"כ האור החיים הק' (פ' שלח) בענין המרגלים, שאף שכשרים היו בשעה שנשתלחו, אך מחמת שכוונת המשלחים היתה רעה, תפעול פועל הרע בשליח ויחזור להיות שלוחו של אדם כמותו, ויולד בו תכונה רעה מה שלא היתה בו מקודם, כדרך שתוליד בחינת הקדושה בשלוחי מצוה לטובה, ולזה הגם שצדיקים היו, נולד בהם תכונה רעה מכח המשלחים ששלחו אותם מכח מיעוט האמונה, עכדה"ק.

והמשיך מרן ז"ל ואמר: "כלל ישראל מצפים זה קרוב לאלפיים שנה להגאולה האמיתית, ואנו מתפללים בכל יום ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים, אבל זה ברור שאין אנו מצפים על גאולה ע"י רשעים, ואין אנו רוצים שאותו רשע ימ"ש מיזם הרעיון הציונות יהיה המשלח ואנו נהיה שלוחיו, אלא הקב"ה יבוא ויגאלנו ויליכנו במהרה קוממיות לארצינו במהרה בימינו אמן". ובתו"ד אמר גם אני אוהב ארץ ישראל אבל לא ארץ ישראל של הציונים. למרבית הפלא תיכף אחר הסעודה הלכו הגבאים אף שכבר נתפסו לציונות בשמעם דברות קודש מלהבות אש מרבינו ושברו את הטבלא.

מפי הרה"ח ר' דוד הויך ז"ל תלמיד מרן העצי חיים ז"ל ששמע זאת ממנו בדרשה
יום א' קדושים ר"ח אייר תרפ"ד לפ"ק, בישוב טארדא שבגלילות סיגוט.

ולחיבת הקודש אעתיק עוד מתוך לשון קדשו של מרן רבינו הק' בעל ברך משה ז"ל בדרשתו הנ"ל:

ס'איז ביי מיר נישט קיין ספק מיין טאטע ז"ל איז אוועק ביי די 46 יאר, ער האט פשוט נישט געקענט אויסהאלטן, די ציונים האבן געוואלט מאכן א העברעאישע שולע, און ער האט געזאגט איר מוזט וויסן אז אזוי לאנג ווי איך וועל לעבן, וועט נישט זיין קיין העברעאישע שולע, ס'איז טאקע א אינטערסאנטע זאך אין מונקאטש האבן זיי זיך יא מתגבר געווען, זיי האבן געמאכט א גרויסע געמינאזיום, און אויסגע'שמד'ט די שטאט, און אין סיגעט האבן זיי געוואלט מאכן, און ער האט געזאגט אז עס וועט נישט זיין בחייו. ער האט אויסגעפירט און עס איז טאקע נישט געווען קיין העברעישע שולע.

"אין סיגעט איז געווען א שוהל, א אלטע שוהל, וואו דער ישמח משה האט געזאגט א דרשה, וועו ער איז איינמאל געקומען קיין סיגעט וועו זיין זוהן רבי אלעזר ניסן איז געווארן רב אין סיגעט, דעמאלטס איז דער ישמח משה מיטגעקומען, און ער האט דארטן געזאגט א דרשה, די שול איז געשטאנען ביז ווילאנג עס איז חרוב געווארן ביי די מלחמה, די שוהל איז געווען זייער הייליג ביי יעדן, אז מ'האט זיך נישט געטרויעט צו רעדן א ווארט אין די שוהל, ס'איז געווען א אימה ופחד.

דער טאטע ז"ל האט געדאוועט אין זיין בית המדרש, אבער ער האט געהאט זמנים וועו ער איז געגאנגען אין די שוהל, צו שופר בלאזן, יום כיפור אויפדערנאכט האט ער דארט געדעדט, ס'איז געווען אזא פחד, קינדער האבן אזוי מורא געהאט פאר די שוהל, איך געדענק וועו איך בין געווען א קינד, עס איז געווען דארט א גרויסער הויף, און מ'האט זיך נישט געטרויעט אריינצולויפן שפילן אין די שוהל.

אבער אז עס האט זיך געמאכט אז די ציונים זענען ארויפגעקומען מיט א מערהייט אין קהל, האבן זיי זיך געפילט ווי בעלי בתים, און זיי האבן געמאכט ביים ארון הקודש, ביים פרכת, איז געווען א בענדל, וואס איין זייט ציהט מען ארויף, און די אנדערע זייט מאכט מען צו, און זיי האבן דאס געמאכט בלוי און ווייס, און צום סוף אזא גרויסע בלום וואס מ'קען עס אנכאפן.

דער טאטע איז געקומען אין די שוהל, האט ער געזאגט אויב מ'נעמט עס נישט אוועק גייט ער מער נישט אריין אין די שוהל, ער האט נישט געוואלט אריינטרעטן אויב דאס וועט זיין, א בלוי און ווייסע זאך, ס'איז נישט געווען קיין פאן, ס'איז נאר געווען געמאכט פון די פארב ווי זייער פאן זעהט אויס.

בקיצור, דער סוף איז געווען דער אויבערשטער האט געהאלפן אז זיי האבן זיך פארזינדיגט ביי די רעגירונג, און מען האט זיי אראפגעווארפן אינגאנצן פון קהל, ס'איז געווען חוץ לדרך הטבע, נסי נסים, און אזוי איז ער געגאנגען ווייטער אין שוהל.

אבער דאס האט אים געקאסט ממש כוחות, און דאס געזונט, עד כדי כך אז ביי די 46 יאר איז ער נפטר געווארן, ער האט פריער געזאגט אז ער וועט דאס פשוט נישט אויסהאלטן".

יישר כחכם וחילכם לאורייתא, י, פ, פה ק"ק קרית יואל יצ"ו

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורים,
מרבותינו הק' בעלי ההילולא זי"ע

י"ב
שבט

הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זי"ע

רבינו נולד בשנת תק"ב לאביו רבי נח אשר היה פרנס בעיר נעשוויז מגזע רבינו מרדכי יפה בעל הלבושים ונקרא על שמו, בהיותו ילד פעוט נטלו אביו לקבל את פני הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זיע"א שנקלע אז לעירם. נתייתם מאביו בגיל צעיר מאוד, ובימי נעוריו נתקשר אל רבו הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א, וכן נסע להרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוש זיע"א, וצדיקי דורו העידו בו שהוא המובחר שבין תלמידי הרה"ק מקארלין, כבר בגיל י"ב דרש בבית הכנסת הגדול בווילנא פלפול נפלא אשר הדהים את לב כל שומעיו. לימים, כשגדל והיה לרבן של חסידים התפלל שישתכח הדבר. ורצון יראיו יעשה, עד שנחשב בעיני מתנגדיו לעם הארץ, על אף שהיו בקי נפלא בשני התלמודים, תוספתא, ספרא, וספרי פוסקים ראשונים ואחרונים וכל כתבי האריז"ל, (כפי עדות תלמידו המובהק הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע), לאחר הסתלקות רבו הק' בשנת תקנ"ב הכתירוהו החסידים אלוף לראשם והטילו עליו אדרת הנשיאות, בשנת תקנ"ג התיישב בלעכאוויטש שבמדינת ליטא וברבות הימים הוטלה עליו נשיאות קודש 'מעות ארץ ישראל' במדינה זו. והיה מראשוני הצדיקים להפיץ את תורת החסידות שם, נודע בקדושתו הנוראה ועבודתו הנפלאה בהחדרת האמונה הטהורה והיה יסוד האמונה ועמוד העבודה. רבים השיב מעון רבות פעל עבור עניי ישראל, העמיד תלמידים גדולי עולם וכלשון נכדו הרה"ק בעל 'דברי שלום' זללה"ה, 'וכמה מהם שהיו מוחזקים לבעלי רוח הקודש וגלוי אליהו ז"ל', נקרא בחיבה ה'סבא קדישא' כי ממנו נמשכה שושלתא קדישתא של צדיקים ועבדי ה' במדריגות רמות תחת נשיאות צדיקי קאברין וסלאנים בדרכי החסידות ביראת השם ואש קודש במדינות ההם, כן מכונה 'מארי דכיא' (כדאי' בגמ' מגילה על שם 'מרדכי'). בשנת תק"ע כאשר בא לשנות חיי"ם נסע לחתונת נכדו הרה"ק רבי שלמה חיים מקוידינוב בן בנו הרה"ק רבי אהרן זיע"א שנועדה להיות בעיר סטאלין, ובהיותו שם נתעלה לשמי רום ביום השישי י"ג לחודש שבט ושם מנו"כ, אמרותיו הטהורות החודרות כליות ולב, פוזרים בספרי תלמידיו ותלמידי תלמידיו לרוב, מהם בספר אור ישרים, כתבי רמ"מ, תורת אבות, ועוד, ולאחרונה קובצו לפונדק אחד, בספר 'מירא דכיא'.

בפי ישרים תתרומם

מאמרים ועובדות מלוקטים מרוממות מעלותיו בקודש

בלתי לה' לבדו

רבו הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע אמר עליו [על הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זיע"א] שקידש כל אבריו בלתי לה' לבדו. והרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע אמר כי שליש העולם עומד עליו. ואילו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע אמר עליו שהוא 'מנהיג הדור', והוסיף לומר 'קודש קדשים הוא'.

אור ישרים

ידע כל הנסתרות

זקיני הקדוש מלעכאוויטש העיד על רבו מוהר"ש הנ"ל [הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א], שהיה מכיר שיחת עופות שיחת דקלים שיחת מלאכי השרת, וכל מה שמפורש בגמ' על רבי יוחנן בן זכאי, וסיים, ולא העלים ממני כל זה.

דברי שלום י"ד

כתנות אור

הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוש זצ"ל אמר על מרן הסבא קדישא (מלעכאוויטש, אבי שושלתא קדישתא דקאברין וסלאנים) שבענין אמונה, שהיה בזה במדריגה גבוהה עד מאוד כידוע, היו עוד צדיקים שהיו במדריגת אמונה כמוהו, אבל בטהרת המדות שלו, היה כאדם הראשון קודם החטא.

אור ישרים

תנה בנך לבך לי

בהיותו ילד הביאו אביו רבי נח לפני הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע שעבר פעם דרך עירו על מנת שיברכו בהתמדה. לפני צאתם מן הקודש לקח הרה"ק מקארלין את הילד וקירב אותו אל לבו במשך זמן מועט, לאחר מכן אמר לאביו כי מעתה כבר ילמוד בהתמדה. לימים, כשסיפר רבינו עובדא זו, גילה כי ליסד אותו באותה שעה כיצד לעשות בעלי תשובה.

אור ישרים

אורייתא קא מודעת ליה

פעם אחת שמעתי ממנו [מהרה"ק רבי אהרן מקוידינאוו זיע"א], אשר סיפר כי הרה"ק רבי מרדכי

מלעכאוויטש נ"ע היה פעם אחת במינסק, וצחקו המתנגדים מהדברי תורה שלו, אשר אינו מיושב כל כך בהפסוק, ואמר הרה"ק רבי מרדכי, מה רוצים הם ממני האם כוונתי ליישב בהפסוק, אני רוצה ליישב הפסוק בקרבי, עכ"ל הק'.

'זכר צדיק' דף י"ח ע"ב

לך והודיעם

הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע חידש כל כך הרבה חידושים נפלאים בענין שבת קודש, ופתח בה כאלו מעיינות חדשים, והשפיע כל כך בעולם ובאנשיו את אור קדושת השבת, ואף באנשים פשוטים החדיר כל כך את ההרגשות של קדושת שבת עד שהיה לבם רותח בקדושת השבת.

אור ישרים

ונחנו מה

פעם אחת שאלו את הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע מהי הדרך לזכות לענוה, ויען, אז מ'פיהלט אז מ'איז גארנישט, שוב שאלוהו היאך מגיעים להרגשה זו, ענה 'מען איז דאך טאקע גארנישט'.

'בסוד קדושים' עמי ר"ו

אוהב ישראל

שמעתי מאחי הרה"צ [רבי אהרן] מקאידינאוו זללה"ה שאמר זקיני מהר"מ מלעכאוויטש 'סיידין' שלא יוליכו אותי אחר פטירתי דרך גיהנום, אבל אם יוליכו אותי דרך גיהנום, וועל איך איין נשמה ניט לאזין דארטין, וואלט איך וואס פאר איין גן עדן וועל איך האבין כשאדע שנשאר נשמות של ישראל בגיהנום.

'שם אהרן' עמ' י"א

ויתן על פניו מסוה

שמעתי כי דודי זקיני הרה"ק מוה"ר נח שאל לאביו הוא זקיני סבא קדישא מוה"ר מרדכי נ"ע מלעכאוויטש העולם אומרים שהל"ו צדיקים הם נסתרין, אם כן הצדיקים שבדורינו המפורסמים אינם מל"ו, והשיב לו אביו ז"ל, בלשון אשכנז, "א שיינער משא ומתן וואלט גיווען אז מיר וואלטין מער ניט גיווען נאר וויא מי זעהט אונז".

'דברי שלום' עמ' קמ"ו

ממהרים לבא

מרן הס"ק זי"ע היה מצוה לאנ"ש, כי הבאים אליו לשבת קודש יקדימו לבוא ביום ד' לכל הפחות, שכן הבא ביום שישי הרי בליל שב"ק עודנו תחת השפעת טלטול הדרך, בשחרית של שבת הוא רעב וחפץ לאכול, בשלוש סעודות ימהר כבר לדרכו חזרה, ומתי יהיה אצלי. דרכו בקודש היתה להתחיל בתפילה בעש"ק בחודשי החורף חצי שעה אחרי חצות היום, ובחודשי הקיץ התחיל בשעה שלוש אחר הצהרים.

'דברי שמואל' ר"ח

קדוש עליון

כשהרגיש רבינו כי קרב עת הסתלקותו, לקח את ציציותיו בידו האחת ובשניה אחז בהזקן דיוקנא קדישא שלו, ואמר בניגון: "א–ל חי חלקנו צורנו, צוה להציל ידידות שארנו משחת, למען בריתו אשר שם בבשרינו", במשך פעמים רבות, עד שהחזיר את נשמתו הטהורה ליוצרה. על קברו של רבינו גדלו הדסים, ואמר על כך תלמידו ר"מ מקאברין כי זה מצד שהיה מלאך הברית הנקרא "הדס" (עי' זוהר ויקהל ר"ח ע"ב על הפסוק (זכריה א, ח): "והוא עומד בין ההדסים").

דברי שלום, אור ישרים

אור עולם

הרה"ק מקאברין זי"ע אמר על הסבא קדישא מלעכאוויטש זי"ע, שלא רק אנשיו שהכירוהו ונסעו אליו יש להם שייכות אליו, אלא אף הדורות הבאים, כי לעכאוויטש היא תורה שלמה ובתורה נאמר (דברים כ"ט) 'את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה', והלכאוויטשער בעצמו אמר, שהנקודה שלו תמשיך לבעור עד ביאת המשיח.

אור ישרים

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים, וסיפורי נפלאות וישועות

ויהי ידיו אמונה

אחת העבודות הקדושות ביותר היה אצלו להשריש אמונה בלבבות בנ"י, וגם עם אנשים פשוטים היה חוזר "אני מאמין" כ"כ הרבה עד שהיה חוקק האמונה בלבם, והיה עושה מופתים גדולים ופועל ישועות בכח האמונה שהיה משריש בזה שנזקק לישועה, וכאשר בא לפניו יהודי שהיה שרוי במצוקה גדולה היה מאיר בו באור האמונה עד שהיהודי האמין כי טבע ולמעלה מן הטבע שוים הם אצל הקב"ה וע"ז המשיך עבורו ישועה שהיתה למעלה מן הטבע.

מעשה והביאו אל מעונו יהודי כפרי שנשברה רגלו באופן קשה. צוה שישכיבוהו על גבי המטה שניצבה בחדרו. פנה אל החולה ואמר לו: אמור אחרי: 'אתה גבור לעולם ה' וכו' סומך נופלים ורופא חולים וכו' אח"כ שאלו: אתה מאמין בכל זה, והשיב: הן. גער בו: 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני', אמור שוב: אתה גבור וכו'. ושאלו שנית: אתה מאמין, וכשהשיב הן, גער בו כבתחילה, וחזר אתו פעם שלישית, עד שהחולה מעצמו צעק בכל כוחו: אני מאמין, אני מאמין. מיד צוה עליו שירד מן המטה, והנה הבריא לחלוטין והולך כאחד

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

בראשית ברא

מרן הס"ק מלכוויטש אמר 'בראשית ברא' יהודי אינו צריך אלא להתחיל, לעשות הראשית, ואחר כך כבר עוזרו השי"ת, ו'בראשית' היינו בשביל ההתחלה וראשית זו, 'ברא' השי"ת את העולם.

נחלי אורה

היצה"ר מתיירא מיישוב הדעת

'ויחן שם ישראל נגד ההר' (שמות י"ט ב'), היינו כשרוצים לעשות חניה ויישוב הדעת, אז 'נגד ההר', תיכף ומיד מתעורר נגדם היצה"ר הדומה להר, הוא מנגד להלחם בם.

'נחלי אורה'

עבודתך החביבה עלינו

'נחלה לישראל עבדו', פירוש שהעבדות נחשבת לישראל לנחלה טובה.

(הס"ק מלעטזיטש זי"ע) הגדש"פ 'שיח אבות' עמ' קכ"ו

לא להשבר, ולא להתגאות

אמר אא"ז סבא קדישא מלעכיוויטש זצוק"ל על הכתוב (תהלים קל"ט י"ב) 'כחשיכה כאורה', בכ"ף הדמיון, דלפעמים נדמה להאדם שחושך לו, ובאמת הוא אור לו הן בגשמיות והן ברוחניות, ולפעמים ח"ו בהיפוך שנדמה לו שאור לו ובאמת ח"ו להיפך, וזהו 'כחשיכה' כמו חושך 'כאורה' כמו אור.

'מחשבת נחום' עמ' נ"ט

לך בכחך זה

בשם הס"ק מלעכאוויטש זי"ע, 'להודיע לבני אדם גבורותיו' (תהילים קמ"ה י"ב), וועז יונגע לייט זאלן וויסן זייערע גבורות, וואלטן זיי מויערן געבראכן.

'מאמר מרדכי' ח"א עמ' ס"ח

האדם. אך כדי שלא יתפרסם הדבר צוה שישאוהו לאכסניא וישכב שם עוד יום אחד. ואמרו שעליו נאמר, ויהי ידיו אמונה, שהיה פועל ישועות ע"י השראת האמונה בלב בנ"י כאיש שפועל בידיו.

תורת אבות טז, ושם מעשי אבות נ"ה

עניו מכל האדם

הרה"ק ר' מרדכי מלעכאוויטש זי"ע היה מפורסם לבעל מופת גדול, והמתנגדים ריננו אחריו שאין זה מצד הקדושה ח"ו, ואמרו עליו שהוא עם הארץ ומכשף רח"ל. כשהגיעו הדברים אל הרה"ק, נענה שאכן כנים הדברים ואמת הוא שע"ה הוא, שאימת שבת עליו וכמאמרם ז"ל "עם הארץ אימת שבת עליו", ושוב אמר כי גם "מחשב" (נשמע כאומרים "מכשף") הוא, שמחשב הפסד מצוה כנגד שכרה כו', כמו שציוו חז"ל במס' אבות (פ"ב מ"א).

פניני תורה וחסידות

דבריו עושים פירות

פעם אחת באור לארבעה עשר בניסן הגיע לעיר 'מוש' אחד שנסע מלעכאוויטש אל עירו, וכשנפרד ממרן הס"ק (הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זי"ע) אמר לו שיפרוס שלום בשמו לאנ"ש ב'מוש' ויאמר להם בהאי לישנא "בודקין בחורין ובסדקין", אך מפני שהתאחר מאד ומיהר לדרכו, ניגש האיש אל ביהכנ"ס ודפק בחלון מבחוץ וקרא בקול: "הרבי אמר, בודקין בחורין ובסדקין". המעשה היה לפני תפלת ערבית, ונכנסו הדברים בלבם, והיו מתפללים אח"כ מעריב במשך כמה שעות בבכיות ובצעקות, עד שיצא קול הברה בעיר שהחסידים נטרפה דעתם עליהם.

"תורת אבות" ע' רע"ז, אות כ"ח

על כן המו מעי לו

הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זי"ע היה אומר בפסוק (ירמיה לא יט) "כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה'" שעל האדם לקיים בכל שנה ושנה "מדי דברי בו" כלומר שיתנצל וישיח לבו לפני ה' זיך אויס רעדען פאר'ן בורא כל עולמים כי אכן "זכור" אני את שפל מצבי בשנה שעברה שלא ניצלתי את הזמן כראוי ועברתי על מצוות ה' ואף אם לפעמים זכרתי מהקב"ה אך לא היה זה מספיק ולכן מהיום והלאה "אזכרנו עוד" ולא אשוב לכסלה עוד וע"ז יזכה לסיפא דקרא "המו מעי לו" לעורר עליו אהבת ה' וממילא ישיב לו הקב"ה באותה מדה "רחם", הגם שרחמתי עליו כבר "ארחמנו נאם ה'" שירחם עליו עוד ויזכה לשנה טובה. וחסידים מספרים שכאשר חזר הרה"ק בעל ה'יסוד העבודה' מסלאנים זי"ע על מאמר זה הגיד שאין ביד גאון לומר 'וואר'ט כזה, ורק צדיק יסוד עולם יכול לאומרו כי בענוותנותו מרגיש תמיד בשפלות עצמו ובפנימיות לבו משתוקק אל הקדושה ולהתקרב אליו יתב"ש ולכן שב תמיד על העבר ומקבל על העתיד להשתפר עוד ועוד.

באר החיים

לא תשנא את אחיך בלבבך

ר' גרשון מחסידי לעכאוויטש, היה מכניס אורחים גדול, ובעירו היה איש עשיר יותר ממנו ואף פעם לא רצה להכניס אורח, ולא עוד אלא כשהיה בא אליו אורח שלחו לר' גרשון, הדבר חרה לר' גרשון ונסע ללעכאוויטש והתנצל על זה שיש לו תערומת על היהודי, ואמר לו הלעכאוויטשער: לא תשנא את אחיך בלבבך היינו לא תשנא את אחיך במה שיש לך לב טוב.

הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל

מדבר שקר תרחק

הרה"ק מהר"מ מלעכאוויטש והרה"ק מוה"ר אשר מסטאלין זי"ע (בן רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע) שניהם נסעו אחר פטירת רבם הרה"ק מוה"ר ר' שלמה מקארלין לרבינו ר' ברוך ממעזיבוז, ומנהגם היה שהרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש נסע דרך סטאלין ומשם נסעו שניהם למעזיבוז, פעם אחת בא הרה"ק מלעכאוויטש לסטאלין, ואמר לו הרה"ק רבי אשר, תמתין אצלי וכו', והמתין ונולד אז הקדוש רבי אהרן (בעל בית אהרן) זי"ע, והרה"ק מלעכאוויטש היה סנדק, והרה"ק רבי אשר היה אוחז, ובעת שבירך הרה"ק מלעכאוויטש הברכה, אמר ויקרא שמו בישראל 'מורה מורינו רבי אהרן', ואח"כ לקחו התינוק להרה"ק מלעכאוויטש שיברך אותו, ויניח ידו על ראשו ובירך אותו, "דו זאלסט גאט נישט נארן, דו זאלסט זיך נישט נארן, און זאלסט לייטין נישט נארן'.

מתוך כתבי הרה"צ רבי נתן נטע הכהן זצ"ל

אבד"ק קאליבעל, מובא ב'שמע שלמה'

ויאמרו בגויים ה' מלך

סיפר ר' אברהם ב"ר יואל אשכנזי ששמע מר' איטשע גאניצער (מהחבורה של ר' משה מידנער זצ"ל), אשר בעיר אחת ושמה 'סאמארגאן' שבליטא שהיה מקום של מתנגדים לדרך הבעש"ט ותלמידיו, אתרמי פעם שבא לשם ללמוד בחור אחד מחסידי הרה"ק מלעכעוויטש זי"ע, וכמובן שהסתיר מהם הדרך החסידות, ופעם התלהב הבחור בניגון ערב באמצע לימוד השיעור, וחבריו הרגישו שהוא מכת החסידים, והתחילו ללחוץ עליו לגלות להם מקור מחצבתו והתקשרותו, ונאלץ לגלות להם שהוא שייך ללעכעוויטש, ובקשוהו שיאמר להם איזה דבר תורה מרבו, אמר להם מה שאמר הרה"ק על הפסוק דכתיב אצל יוסף הצדיק שאמר לאשת פוטיפר "איך אעשה הרעה הגדולה וחטאתי לאלקים", דלכאורה היה לו לומר 'וחטאנו לאלקים', כי הלא גם לבני נח היה הדבר אסור, רק שיוסף הצדיק לא רצה לשתף עצמו עמה בכלל אפילו בדיבור לומר וחטאנו שנינו, ובהיותם תלמידי חכמים ובעלי עבודה החליטו שתורה כזו יכול לומר רק יהודי שלומד תורה לשמה, ושלחו בחורים מהמובחרים שבחבורה לתהות על קנקנו לחוות דעתם עליו, והבחורים נשארו בלעכעוויטש זמן רב ולא חזרו אליהם, החליטו לשלוח עוד בחור בר דעת ובר אוריין להביא להם חוות דעת וגם הוא נשאר שם, כן נסעו אחד אחר השני עד שכל החבורה הגיעו ונשארו

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

אמונה ע"י עבודה

הקאברינער זי"ע פי' בשם מארי דכיא זי"ע (הרה"ק מהר"מ מלעכאוויטש) 'ונאמן הוא בעל מלאכתך' (אבות ב ט"ז), על ידי עבדות ויגיעה קומט צו אמונה. [פי' 'ונאמן' היינו שיהיה הש"י נאמן בשכלך, היינו שתשיג השגת וידיעת הבורא, ע"י שהוא 'בעל מלאכתך', היינו שאתה עושה מלאכת ה' ביגיעה]

'כתבי הרמ"מ' אות ח'

זעיר איהי רב

'מאוד מאוד הוי שפל רוח, שתקוות אנוש רימה' (אבות פ"ד), פירוש 'רימה' מלשון התרוממות. [פי' כדאי לך להיות שפל רוח כי עי"ז אתה יכול לקוות להתרוממות גדולה]

'תורת אבות' עמ' פ"ז

בזאת תבחנו

'מה אנו מה חיינו' (תפלת שחרית) בשם הלעכוויטשער, באם רציתם לדעת 'מה אנו', אזי תראו 'מה חיינו', ממה יש לנו חיות. [אשר בזאת יכול האדם לבחון את עצמו ומצבו, כשיתבונן מאיזה דברים יש לו חיות]

'זכרון עז' ח"א עמ' קנ"ב

חלקינו בתורתך

אמר מרן אדמו"ר מוהר"ש זי"ע בשם מרן מלעכוויטש זי"ע, 'ותן חלקינו בתורתך', יש הרבה דרכים להתקרב אליו יתברך, אך אנו מבקשים שחלקנו יהיה על ידי תורה.

'ברכת אברהם' ח"א עמ' ע"ב

בכל דרכיך דעהו

מרן הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע לא אמר בשבת קודש פר' ויצא דברי תורה, ושאל לו ע"ז הרה"ק רבי שלום ווילייקע'ר ז"ל, וענה לו כי בפרשה זו נהיה תורה שלימה ממה שאיש יהודי אוכל ושותה, מוליד בנים, ועוסק בעסקיו אפילו בערמומיות, אם הוא לשם שמים הוא תורה כמו שמצינו אצל יעקב אבינו.

'בית אברהם' עמ' כ'

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

תמים תהיה

אמר הרה"ק מלעכעוויטש זי"ע שאם לא הולך כמו שרוצים, אזי צריך לרצות כמו שהולך.

אור ישרים

חובות הלבבות

הרה"ק הס"ק מלעכאוויטש ז"ל אמר, עד שנסעתי לצדיקים היה הרבי שלי ה'חובת הלבבות'. (מהזקן רבי נחום אלי' מבריסק ז"ל מחסידי קאברין).

'אבקת רוכלים' עמ' קצ"ז

שהכל נהיה בדברו

חסיד אחד בא לפני הרה"ק מלעכאוויטש, והיה לו משא כבד של דאגות להשיח לפני רבו, כאשר הגיע, שמע את הרה"ק מברך 'שהכל נהיה בדברו'.

לשמע הברכה, נשתתק החסיד ולא דיבר עוד מאומה, ברכה זו תירצה לו את כל קושיותיו ודאגותיו, כי מה לו לשאול ולדאוג אחרי 'שהכל נהיה בדברו', בדבר ה'.

שרפי קודש

בשמחה תצאון

הרה"ק רבי מרדכי לעכאוויטשער זי"ע אמר כשיהודי יהיה בעת צרה ח"ו יבקש "בזכות מרדכי בן אדל", אך בתנאי שיבקש בשמחה ללא שום מרה שחורה,

אוצר ישראל ח"א עמ' רה

אש תמיד תוקד

אמר הרה"ק מלעכעוויטש זי"ע אשר מי שאינו יכול לפעול בנפשו לגשת להתפלל בהתלהבות מיד אחרי שנכשל בעבירה חמורה שבחמורות, הרי זה לא דרך עדיין על מפתן החסידות. [וכן יש מימרא בנוסח קרוב לזה בשם הרה"ק מצאנז זי"ע, עם פי' עה"פ אש תמיד תוקד וגו', בספר י"ג אורות].

אמונת עתיך ח"א, ע' רי"ב

בלעכעוויטש, והתחילו לעבוד את השי"ת על דרך לעכעוויטש, ביניהם היו גם כמה אברכים, ונעשה בעיר רעש גדול מזה והתאספו המשפחות והחליטו שלא יתנו להם ליכנס לביתם, וכך הוה כשחזרו האברכים לעירם וחותניהם לא נתנו להם ליכנס לביתם, אזי יצאו כל החבורה מחוץ לעיר ומצאו שם איזה צריף ישן, וקבעו את מקומם לתורה ותפלה, וכל פעם יצאו שני חברים ואספו מעט אוכל מהסביבה והיו בצער ועוני גדול, והם עבדו את השי"ת בדרך לעכעוויטש בהתלהבות עצומה, ומזמן לזמן נסעו כמה מהחבורה ללעכעוויטש.

פעם אחת נחלה אחד מהם ושלחו שליח להזכירו אצל רבם הרה"ק מלעכעוויטש, וענה להם הרה"ק "ויאמרו בגויים ה' מלך", ואע"פ שלא הבינו תשובת הגה"ק חזרו לעירם באמונה ובטחון והמשיכו עבודתם הקדושה בהצריף הרעוע, והנה הפריץ של סמארגאן חגג את יום הולדתו, ובאו אליו הרבה פריצים להשתתף בשמחתו, ואח"כ נסעו עם הפריץ ביחד לראות את רכושו בשדות והגנים וכו', ומדי עברם ע"י הצריף ברוכבם על סוסים ורומחים על כתפיהם שמעו קולות התפלה שבקעו מהצריף וראו את עבודתם בהתלהבות, נשארו שם ברוב דרך ארץ לזמן רב, והחסידים לא הרגישו כלל שהגוים עומדים שם והמשיכו בעבודתם. הפריצים בראותם עבודת החסידים נתפעלו מאד, והתחילו לצעוק על הפריץ של סמארגאן, שוטה שבעולם שדות וכרמים ורפתות בקר שאין בהם שום חידוש הראיתם לנו, וכאן יש לך אנשי מעלה מלאכים ממש ולא ספרת לנו כלום, וגם הלא הם אישי אלקים ואיזה דרך ארץ להשאירם במצבם כזה. הפריץ נתבייש מזה מאד ומיד שלח לברר בשל מי הרעה הזאת, ונודע לו שהעיקר גרם לזה איזה גבירה אחת שגם חתנה היה בין הנוסעים ללעכעוויטש, ותיכף הסגיר את הגבירה הנ"ל בבזיון גדול, וצוה להם תיכף להכניסם לבתיהם ולכבדם באופן היותר נעלה, ואם לא ישמעו לקולו יאסרם את כולם כך בבזיון, וכן נעשה כרצונו, ואחר כך נהפך כל העיר סמארגאן לעיר של חסידים, ואז הבינו מה שאמר להם רבם הקדוש "ויאמרו בגוים ה' מלך", כי ע"י הגוים בא להם הישועה.

אוצר ישראל ח"ב, ע' מ"ב

שובו בנים שובבים

הרה"ק רבי מלעכעוויטש היה תלמידו של הרה"ק רבי שלמה מקארלין זללה"ה, פעם אמר לו הרבי שיסע תיכף לביתו, הוא לא רצה ליסע והרבי גער בו שיסע תיכף, הר"מ לא רצה לנסוע והתחבא שלא יראהו הרבי, פעם שכב הר"מ מלעכעוויטש על ספסל מוסתר מאחורי שולחנות כדי שיוכל לראות את הרבי, והרבי לא יראהו, לפתע נכנס איש כפרי מגושם מאוד והכיר בו הלעכעוויטשער שהוא מלא בעוונות והלה היה ידידו מנוער של הר"ש מקארלין ונכנס לבית עם שמייכל גדול ושאל בחביבות, שלמה, מה שלומך, ומה שלום ביתך, והר"ש קיבלו בידידות גדולה, הר"מ ששכב על הספסל התפלא על שהרבי מקרב לאותו משוקץ אך הוכרח לשתוק, לאחר מכן פנו השנים לחוץ לטייל והכפרי שם ידו על כתפי הר"ש בידידות, כאן כבר לא עצר רבי מרדכי כח ורץ אל האיש וזעק עליו טמא'ניק, תורידי ידך מכתיפו של הרבי הלא מלוכלך

הנך בעוונות כזאת וכזאת עשית ואיך תעיז לשים ידך על הרבי, אבל הרה"ק רבי שלמה זי"ע, (אשר מה"ט הקדים לשלח את רבי מרדכי לביתו) פנה אל הכפרי ואמר לו אל תשים לב אליו, הלא משוגע הנהו, נענה הכפרי, הוא אינו משוגע כלל, הוא גילה לי כל מה שעשיתי, ואכן נכנסו הדברים אל לבו וחזר בתשובה ונעשה לאחד מחשובי התלמידים של הרה"ק רבי שלמה זי"ע.

'משא השולחן' ח"א עמ' שמ"ח

נקודת האמת אתו

במכתבו ששלח בשנת תקס"ו לחסידי ליטא ורייסין, בהכתירו את הרה"ק מלעכאוויטש כמנהיגם של חסידי ליטא וממונה על כספי המעמדות לארץ ישראל. כתב הרה"ק רבי אברהם מקאליסק זי"ע וזל"ק: "והנה עיניכם הרואות את מורכם, מר דכיא, ה"ה הרב רחומינו ורב נהודא עמיה שריא, הרה"ח המפורסם בצדקתו וכל מעשהו באמונה, כבוד שם קדשו מו"ה מרדכי מלעכיוויטש, הולך ואור, באורו יראו אור לנחותם בדרך אמת ואמונה אזור מתניו, כאשר ידבק איש אזור מתניו כן ידבקו אליו בני אל חי, והיה כל מבקש ד' אליו ידרושון להאיר להם נתיבות האמת תיכון לעד כי גדול מרדכי, גדולים מעשה חייא על הארץ ועל המחיה, משמים הסכימו על ידו לזכותו בהוד הדר מצוה זו (איסוף מעות א"י) וד' אתו בכל אשר הוא עושה כל מעשיו לשם שמים, מאוד יש להם לשמוח בחלקם אשר חלק ד' אותם לדעת ולהבין, נקודת האמת עמכם מעתה ועד עולם"

הרה"ק מהר"א מקאליסק זללה"ה

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

ועמד בכולן

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן (אבות ה, ד). אין עמידה אלא תפלה, על כל נסיון עמד והתפלל שיוכל לעמוד בו.

תורת אבות

כתית למאור

מכה נפש בהמה ישלמנה (פ' אמור). כל המכה את נפשו הבהמית מגיע לשלימות. [וסיפר הרה"ק מקאברין על עצמו, כי בשמעו מפי הס"ק מלעכאוויטש, את המאמר עה"פ "מכה נפש בהמה ישלמנה", כל המכה את נפשו הבהמית מגיע לשלימות, היה עובד את השי"ת עפ"י מאמר זו תקופה ארוכה ביותר].

תורת אבות ועו"מ

זהירות מכעס בחינוך

נהירנא כד הוינא טליא שמעתי מפי זקני אדמו"ר מקוידנוב זצוקללה"ה, שאמר על זקני הקדוש מהר"מ מלעכאוויטש שהיה מקפיד מאוד והזהיר את המלמדים שלא יכו את התלמידים בכעס, כי ע"י הכעס הוא מטמא את עצמו ומכניס עוד טומאה בהם.

משמרת שלום

הקשורים ליעקב

הרה"ק מקאברין ז"ל בהיותו אצל הרה"ק מלעכאוויטש ז"ל, התאחר פעם אחת לבא אל שולחנו הק' בליל ב' דר"ה, ועמד מרחוק ושמע שאומר 'העטופים יהיו ללבן והמקושרים ליעקב', ופי' 'העטופים' אלו שהתאחרו יהיו ג"כ 'ללבן', היינו להקב"ה המלבין עונותיהם של ישראל, אך בתנאי שיהיו 'הקשורים ליעקב', שיהיו מקושרים להצדיק.

בית אברהם - ויצא, ע' כ"א

י"ד שבט

הגה"ק רבי יעקב יהושע פאליק זי"ע
בעל "פני יהושע"

צור קודש מחצבתו

הפני יהושע נולד בעיר קראקא בשנת תמ"א לאביו הרה"ק ר' צבי הירש ולאמו מרת מרים שהיתה בת בתו של הגאון האדיר רבי יהושע אב"ד קראקא בעמח"ס מגיני שלמה, ועל שמו נקרא הפנ"י בשם "יהושע", ולאחר זמן הוסיפו לו השם "יעקב" בעת שנפל למשכב לסימנא טבא, ואמרו שהוא ע"ד יעקב אבינו לא מת.

במעלליו יתנכר נער

כמו שחר טל ילדותו עלה כבר ראו שלגדלות נוצר ועלה על בני גילו לחדש חידושים בסברות ישרות ובספרו הגדול פני יהושע מזכיר חידושים שחידש בימי ילדותו.

בהגיעו לגיל ט' עבר עם אביו לגור בעיר ריישא ולמד שם אצל המרא דאתרא הגאון ר' שמואל, ומשם חזר לעיר מולדתו קראקא ללמוד תורה מפי הגאון ר' גבריאל מניקלשבורג, ועוד הרבה ישיבה ללמוד תורה מפי הגאונים רבי יוסף אב"ד טיסמעניץ, ורבי חיים רייצעס בלעמבערג.

האיש מקדש

ויעקב איש תם יושב באהלה של תורה עמל ויגע בה ואין לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, וכשמן תורק כן שמו הטוב הלך לפניו ובעת הגיעו לפרקו השתוקקו רבים וטובים להביאו אל ביתם ולקחתו לחתן לבתם, ואחד מראשי קהל לעמבערג המעטירה איש חשוב ונערץ ר' שלמה הלוי לאנדא זכה בו והכניסו לביתו, ושם בלעמבערג מיד אחר חתונתו כבר החל להרביץ תורה ולהרצות שיעורים לבחורים ואברכים שרבים מהם הי' מבני גילו, ולא עברו ימים רבים ונתמנה ע"י רב העיר למשגיח על הישיבות בעיר ומבלעדו לא יוכל איש להגיד שיעורים לגדולים ולקטנים.

וידר יעק"ב נדר

ביקש יעק"ב לישב בשלוה קפצו עליו צרות יגון ואנחה באבדו את זוגתו הרבנית ובתו הקטנה וכל רכושו, ובראש ספרו פני יהושע מגולל באורך ובאנחה תלאותיו וגם הנסים שאירעו לו אז, וכדאי להעתיק לשונו הזהב שם: "הנה קיבלתי עלי לחובה ונדרתי בעת צרתי ביום חרון אף ה' יום ג' כסליו שנת תס"ג לפ"ק בק"ק לבוב, שלו הייתי בביתי ורענן בהיכלי עם חברים ותלמידים המקשיבים לקולי, ופתע פתאום היתה מעיר לגל הפוכה כמו רגע, לא חלו בה ידים וקול זעוה לא שמענו כי אם הבערה יצאה לחלק ומראה אש הגדולה והמתלקחת אשר עלה בארמנותינו ובחלונינו ע"י כמה חביות גדולות ונוראות מלאים פולוויר שהיתה לשריפת אש עד שנהרסו הבתים ממקום מגורתם, כמה בתים גדולים ובצורת חומה עד לשמים, הושפלו לעפר ערו ערו עד היסוד בהן, ונהרגו כששה ושלושים נפשות קדושות מישראל.

ובתוך החללים היתה גם כן מגרי ביתי זו אשתי הראשונה נ"ע ואמה ואבי אמהעד שהגיע גם כן לצרת הבת בתי הקטנה, אחת היתנ לאמה וחביבה עלי ביתר שאת, וגם אנוכי הייתי מן הנפילים מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ובאתי בעמקי מצולה בארץ התחתית ממש כבתוך המכבש מחמת כובד משא מהגלים שנפלו עלי, לא נתנוני השב רוחי, ידי ואיברי אינם ברשותי, אמרתי גזרתי, בדמי ימי אלכה, ומתיירא הייתי שלא יעשה ביתי קברי לנסקלין ולנשרפין לנהרגין ונחנקין, ארבעתן כאחת עלי היו ודין ארבע מיתות לא בטלה ממנו, זאת ועוד אחרת שקורות הבית ריהטיו ועציו ואבניו נדמו עלי כעדים גמורים, אמרתי פן יפגעו בי להיות יד העדים בי בראשונה להמיתני.

ימי ההילולא

י' שבט

- **רבי מאיר קצינעלנבויגן ב"ר יצחק** (מהר"ם פדווא) - **שכ"ה**
- **רבי נתן אשכנזי מבראד ב"ר צבי בעל חכם צבי - תקל"ח**
- **רבי שלום מזרחי דידיע שרעבי** (סיור הרש"ש) - **תקמ"ב**
- **רבי שלמה לוצקער מסקאהל ב"ר אברהם** (תלמיד המגיד) (דברת שלמה) - **תקע"ג**
- **רבי יחיאל מפאקשאוויצע ב"ר מאיר מדזיקוב - תרפ"ח**

י"א שבט

- **רבי יודא צבי מסאמבור ב"ר אורי תרע"ט**
- **רבי נתן דוד דייטש ב"ר יוסף יחיאל** (דברי דוד) - **תרל"ט**

י"ב שבט

- **רבי יעקב יצחק מפאלטישאן ב"ר יוסף יהושע מבאטשאטש – תרמ"ה**
- **רבי מאיר אטלים - תרפ"ו**

אמנם בחמלת ה׳ עלי לא נתנני אלוקים להרע עמדי וכמו ערך שליש או רביע שעה אחר ששקט קול המפלה עדיין קול שפעת המולה המון לאלפים ולרבבות הולך וסוער הרומסין על הגג ותבקע הארץ לקולם, ורבים אשר המיתו ברמיסתם יותר מאשר בראשונה אף שכוונתם להציל ולפקוח הגל, סוף דבר כבר יצאתי מכלל וודאי ספק נפשות לידי ספק.

אז אמרתי עודני בתוך הגל אם יהיה אלוקים עמדי והוציאנו מן המקום הזה לשלום ויבנה לי בית נאמן להרבות גבולי בתלמידים לא אמנע עצמי מכותלי בית המדרש ולשקוד על דלתי העיון בסוגיות הש״ס ופוסקים וללון בעומקא של הלכה אף לינות הרבה בענין אחד ובזה חשקה נפשי לילך בעקבות אבותי ה״ה אבי אמי רבתא הגאון ור״מ דק״ק קראקא שחיבר ספר מגיני שלמה ליישב קושיות התוס׳ על רש״י ז״ל וליישב מה שמניחין התוס׳ בתימה, ולעת ההיא עדיין לא זכינו לאורו של הספר הנ״ל רק מאשר אבותינו סיפרו לנו ולמשמע אוזן תאבה נפשי ללכת גם אני בדרכיו.

אני טרם אכלה לדבר הדברים אל לבי שמע ה׳ בקול עניי, ונתן לי מהלכים בין העמודים, כמין שביל ממש נעשה לי ויצאתי בשלום בלי פגע וחבל, אז ידעתי נאמנה כי מה׳ הי׳ הדבר ממש במקום שאין מציליין, מאז והלאה שמתי הדברים אל לבי שיהא עיקר לימודי בדבר החלכה בהש״ס ופוסקים ושלא להעלות בכתב שום דבר בעניני הדרוש או שאר לימודים שהם רחוקים ממרכז לימוד האמת אם לא לעתים רחוקות רק כל זמן שיתחדש לי שום דבר בסוגיית הגמרא או בפרש״י ותוס׳ והי׳ הדבר נוטה בעיני שהוא על צד דרך לימוד האמיתית לפי דרך קדמונינו ורבותינו אותה אבחר ואקרב לכתוב בספר הזכרונות... הלא כ״ד זעירא דמן חבריא אוד מוצל מאש נאום הצעיר יעקב יושע בלא״א מוהר״ר צבי הירש זצלה״ה״

ואכן קיים את נדרו ובשנת תצ״ט הוציא לאורה ספרו הגדול, ומקובל שאחרי שנעשה לו הנס קיבל עליו לישב שתי שנים ללמוד בבית הכנסת מדי יום י״ח שעות ברציפות, ובחורף מן הקור הגדול נקרשו שערות זקנו מן הגליד, והביאו לו מים חמין לרחצו, ואז סידר החידושים להביאם לדפוס וקודם שהחל לחבר את חיבורו גמר את הש״ס ל״ו פעמים בעיון.

על כס הרבנות

אחרי חורבן ביתו בנה הפנ״י שנית את ביתו עם בת נגיד וצדיק ר׳ יששכר בער מלעמבערג וגמר אומר לעזוב העיר לעמבערג כי בגודל מידת טובו ורב חמלתו חשש שבכל עת שיראהו חותנו הראשון יתעצב אל לבו שיזכר צרת הבת, ועבר לעיר קארוב ומשם לעיר טארלא בה נתקבל לאב״ד ור״מ ונהרו אליו שם תלמידים רבים לדרוש תורה מפיו, והקים בנין לישיבתו שעמד על תילו עד המלחמה האחרונה והי׳ נקרא בפי כל ״בית המדרש של הפני יהושע״.

בשנת תע״ד והוא בן ל״ג שנה התקבל לשמש ברבנות בעיר לינסק עפ״י המלצת החכם צבי שהעיד על רוב גודלו.

בשנת תע״ח נתרוקן כס הרבנות בעיר הגדולה לעמבערג כי רבם הגדול החכם צבי נפטר, או אז נמנו וגמרו ראשי וטובי העיר להמליכו עליהם ולתת כתר מלכות הרבנות של העיר לעמבערג על ראשו והוא הי׳ אז רק בן ל״ז שנה.

ימי ההילולא

י״ג שבט

- רבי משה דן טוועריסקי מסקווירא ב״ר אברהם יהושע העשיל מסקווירא – תר״פ
- רבי מרדכי מלעכוויטש ב״ר נח - תק״ע
- רבי יום טוב נעטיל מטשעכוב ב״ר מנחם – תקע״ז
- רבי יוסף מנחם (ר׳ יוזפא) מנאנאש ב״ר יעקב - תקפ״ט

י״ד שבט

- רבי יעקב יהושע אב״ד פפ״ד ב״ר צבי הירש (פני יהושע) - תקט״ז
- רבי יחיאל מאלכסנדר ב״ר שרגא פייביל מגריצא - תרנ״ד
- רבי אהרן ארי׳ מנאדבורנא ב״ר ישכר בער (יד אהרן) – תרנ״ז
- רבי ארי׳ לייבוש מאפטא ב״ר יוסף זכריה מנחם מסליפיא [ב״ר חיים דוב מיאנוב] (ישמח צדיק) - תרפ״ט

ט״ו שבט

- רבי נחמי׳ הלוי מדובראוונא ב״ר אברהם בירך (דברי נחמי׳) - תרי״ג
- רבי גדליהו אהרן מליניץ ב״ר יצחק יואל (הן אהרן) - תרל״ח
- רבי ישראל יוסף לאבין (חתן מהרי״א) מזידיטשוב ב״ר יעקב נפתלי הירץ - תרס״ב
- רבי שלמה דוד יהושע מראדזימין ב״ר יעקב ארי׳ - תרס״ד
- רבי שמעון (השני) מיערוסלאב ב״ר בונם מנחם מנדל - תרע״ה

ט״ז שבט

- רבי דוד מקאלמייא ב״ר שלמה (תלמיד הבעש״ט) - תק״ס
- רבי אשר צבי אב״ד קארעץ ב״ר דוד (תלמיד המגיד, מעין החכמה) - תקע״ז
- רבי חיים מרדכי מרגליות (שערי תשובה) ב״ר מנחם מאניש - תקפ״ג
- רבי יעקב שמשון דאנציג מקראקא (תלמיד הנוע״א) ב״ר אליעזר - תקצ״ז
- רבי ברוך שלום ב״ר מנחם מנדל מליובאוויטש - תרכ״ט
- רבי יעקב ב״ר דוד מזאבלטאב - תרמ״א
- רבי שלום מרדכי הכהן שבאדרון מבערזאן ב״ר משה הכהן (שו״ת מהרש״ם) תרע״א
- רבי יעקב יצחק מקאלושין ב״ר אברהם אלחנן מדומברובא - תר״פ

גם שם בלעמבערג הרביץ תורה והשפיע מהודו לתלמידים ובית מדרשו נתפרסם בכל מדינת פולין למרכז תורה שמשם יצא תורה והוראה לישראל, ומסופר ששם בלעמבערג למד אצלו המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, כמו"כ ידוע שמרן הבעש"ט הק' קודם שנתגלה הי' משמש זמן מה כשוחט בלעמבערג, והפנ"י ציוה פעם לכל השוחטים מהגליל שיבואו לפניו להראות את חלפיהן, כשהוציא הבעש"ט את הסכין להראות לפניו, ראה הפנ"י השם הוי"ה ב"ה על הסכין, ונבהל מאוד ממראה הזאת, ותיכף ומיד עמד מעל כסאו וביקש מהבעש"ט הק' שימחול לו על שהטריח אותו על כך שיבוא לפניו, והבעש"ט הק' אמר אז בזה"ל: אפילו מלאכי השרת או שרף, לא הכירו אותי עד עתה, שלא ידעו כוחו הגדול וקדושתו ועבודתו להבורא ב"ה, והצדיק הזה תיכף הכיר אותי, ורואה מעלתי".

על אף היותו אברך צעיר לימים ניהל את הרבנות ביד רמה, וחגר כלי מלחמה כנגד פורקי עול פוחזים וריקים, ובמיוחד נגד אלו שהטו עקלקלותם ונטו אחר שבתי צבי שר"י, ביום שבעה עשר בתמוז שנת תפ"ב הקהיל את בני עדתו והדליק נרות תקע בשופר וצווח בקול רעש גדול נגד טומאת הש"ץ והטיל בשמתא וארור את כל מי שיש לו קשר כל דהו עם הכת הזה, דבריו שיצאו מלב הטהור נכנס ללבם ומצאו אוזן קשבת ואחר האסיפה באו אנשים להתוודות לפניו בבכיות שנכשלו בעוון זה וחפצים לשוב בלשב שלם, והפנ"י קירבם והורה להם דרכי תשובה.

אך נמצאו אנשים בני בליעל שלא סבלו את הצדיק ואת ידו הרמה, וימררהו וישטמהו וירו בו חיצים, ואף שרבו תומכיו וגם ועד ארבע ארצות עמד לימינו, עכ"ז עזב את העיר לעמבערג בשנת תפ"ה ועבר לעיר בוטשאטש, משם נתקבל לרבנות לעיר בערלין והמשיך בעבודת הקודש בהנהגה ובהרבצת תורה.

אולם גם את העיר בערלין הי' צריך לעזוב, וגם שם מחמת האמת והצדק שהי' בו, הדבר הי' בעת שחרץ משפט דין תורה נגד אחד מהאנשים שהי' נגיד ושוע והי' גבר אלים ומקורב למלכות, והפנ"י קיים מצות "לא תגורו מפני איש" ולא הסתפק רק בהוצאת הפסק דין אלא הוכיחו בשבט מוסר על החמס והעוול שעשה לאחרים, ויקצוף האיש מאוד והתגר מלחמה נגד הפנ"י, ובנוסף לזה שאז מתה עליו בתו והני תרי גרמו ריעותא לגופו הקדוש ופגעו קשות בבריאותו, ועפ"י עצת הרופאים עבר בשנת תפ"ט לעיר המרפא טעפליץ למצוא מנוח לנפשו, והנגיד הנ"ל ירד מטה מטה במצבו כי דבקה בו הקפדת הפנ"י שהפליט באמרו אז: כי בקרוב יתקיים בו מה שאחז"ל עתידין בעלי זרוע ליפול.

בהיותו בטעפליץ הגיעו אליו הרבה הזמנות מקהילות חשובות לכהן ברבנות בעירם ומכל אלו בחר לו הפנ"י את העיר מיץ, בשבתו על כסא מלכותו במיץ נתאהב הפנ"י על אנשי העיר

ובשבתו שם במנוחה על התורה ועל העבודה גמר אומר בדעתו לקיים את נדרו הגדול אשר נדר בעת צרה ולהוציא לאור חלק אחד מספרו פני יהושע על כתובות גיטין וקידושין, הספר יצא לאור בשנת תצ"ט ועד מהרה נתקבל בכל שערים המצוינים בהלכה ותהילתו מלאה הארץ ולא זזה משולחנם של כל ההוגים והלומדים.

בשנת ת"ק נתקבל אחר כבוד לכהן על מקומו של הגאון ר' יעקב הכהן פאפערש זצ"ל בעיר פראנקפוט–דמיין העיר הגדולה לאלוקים עיר מלאה חכמים וסופרים שהיתה אז הקהילה החשובה ביותר בכל ארץ אשכנז, תקופה זו היתה גולת הכותרת של ימי חייו, ושם נקבצו אליו תלמידים עילויים מכל הקצוות בקיאין וחריפין ואלו גדלו והצליחו ונעשו גדולי תורה והוראה, והמפורסם מהם הי' הגה"ק ר' נתן אדלער רבו של מרן החתם סופר.

עקב מחלוקת שפרצה בעירו נאלץ לעזוב את פראנקפורט–דמיין ונתקבל לאב"ד ווארמייזא על מקומו של הגאון ר' משה בן הגאון ר' אברהם ברוידא זצ"ל, בכל מקום רבנותו הצטיין בתקיפותו המיוחדת ועמידתו האיתנה על כל קוצו של יו"ד בגדרי ההלכה והצניעות, ולא נשא פנים לאיש.

אחרית ימיו

בשנתו האחרונה עבר לגור בעיר אופנבאך ובחודש שבט שנת תקט"ז נפל על ערש דוי, ובערש"ק י"ד שבט הורע מצבו והרגיש כי בא קיצו, ויקרא לאשתו ובניו ויצו להם שיקברוהו בעיר פראנקפורט החביבה עליו כי שם הגיע לשיא הצלחתו בהרבצת תורה, גם ביקש שלא יספידוהו, אח"כ הי' שפתותיו נעות וקולו לא ישמע וכאשר הרכינו עצמם הנוכחים שם לשמוע את דבריו, הגיד להם שלפני זמן מה בא אליו שליח מן השמים לכבדו בדרשה שיאמר תיכף אחרי פטירתו בפני הישיבה של מעלה ולכן הוא חוזר עכשיו על החידוש למען יהי' שגור בפיו.

ובאותו יום החזיר את נשמתו הטהורה לבוראו והוא בן ע"ה שנה, ועליו אמרו המושלים כי נולד באמ"ת ומת ביוש"ר, את ארונו נשאו לפראנקפורט–דמיין ושם קשרו עליו רבני דורו מספד תמרורים, ובראשם הגאון בעל הנודע ביהודה זי"ע, שלא חשש לצוואת הפנ"י שלא להספידו בשום מקום, יען כי הי' רבן של כל בני הגולה.

פני יהוש"ע

ספרו הגדול פני יהושע זכתה לחיבה יתירה בעולם התורה, כאשר העיד הנודע ביהודה זצ"ל בלשון קדשו: "כל מבקש ה' זה הלכה ברורה צמאה נפשו לחיבורי הגאון", הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע הי' אומר: "שהגם שספר פני יהושע מיוסד אך ורק בתור פירוש, מכל מקום אפשר לסמוך עליו גם בתור פסק", ובשו"ת אבני צדק [דעעש] (חו"מ סוף סי' ע"ז) כתב וז"ל: ובאזני שמעתי מפה קדוש אדמו"ר הגאון חתם סופר זצוק"ל, שמחיבור הרשב"א לא קם כחיבור הפני יהושע", כן כתוב בספר אוצר החיים [קאמארנא] וז"ל: ראיתי בספר הקדוש פני יהושע והרב הזה הוא גאון שבגאונים, צדיק קדוש וחסיד, ומיהושע עד יהושע לא קם כיהושע, ומתאמרא משמיה דהגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע שסגולה לשמחה הוא ללמוד בספר פני יהושע.

סיפר מרן החת"ס שאלוף נעורו מו"ה מענדיל שהי' דיין בפאנקפרוט–דמיין ותלמידו של הפנ"י סיפר לו כי רבו הפנ"י רצה לעשות חיבור על התורה להראות בו האיך כל מנהגי ישראל מרומזים בתורה, וכתב עד פר' נח בלבד ל' דפים, ונפטר אח"כ, וגילה קודם פטירתו שלא הניחו לו מן השמים לחבר חיבור נורא הלזה, ושאם זכה היה מקרב ביאת המשיח על ידי זה.

דבר בעתו

ימי השובבי"ם | שבת שירה | חמשה עשר בשבט

לקט מאמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון, תגודל קדושתם וסגולתם

וימים אלו של שובבי"ם ת"ת מסוגלים הם להתענות בהם יותר מכל ימות השנה.

(האריז"ל בשער רוח הקודש)

◆◆◆

להתענות בשובבי"ם ובשנה מעוברת להתענות גם בפר' תרומה תצוה כמבואר בכתבי האר"י הק' זצ"ל, ומוח"ז הקדוש מוהר"ם מטשערנאביל זי"ע אמר שאליהו גילה לו ג' דברים לתיקון, א) להיות ניעור כל ליל ו' עש"ק, ב) להתענות שובבי"ם ביום ו' דווקא ולא ישלים [כי יום השישי הוא נגד יסוד ולכן בו דווקא צריך להתענות], ג) לגמור כל התהלים בלי הפסק ביום השבת בבוקר.

(אור הנר)

◆◆◆

ואמרו משמו של הרב הקדוש מוהר"ר מרדכי מטשערנאביל זלה"ה שסגולה לזה להתענות בעש"ק ובשבת קודש יאמר תהלים וטוב לתיקון החטא.

(דברי יחזקאל)

◆◆◆

ונאמר בזה המרומז בתוה"ק באשר ימי השובבי"ם ממשמשים ובאים וצריך כל איש הישראלי לעורר עצמו בתשובה לפשפש בדרכיו ומעשיו אשר עשה ופעל בימים שעברו כמאמר הנביא שובו בנים שובבי"ם והחי יתן אל לבו לתקן את אשר פגם בנפשו וביותר צריך לתקן החטא הידוע לאשר בו נכללים כל החטאים ר"ל כמבואר בספה"ק ותקנו ימי תענית בימים הללו ואשרי האיש שזוכה להזדכך עצמו ולטהר מן החטא הזה וכמעט אין צדיק בארץ והזמן הזה מסוגל לתיקון הלז כידוע.

(קדושת יו"ט)

◆◆◆

הגה"ק מציעשנוב זי"ע נהג עפ"י רוב להתענות בערבי שבתות של שובבי"ם, פע"א בסוף ימיו כשהיה כבר חלש (בשנת תר"ע נחלש והיה חולה ד' שנים עד הסתלקותו בשנת תרע"ד) מיהר לקדש אחרי התענית לפני שעה שש (כי הקפיד שלא לקדש בין שעה שש לשבע) ופע"א אחר שלקח הכוס בידו דפק המורה שעות שהגיע שעה שש, ומפני כבוד הכוס לא הניחה מידו, אלא חיכה שעה שלימה דבוק במחשבותיו הק' כשהכוס בידו על אף גודל חולשתו, ורק אחר כך קידש.

(ניצוצי אורות)

◆◆◆

תקנו קדמונינו ז"ל להתענות ולעשות תשובה בימי פרשיות של שובבי"ם כידוע מספרים הקדושים, והנה הגם שנתמעטו כעת כח הדורות בעוונותינו הרבים ואינם יכולים לעשות סיגופים ותעניות כראוי עם כל זה מי שנוגע יראת ה' בלבבו צריך להתאמץ בכל יכלתו ולעשות תשובה, ובפרט בימי הפרשיות של שובבי"ם המסוגלים לכך ומן הראוי לומר ברכת "תקע בשופר גדול לחירותינו" בכוונות הראויים, כמבואר בסידור האר"י ז"ל, גם היהי רצון הכתוב שם קודם חתימת הברכה והכל ביראת ה' וברעותא דלבא.

(אוהב ישראל)

◆◆◆

בימי השובבי"ם עפ"י רוב לא היה האמרי יוסף טועם אחר התפילה מאומה, ובימים הללו היה מתאמץ לומר בכל יום ח"י פרקים משניות, ועל כל פנים לגמור כל הששה סדרי משנה בימי השובבי"ם, והיה מזהיר מאוד את העם בסעודה שלישית לעשות לו כל אחד ואחד זמן לחשוב חשבון נפשו את אשר חטא לפני השי"ת ולהתעורר בתשובה ולעשות לו גדרים וסייגים שלא יבוא עוד לידי חטא ועון וסיפר שאחד מידידיו ואנ"ש בא אליו מעולם העליון ושאלו אותו אאמו"ר מה נעשה בדינו, ואמר לו שעוונותיו חמורים מאוד מאוד שם, ולא קיבלו ממנו בבי"ד של מעלה שום טענת אונס ואמתלא על זה, על כן החי יתן אל לבו לתקן כל העוונות בעודו בכוחו וחיותו, ויקבל על עצמו שיעמוד בנסיון שלא לחטוא עוד ח"ו.

(הקדמת חקל יצחק)

◆◆◆

הרה"צ ר' חיים אורי זצ"ל בהרה"צ ר' יוזפע נאנאשער זצ"ל מחסידי קאלוב אמר כי קבלה מרבינו רבי אלימלך זי"ע כי שמתענה בשובבי"ם משבת לשבת ואינו אוכל סעודת מלוה מלכה אינו נחשב התענית עד יום שלישי, והוסיף ר' חיים אורי ז"ל מרובה מדה טובה מי שאוכל סעודת מלוה מלכא נחשב כאילו התענה משבת לשבת.

(אוצר ישראל)

◆◆◆

פעם הגיע גביר אחד למקובל וביקש הימנו שישכור עבורו ת"ח אחד עני, והוא ישלם לו סכום רב אשר הוא יתענה עבורו תעניות שובבי"ם ת"ת, והמקובלים התפלפלו בהלכה בזה אם מועיל עבורו התענית של אחר או לאו, ולא הגיעו יחד לכלל הסכמה, ואמרו שישאלו את רבם רבי אברהם שמחה הורוביץ מבארניב זצ"ל, והשיב על אתר "שובו בנים שובבי"ם חוץ מאחר".

(ליקוטי ש"י)

קח"ם נא אלי ואברכם

באותות כבוד, בהדר והוד, ישמחו ורנו ידידים, בשבח וסילודים, להריק שפעת ברכותינו ואיחולינו, אל מע"כ ידידינו, איש המעלה, מאד נעלה, ידיד כל בית ישראל עדת מי מנה, העומד ליטינינו בכל עת ועונה, בעושה ובמעשה ברוח עבונה, משליך עצמו מנגד לטובת מוסדותינו הק' במסירות לב ונפש נאמנה, ה"ה

מוה"ר

משה חיים קאהן

הי"ו

עסקן נמרץ לטובת מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל השמחה השורה בביתו

נישואי בנו החתן כמר שמחה בונם ני"ו

למז"ט ושבעטומ"צ

והברכה אחת לכבוד חותנו ידידינו הנודע במדת חסדו לתפארה, תוכך גלחב
וידיד נאמן למוסדותינו המעטירה, ותיק המתחסד עם קונו, מכבד את ה' בהונו, ה"ה כש"ת

הרה"ח ר' ישראל ארי' פישער הי"ו

מטובי ונכבדי קהילתינו הק' בבארא פארק

מה' יתן משאלותינו, מעומק לבינו, שיזכה לברכות עד בלי די
ומשמי מעל יתברך בבני חיי ומזוני רויחי אושר ועושר וכ"ט
סל מלא ברכות, מגזי צחצחות, נחת דקדושה לשלם ולחיים ולטב
דשנים ורעננים, שנים נעימים, בשכר פעליו ומעשיו לטובת הכלל
ויזכה לכל הברכות והישועות אשר בתורתינו הקדושה חקוק וכתוב
תבנה ותבונן עיר קדשינו, בביאת גואלינו, ובבנין ציון וירושלים

הכו"ח בברכת ציון וירושלים

יש כי גבאי יאקאן

בשם הנהלת המוסדות

בעיה"ק ירושלים תובב"א

המנהג ישראל לתת מזונות לציפרים בשבת שירה

מנהגן של ישראל לתת מזונות לציפרים בשבת שירה וטעם המנהג הבאתי לעיל כיון שהעופות אמרו שירה על הים, וכן ראיתי כ' בשם המהר"ל מפראג שקבע מנהג בשבת פ' בשלח וצוה על כל מלמדי דרדקי ועל כל אבות הילדים לאסוף בשבת שירה כל הילדים לחצר ביהמ"ד, והיה המהר"ל אומר להם "היום הוא שבת שירה", ואמר להמלמדים לספר להילדים תשב"ר סיפור קריעת ים סוף, האיך שהצפרים היו מזמרים ורדקו בעת שמשה רבינו וכלל ישראל אנשים ונשים אמרו שירה אז ישיר, והילדים הקטנים לקטו פירות מהאילנות שבים והאכילו את הצפרים המזמרים, והמהר"ל היה אומר לתת להילדים קאשע שהם יתנו ויזרקו להעופות ולהצפרים.

(אור השבת)

◆◆◆

מתאמרא בשם הגה"ק הרבי ר' מנחם מענדל מרימינוב זי"ע לאשר מקובל כי דתן ואבירם רצו ברשעתם להכחיש דברי נביאות משה רבינו, וכאשר הגיד משה כי בליל יום השביעי לא ירד המן כי שבת קודש הוא, המה עשו בתחבלותם וקמו בלילה ופזרו מהמן שנשאר להם ולכל אחד מע"ש (לחם משנה על יומים) על הארץ כדי שיוכלו להראות לפני העם שירד המן בלילה ליל שבת קודש, והצפרים לקטו זאת קודם אור היום, וכאשר רצו הרשעים דתן ואבירם בבוקר ש"ק להראות לפני העם המן שהניחו בשקרותם לא מצאו מאומה כי אכלוהו כבר הצפרים, ופי' בזה יהי ביום השביעי יצאו מן העם (איזה המיוחדים הנ"ל הע"ר) ללקוט (מה שהניחו אתמול) ולא מצאו (כי אכלום כבר הצפרים טרם בואם), וע"ז נאמר עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי (דקאי על הרשעים הנ"ל והממאנים ומסרבים) וזהו הטעם בפ' בשלח שקורין פ' המן ע"כ נותנים להצפרים חלקם קצת ממאכלי שבת זכר לנס.

(נימוקי או"ח)

◆◆◆

י"ל ע"ד הפסוק למען יראו את הלחם וכו' היינו למען ידעו ויראו הדורות איך אשר בוטחים בישועתו יתברך בלב שלם הוא ממציא מזון להם כאשר המציא לישראל במדבר, ונודע מאמר חז"ל (עיין ברש"י בראשית ט"ז י') שישראל נמשלו לצפור, ועתה בעוונותינו חרב בית המקדש ונגנזה צלוחית המן, לכך נהגו שבשבת שירה אשר שם נאמר פרשת המן, זורקים מזונות לצפרים, להורות שאם ישראל הנמשלים לצפור יפנו את עצמם מעסקיהם ויעסקו בתורה ומצות, אז ימציא השי"ת להם מזונות בלי עמל ויגיעה וירד להם המן מלמעלה כאשר הצפרים מוציאים מזונותיהם נזרקים למעלה על גגותיהם והוא רמז נכון, ואולי ישמעו רוב בני תמותה הנבוכים בארץ על המחי' ועל הכלכלה ויקרבו לבם לעבודתו יתברך.

(אור פני משה)

◆◆◆

י"ל טעם בדרך משל למלך גדול שהיה לו ארמון גדול והיכלות גדולים מיוחדים לשרי המלך והסגנים, כל אחד לפי כבודו, והמלך בעצמו היה לו היכל מיוחד אשר רק ציפור המצפצף בקולו הנעים עמד שם ומענג המלך בנועם צפצופיו, ולא יערוך כל כלי שיר וזמר כקול הבריה הקטנה הלז המיטיבה לנגן, והנמשל הוא, כי כנס"י נקראת ציפור, כדכתיב גם צפור מצאה בית ובשעת יציאת מצרים וקרי"ס כל המלאכים ושרפים היו אומרים שירה לפני השי"ת, ולא ערב לו ית' בזה כקול הצפור היינו כנס"י, שהיתה מנגנת ואומרת שירת הים, וכל זה אנו רומזים במנהג הנ"ל, להראות שהיתה חביבה לפניו ית' המנגינה של הצפור הקטנה יותר מכל שיר.

(נר ישראל)

◆◆◆

י"ל עפי"מ דאיתא במדרש על הפסוק והמים להם חמה מימינם ומשמאלם כתיב חמה חסר ללמד ששרו של מצרים קטרג עליהם שגם הם עבדו עבודה זרה, וניצלו בזכות מימינם ומשמאלם בזכות התורה שיש בה בחינת ימין ושמאל, ואם אין ישראל אין תורה ואין בית המקדש ולא מקום לשכינה בארץ, וזאת בא הרמז ה"דינא קשיא" שנותנים לציפורים ועופות, והוא כינוי לשכינה לתורה ולנשמת ישראל, ל"שכינה" כמו שאיתא בתיקונו"ז (תיקון ו') "תורה" כמו שאמרו חז"ל אין עוף אלא תורה (ברכות ה.) "נשמה" בתיקו"ז הנ"ל שקול ציפור הוא הנשמה ע"ש, וגם ציפורים אותיות צירופים והם צירופי האותיות שבתורה, וגם על ידי השירה נמחלו להם לישראל והשיר נרמז בציפורים.

(ספר מטעמים)

◆◆◆

יש לומר רמז למנהג זה שמטבע הציפרים המזמרים, שכל זמן שהם רעבים אינם משוררים בקול שיר רק בצפצוף, כיון שבעת השירה עומדים במקום אחד, ובזמן שהם מבקשים מזון הם נעים ונדים, ולכן בשבת שכדי שנוכל לשיר להשי"ת צריכים שישפיע לו פרנסה וכל צרכינו ולא נהיה צריכים להיות נע ונד, רק לכל אחד יהא פרנסתו בביתו.

(חמרא טבא)

שבת שירה

האמת שבכל שבת קודש יכול ישראל לשורר ולזמר לפניו ית' שמו, כדאיתא בתוס' (סנהדרין לז: ד"ה מכנף) דכתיב (ישעי' ו, ב) שש כנפים לאחד, כל יום חול משוררים החיות בכנף אחד, ובשבת קודש אומרים אין לנו עוד כנף, והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד בארץ שאומר לפני שירה וכו', אמנם כשמגיע שבת שירה נתעורר ניצוץ משירת ים סוף ומתחבר עם שירת השבת קודש, שנזדככו הכלל ישראל לשורר שירה רמה כזו... שזכו לשיר השירה בדיבור נקי בבחינת שבת קודש...

(שפתי צדיק)

כי שם ציוה ה'
את הברכה חיי"ם

מריחוק מקום וקירוב ליבאה, נשגר ברכת הודאה, מזלא טבא וגדיא יאה, לידידינו היקר המהולל בתשבחות, כליל המעלות והמידות, עסקן נמרץ לכל דבר קודש, עוזר ומטיב לכל מבקש, נודע בהתמסרותו למען מוסדותינו הק' בלונ"ח יומם וליל, ישמח מש"ה במתנת חלקו, אשרי שככה לו, חיי"ם שיש בו כל מעלה, יקר רוח מאוד נעלה, כה"ן שיפה דעתו, בפי ישרים תהילתו, הלא הוא

הלא הוא ידידינו החשוב והמפואר

מוה"ר משה חיים קאהן הי"ו

מגדולי עסקני מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל נישואי בנו החשוב ני"ו למז"ט בשעטו"מ

וצרופה כזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יצחק אהרן מאטעס

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק יצ"ו

חמשה עשר בשבט - ראש השנה לאילנות

והענין למה דוקא ראש השנה לאילנות לפי שהצירוף של החודש הזה חודש שבט יוצא מהפסוק ה'מר י'מירנו ו'היה ה'וא ונודע בכל צירוף הק' שיוד קדמה לה"א וכן הוא"ו קדמה לה"א אז החסדים והרחמים גוברים בחודש ההוא ואם ח"ו להיפך שהשני ההי"ן קודמין אל י"ו אז תגבורת הדינין רחמנא ליצלן ומחמשה עשר בשבט שאז מתחיל להאיר החצי הצירוף האחרון היה כסדרן ומאז אין תגבורת הדינין ונעשה רחמים.

(ישמח ישראל)

◆◆◆

מחמשה עשר בשבט עד ר"ח ניסן כאשר היה מקדשים ע"פ הראיה מ"ה ימים הכלל כי ר"א ור"י חד סבר בניסן נברא העולם, וחד סבר בתשרי נברא העולם, והנה התוס' (ר"ה כז.) כתבו לפרש דהאדם נברא בכ"ה באלול ונמצא מט"ו באב עד כ"ה אלול ארבעים יום נגד יצירת הוולד, וכן למ"ד בניסן נברא העולם האדם נברא בכ"ה באדר נמצא מט"ו בשבט עד כ"ה אדר יש ארבעים יום נגד יצירת הוולד, ובאמת אנן פסקינן כשני המ"ד וזה שאנו עושין יומא דפגרא בט"ו באב וט"ו בשבט, ונמצא ט"ו בשבט הוא הכנה לפסח ופסח הוא הכנה למתן תורה נמצא ט"ו בשבט הוא הכנה למתן תורה, והא ראיה ג"כ שהתורה ניתנה בסיון ומשה רבינו ע"ה אמר משנה תורה בשבט ככתוב בעשתי עשר חודש הרי ראיה שהחודש שבט הוא הכנה למתן תורה.

(קדושת לוי)

◆◆◆

ויש מרמזין ע"ז מש"כ (תהלים קכ"ב) שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה' שבטי יה הינו י"ה שבט טו"ב שבט מיועד לישראל להודות לשם ה'.

(תולדות יצחק)

◆◆◆

ובחודש שבט מחמשה עשר שבו ר"ה לאילנות מתרומם קרן הקדושה.

(עבודת ישראל)

◆◆◆

טעם למנהג שטועמין בחמשה עשר יום לחודש שבט מכל מיני פירות שאז הוא ר"ה לפירות וזכות הוא להם כשמברכין עליהם.

(ספר מטעמים)

◆◆◆

וגם כדי שיזכרו ע"י זה שהיום ר"ה לאילנות ויתפללו עליהם שיתברכו הפירות.

(אדני פז)

◆◆◆

ולזאת המנהג ישראל לאכול פירות ביום זה לשבח ולקלס להש"ת על העבר על הפירות שגדלו אשתקד וביום זה נתחדש והשרף באילנות שיוציאו את פרים בטוב טעם הפירות ושימנן ויעלו ויפריחו פירות טובים ושמנים ומתוקים לצרכי האדם.

(תורת אמת)

ויש שרמזו מנהג אכילת פירות ביום זה עפימ"ש (תהלים א') והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו פלגי מים רמז לחמשה עשר בשבט כי שבט מזלו דלי והוא כלי המיועד למלאות בימים ופלגי הוא חצי דהיינו חצי חודש שבט אשר פריו יתן בעתו אשר ביום זו יתן האדם על שלחנו פירות.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

ואפ"ל רמז למנהגן של ישראל, על מה שבחמשה עשר בשבט שהוא ראש השנה לאילנות, עושים זכר באכילת פירותיהם כדי שיתפללו עליהם, ובעצרת שנידונים על הפירות כתב המג"א (סימן תצ"ד) נוהגים להעמיד אילנות בבהכנ"ס ובבתים, ליזכר שבעצרת נידונו על פירות האילן, ולכאורה הסברא נותנת להיפוך שבעצרת שהפירות נידונים יעשו זכר בפירות, ובט"ו בשבט באילנות. אולם יש לומר דרמז גדול יש בו דכשהאבות נידונים בב"ד של מעלה, מסתכלים גם במעשה הבנים לראות איך נתחנכו על ידם, ואם העמידו זרע ברך גידולי קודש לתורת ה' ועבודתו, ובערך זה דנים אותם, וכשהבנים נידונים מסתכלים במעשה אבותיהם, ובערך זה המה נידונים, כמ"ש השלה"ק עה"פ וזכרתי את בריתי יעקב ע"ש, וע"כ בט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות עושים זכר בפירות, וברא מזכי אבא, ועי"ז נפקדים האילנות לטובה, ובעצרת מתפללים על הפירות ע"י זכירת האילנות, והבן.

(מהר"י ט"ב)

◆◆◆

ויש רמז לדבר במה שכתוב בתורה (ויקרא כ"ג) אך בחמשה עשר באספכם את תבואת הארץ וסימנא מילתא הוא.

(אבן ישראל)

◆◆◆

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זצ"ל היה רגיל לערוך שלחנו בכל שנה ביום ט"ו בשבט ליד השלחן, הסיבו חסידים רבים והרבי חלק להם פירות, קרה פעם שהתרבו האורחים, ולמרות שהיו פירות רבים על השלחן, לא הספיקו לצבור הגדול, קם הרבי ואמר: אם פירות אתם מבקשים הבה ואגידה לכם איה איפה תמצאו אותם: שנינו במשנה: "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה ותלמוד תורה כנגד כולם" לכו ועסקו בתורה, ותמצאו בלי דוחק פירות הרבה, מלבד הקרן הקיימת לכם לעוה"ב.

(שיחות קודש)

◆◆◆

ידוע מצדיקים אשר חמשה עשר בשבט הוא התעוררות על בריאת העולם שהיה בניסן ארבעים יום קודם יצירה מכריזין וכו' על כן יש לרמז כי חודש ניסן נקרא אבי"ב ר"ת א'צרך ב'בטן י'דעתיך, על כן אביב עולה ט"ו שהוא חמשה עשר, שקודם יצירת העולם אצר"ך עולה שבט.

(אמרי נועם)

◆◆◆

הנה ידוע דאילן רומז על האדם כדכתיב כי האדם עץ השדה, והנה תיבת שבט יש לו ב' פירושים, א' לשון שבט

ורצועה, וא' לשון שביטה וזריקה, והנה דרך העולם אב המלמד את בנו אוחז בידו שבט מוסר לאיים בו על הבן להדריכו בדרך ישרה, וכיון שהבן משיג היראה ושב לעשות רצון אביו, אז האב זורק מידו את השבט, וידוע דטבת ושבט מתעוררים בהם דינים כדאיתא בזוה"ק, וכהוראת תיבת שבט לשון שבט ורצועה כנ"ל, וידוע דשלושים יום קודם חג וזמן פירות נס מתעורר הארת החג ההוא, ולכן בט"ו בשבט מחמת שהוא שלושים יום קודם לפורים שנעשה אז נס לישראל, ואיתא בגמ' שם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים, נמצא שגזירת אחשורוש וכל הענין שהיה אז עשאו הקב"ה רק לפנים כדי לאיים על ישראל שישיבו אל השי"ת אבל האב חס עליו להכותו, רק שיהי' הבן סבור שרוצה להכותו, ואח"כ כשהבן עושה רצון אביו האב זורק את השבט מידו, כן היה כששבו ישראל בתשובה שלימה זרק הקב"ה השבט מידו, ולכן בט"ו בשבט ר"ה לאילן ר"ל לבני אדם, שעד כאן היה הקב"ה מחזיק השבט בידו לאיים על העולם, ומט"ו והלאה שמתעורר הארת נס פורים, מתחיל הקב"ה לזרוק השבט מידו כרחמיו וכרוב חסדיו.

(תולדות אדם. נעשביו)

◆◆◆

שבט הוא ראשי תיבות ש'מרם ב'רכם ט'הרם והנה שהזמן מסוגל לבוא לידי טהרת הלב, ושלא להיות משוקע בטומאה, וע"ז יוכל לבוא לקדושה, ובזמן שהוא ראש השנה לאילנות הזמן מסוגל לבקש על פירות טובות שהם זרע של קיימא בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

יש לרמז מה שקבלה מרבותינו להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג כשר יפה ומהודר שיזמין השי"ת בעת המצטרך למצוה בחג הסוכות כי הנה זה היום אשר עולה השרף באילנות והיא כפי הזכות של כל א' מישראל הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית יסוד הצמיחה שיזדמן לו השי"ת לעת המצטרך את הפרי עץ הדר והנה תפלתו תעשה פירות וזהו שרמז התנא (במשנה) באומרו לשון יחיד לאיל"ן להורות על האילן המיוחד המבואר בתורה למצוה.

(בני יששכר)

◆◆◆

מתאמרא בשם היהודי הק' זי"ע מפשיסחא, שמי שאוכל אתרוג בט"ו בשבט יזכה להשלים שנתו.

(אוהל ישכר)

◆◆◆

ומסופר על הגה"ק רבי נפתלי הירצקא מראצפערט זי"ע שהיה נוהג לגמור כל ספר תהלים ביום ט"ו בשבט ולהתפלל על אתרוג נאה ומהודר.

(זכרון נפתלי)

◆◆◆

מובא בשם צדיק אחד שראוי בט"ו בשבט להתפלל שיזכה בפסח לצות כשרות ומהודרות בשימור כראוי ללא כל חשש חמץ חלילה.

(עבודת יששכר, ליקוטים)

ומקובל מצדיקים שביום הזה הוא הזמן שמסוגל להמשיך בנים כי האדם עץ השדה.

(שער יששכר)

◆◆◆

והיו נהוג בכמה צדיקים ללבוש ביום הזה בגדי שבת ושהיו אומרים שיום זה הוא מנהג טוב ויפה לפרוש צ"א פרוטות לצדקה כמנין אילן וכמנין מים (עם הכולל) ובזכות הצדקה יוציאו האילנות פירות טובים.

(מעשה הצדקה)

◆◆◆

חמשה עשר הוא אותיות שער שמחה רמז שביום הזה נפתחו לבני ישראל שער שמחה והשפעות כל טוב ולכן הוא ראש השנה לאילנות כי אילן עולה מאכל שנמשך לבנ"י השפעת מזוני וכל טוב בזה"ז אמן.

(ארן עדת)

תפלה נאה לט"ו בשבט

מהכן איש חי זצוק"ל

יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלקי אבותינו שתברך כל אילנות האתרוג להוציא פירותיהם בעתם, ויוציאו אתרוגים טובים יפים ומהודרים ונקיים מכל מום, ולא יעלה בהם חזזית, ויהיו שלמים, ולא יהיה בהם שום חסרון, ואפילו עקיצת הקוץ, ויהיו מצויים לנו ולכל ישראל אחינו בכל מקום שהם, לקיים בה מצות נטילה עם הלולב בחג הסוכות, שיבא עלינו לחיים טובים ולשלום, כאשר צויתנו בתורתיך ע"י משה עבדך ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות, ויהי רצון מלפני אלקינו ואלקי אבותינו שתעזרנו ותסייענו לקיים מצות זו של נטילת לולב והדס וערבה ואתרוג כתיקונה בזמנה בחג הסוכות שיבא עלינו לימים טובים ולשלום, בשמחה ובטוב לב, ותזמין לנו אתרוג יפה ומהודר ושלם וכשר כהלכתו.

ויהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתברך כל מיני האילנות ויוציאו פירותיהם ברכוי שמנים וטובים, ותברך כל הנפנים שיוציא ענבים הרבה שמנים טיובים כדי שיהיה היין היוצא מהם מצוי לרוב לכל עמך ישראל, לקיים בו מצות קידוש ומצוות הבדלה בשבתות וימים טובים, ויתקיים בנו ובכל ישראל אחינו מקרא שכתוב לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה אלקים את מעשיך, באתי לגני אחותי כלה, אריתי מורי עם בשמי, אכלתי יערי עם דבשי, שתיתי יני עם חלבי, אכלו רעים שתו ושכרו דודים יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

זכות הגליון
בשבוע זו

נתנדב ע"י ידידינו הנגיד והנכבד רודצו"ח

מוה"ר מאיר יעקב
אינדיג הי"ו

לרגל שמחת נישואי בנו
למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

ישא ברכה מאת ה' ויזכה לראות ולרווות ממנה ומכל יו"ח
רב תענוג ונחת דקדושה, במידה טובה מרובה וגדושה
מיתוך אושר ועושר והרחבת הדעת וכל ברכאן דנפישא

בעתירת וברכת

מערכת "קול התאחדותינו"

דקהל יטב לב ד'סאטמאר

בני ברק

גודל ענין שבת שירה וסגולתה

וגודל מעלת שירת הים בכל יום, ואופן אמירתה

גודל מעלת שבת שירה

"אז ישיר משה ובני ישראל" שמעתי בשם רבינו הרב הקדוש מלובלין זצוק"ל, שאמר, ששבת פרשת בא הוא כעין ימים ראשונים דפסח, בשלה ימים אחרונים דפסח, יתרו שבועות. והוא כמו שאמרנו כמה פעמים במה שנאמר (במדבר כה, י): **"שבת בשבתו", שכל שבת יש לו קדושה מיוחדת, והיינו דקדושת הפרשה שקורין בו, זהו קדושת השבת,** ובכל שבת קריאה מהודשת, ובשבת זה (פר' בא) קורין יציאת מצרים, ובשלה קריעת ים סוף, ויתרו מתן תורה.

פרי צדיק (פר' בא אות יא. וראה עוד בס' 'אבני זכרון' אות תרמב)

שבת זה נקרא שבת שירה, על שם שקוראים בו שירת הים, והשירה נכתבת א"ריז ע"ל ג'בי ל'בינה שראשי תיבות מזה בגימטריא ק"ד, וקו"ף דל"ת מלא בגימטריא כמנין כת"ר, **שעל ידי השירה נתגלה כתר מלכותו ית' בעולם** וכו'. וזה מרומז בהשירה שנכתב א"ריח ע"ל ג'בי ל'בינה שר"ת בגימטריא כת"ר כנ"ל, שאז בעת השירה עלה ונתעלה עד הכתר עליון, **וכמו כן בכל שנה ושנה בעת שקוראים השירה נתגלה הכתר מלכות, וכשהמלך מעטר עצמו בכתר מלכותו הוא נותן הנחה למדינות, ובפרט במלך מלכי המלכים הקב"ה שכשמעטר עצמו בכתר מלכותו בודאי יתן הנחה לישראל, וימלא משאלות בני ישראל בכל השפעות טובות וחברכות, בכלליות ופרטיות ברוחניות וגשמיות בני חיי ומזוני ורפואה בקרב בב"י אמן.**

מגן אברהם (פר' בשלח ד"ה פתח)

שבת שירה, **האמת שבכל שבת קודש יכול ישראל לשורר ולזמר לפניו יתברך שמו,** כדאיתא בתוס' סנהדרין (לז:) ד"ה מכנף: "שש כנפים לאחד (ישעי' ו, ב) כל יום הול משוררים החיות בכנף אחד ובשבת קודש אומרים אין לנו עוד כנף, **והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד בארץ שאומר לפני שירה שנאמר** (שם כד, טז) **"מכנף הארץ זמירות שמענו". אמנם כשמגיע שבת שירה נתעורר ניצוץ משירת ים סוף ומתחבר עם שירת השבת קודש שנזדככו הכלל לשורר שירה רמה כזו,** ואיתא בזוהר הק' דבורי הבל שאדם מדבר, אחר כך כשבא לדבורי קודש מערבבין הדברים הכל, ולכך לא מתקבל למעלה הדבורי קודש וכו'. אבל על ידי סיפור יציאת מצרים, ועל ידי האמונה, זכו שנגאלו מדבורי רע שמקודם, שנפסק מהם לגמרי, **על כן נתדבקו בהתלהבות עם משה רבינו שזכו לשיר השירה בדבור נקי בבחינת שבת קודש, זהו "ויאמרו לאמור" שזכו שיוכלו לומר לפניו יתברך שמו דיבורי קודש נקי, זהו דבר גדול.**

שפתי צדיק (פר' בשלח, אות לג)

בליל שבת שירה אחר התפילה פתח ואמר (הרה"ק בעל 'חידושי הרי"מ' זי"ע) שהרב הקדוש מו"ה יצחק מווארקי זצ"ל הקשה לו: **למה נקרא שם השבת בפי העולם בשם "שבת שירה",** כיון שאינו לפי הזמן, ואם מחמת שקורין פרשה זו בשבת זה, כיון שאינו זמן המאורע יקראו נמי שאר הפרשיות שקורין בתורה כמו פרשת יתרו יקרא פרשת קבלת התורה, ואם כן הזינן שאין הקריאה בתורה גורמת השם, אלא הזמן, כמו ארבע פרשיות. והשיב לו בקיצור, **כיון שראינו שינוי בהשירה בענין הכתיבה בתורה,** שנכתבת אריח על גבי לבינה (מגילה טז:) והכל הוא בתורה. עכד"ק. **והיה צועק בלבת אש שצריך כל אחד ואחד מישראל לשמוח בשבת בהרגשה גדולה.** והבנתי מעט דבריו, דידוע מה שקורין בתורה בכל פרשה נתעורר אותו הענין והתיקון, כמאמרם ז"ל (מנחות קי.) כל העוסק בתורת עולה כאלו כו', ואם כן יהיה ראוי לקרות השבת על שם הקריאה בתורה, אך מחמת שאין דברים הללו גלויים ונרגשים רק לבני עליה, וקריאת שם הוא ענין התגלות, שזה עצם ענין השם על המהות לגלות מה הוא שיהיה גלוי לכל שזה הוא, ועל כן הצדיקים הגדולים עושים התיקון כנ"ל על ידי אותיות התורה ברוחניותם, שהכל נעשה על ידי זה, והוא ממש דבר הנעשה שהיה אז, וכן עתה, ועל כן אין שייך קריאת השם בפי הכל על שם זה. **אך בשירת הים חזינן שנכתבת בשינוי, וזהו דבר הנראה לכל** וכו'... והנה, מהות הצדיקים אשר נזדכך גופם בתכלית הזיכוך, בודאי כל מה שלומדים יש להם המדריגה בכל ד"ת שהוא לומד ממש בעשיה, ומתפעלים בשמחה ודחילו ורחימו, **אך לקרות בשם הקריאה לא שייך רק בדבר שנתגלה, לזה צעק שכל אחד מישראל צריך להרגיש שמחת השירה, ובאמת יכול כל אחד ואחד אפילו במדריגה התחתונה להגיע לשמחה... כיון שהכל קורין בשם "שבת שירה", בודאי נוגע להם השמחה, וצריך התעוררות גם כן, ואז נזכה לשלימות השמחה... ובעיני ראיתי שהיה רוקד ממש בקבלת שבת זו בשמחה רבה, מה שלא היה דרכו בכל השנה...**

רמתים צופים (תנדבא"ז פרק טז אות ז. יע"ש באריכות)

אופן אמירת השירה בכל יום וגודל סגולתה

דעו, כי שירת הים היה מנהגינו, כל קהל רומא ומנהג כל קהילות אשר סביבותינו ומנהג כל קהילות אשר בספרד מיום

גלות ירושלים ועד עתה, לומר כל השנה כולה בכל יום ויום, זולת תשעה באב בלבד, שאין אומרים אותה משום אבל וכו'... **ולפיכך תקנו רבותינו לומר עמהם זו השירה, שהיא על מפלת אויבינו, ולתת שבח למפליא פלאות ולברך את שמו לפניהם ולאחריהם, לפניהם "ברוך שאמר", ולאחריהם "ישתבח"**, הלכך אין ראוי למונעה כו' המקום ברחמיו יקיימנו ויקום סוכת דוד הנופלת.

מחזור ויטרי (סי' רסה, בשם תשובה שהשיבו קהל רומא. יע"ש)

סגולה שלישית (לכפרת עון), **יכוון בשירת הים שאומרים בכל יום, לאומרה בקול ובשמחה רבה כאילו אותה שעה יצא ממצרים,** שהרי אמרו במדרש (שמו"ר כד, ג): "ויסע משה את ישראל מים סוף" (שמות סו, כב) **שהסיעם מעונותיהם, שנמחלו על ידי השירה שאמרו, שכל מי שנעשו לו נס ואומר שירה מוחלין לו על כל עוונותיו.** והנה אחר שצונו ה לומר שירה זו בכל יום, כדכתיב (שם): "ויאמרו לאמר", וכדכתב ר' שמעון בר יוחאי (זוה"ק ח"ב נד:) **שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה כשעה ראשונה שאמרנו אותה, ודאי כח סגולתה כל יום כשעה ראשונה למהדרין.**

ספר חרדים (מצות התשובה פ"ו). **הביאו השל"ה הק' במס' יומא, אות קצה. ועי' בסי' יוסף אומץ להחיד"א** (אות רפא) **שכתב ע"ז: "ומפני זה נהגתי בעצמי לאומרו בניגוני הטעמים כקורא בתורה"**

עוד דבר מסוגל לטהרת המחשבה, הוא קריאת פסוקו דזמרה עם שירת הים בקול רנה ותודה בבית הכנסת עם הקהל, לא כאותם הכורתים וזומרים אותם **ומבליעים שלא בנעימה,** כי עיניהם על דרכיהם, ושמים חושך לאור ואור לחושך.

מעבר יבק (שפתי צדק פרק כד)

הפליגו בזוהר הקדוש (ח"ב, קלא:) **באמירת שירת הים ופודה אחר פסוקי דזמרא, שהוא עילוי מאד ונחת רוח לשכינת עוזינו, וע"כ צריך לאומרה בשמחה רבה ובנעימה,** ויצייר בדעתו כאילו עומד ביבשה בתוך הים, והמצרים נסבעים, והוא ניצול, **והיא סגולה לכפרת עונותיו,** כידוע.

עבודת הקודש להרחיד"א (צפורן שמיר, סי' ב, כד)

וכן היום יש גם כן קריעת ים סוף ואח"כ בא המן, כי בכל יום אנו אומרים שירת הים, וצריך לצייר בדעתו כאילו אומר השירה על הים כבאותו פעם, ונעשה באמת למעלה בחינת קריעת ים סוף, כנודע, כשאומרים בכוונה שלימה, כאמור בזוה"ק מזה, **ואח"כ מקבל החיות כאמור כל אחד לפי בחינתו,** שכך כתב השו"ע (או"ח סי' א): טוב לומר פרשת המן בכל יום, למען ידע כי פרנסתו באה בהשגחה עליונה, והבן.

מאור עינים (פרי בשלח ד"ה הנני)

בקונטרס 'עת מצוא' (שבתוך ספר 'משכנות הרועים', ח"ב) הארכתי לדבר מעניני מנהגי התפילה של רבינו הקדוש מסטרעטין זצ"ל, ועדיין יש לדבר **ממה שהיה מנהגו לאמר השירה בלהבות אש מתלקחת פסוק ופסוק** (בכל יום), וכן המנהג עוד בכמה מקומות, ובכמה מקומות אומרים כל השירה ביחד, הלא דבר הוא. ונראה דזה תלוי בפלוגתת התנאים בסוכה (לז:) **דרבי אליעזר סבירא ליה שם דאמרו השירה בקטן המקרא את ההלל, דישראל ענו את משה כל מה שהיה אומר,** ורבי נחמיה ס"ל דאמרו כסופר הפורס על שמע, דמשה רבע"ה התחיל השירה, ואח"כ שרתה שכינה על כולם וכיוונו יחד את כל השירה (עיין פירש"י ז"ל), **על כן המנהג של רוב המקומות דאומרים כל השירה ביחד היא כדעת ר' נחמיה. והמנהג שאומרים פסוק ופסוק היא כר' אליעזר בנו של ריה"ג.** אולם לפי זה יש מכאן יסוד, למה דראיתי המנהג באיזהו מקומן של שבחים דהחזן מתחיל כל פסוק ואח"כ עונים הקהל אחריו, וזה ממש כדעת ר"א הנ"ל. ואולי יש ליתן טעם למנהגו של רבינו ז"ל (שהקהל מתחיל כל פסוק ואח"כ עונה החזן אחריהם) **כדי שישראל יוסיפו לו כח באמירת הפסוק, על דרך "תנו עוז לאלקים"** (תהלים פח, לח), **כדי שיאמרו אח"כ בהתלהבות יותר גדול ואמיץ, על כן אמרו הקהל הפסוק מקודם, ואח"כ השמיענו את קולו בכח והדר, או כדי להעלות את כל הדיבורים לשרשם.**

שו"ת נחלה לישראל (סי' י אות ט), **[ובספרו 'מכללתא ומלבשתא'** (אות כב) כתב, שבולאטשוב היה המנהג שבימות החול אומרים את השירה כולם ביחד, ובשבת ויו"ט אומר קודם החזן, והקהל אומרים אחריו פסוק אחר פסוק. וכ"כ 'אוצר החיים' (אות קסט) כ' שאצל מרן הקדוש בעל 'דברי חיים' מצאנו ז"ע היו אומרים בכל שבת את השירה פסוק בפסוק. וכן איתא בס' ילקוט מהרי"א מזידיטשוב (חלק ההנהגות אות סב): "הלל הגדול ושירת הים והכל יודוך וקל אדון, אומרים חזן וקהל פסוק בפסוק"]

שירת הים סגולה לעוברי ימים ונהרות

שאלת ממני, אודיעך דעתי ביורדי ימים שאינם אומרים שירת הים ולא וידוי, אם יש טעם למנהג זה. תשובה: זו לא שמעתי, אבל נראה לי שהם מקפידים מפני שכתוב בה "סום ורוכבו רמה בים" "תהומות יכסיומו" וכו'. ולענין הוידוי, מפני שהשטן מקטרג בשעת הסכנה (ברכ"ר צא, ט) ואין ראוי להזכיר עונות באותה שעה וכו'. אבל דעתי הוא שלא להקפיד בזה כלל, דאי משום דכתיב "תהומות יכסיומו" ליכא קפידא, שהרי על פרעה מדבר, לשעבר, תדע דכתיב "ירדו במצולות כמו אבן", (שהוא לשון עבר) **אדרבא, אני אומר כי שרו של ים ישמח בשעה שמשוררים ישראל שירת הים ומזכירים הנס שנעשה בו ושינה ממנהגו לעשות רצון קונו, ושבח הוא לו, ונוח מזעפו.**

שו"ת הרדב"ז (ח"ח סי' יז)

סגולה להנצל מסערת הים, לומר שירת הים בכוונת הלב בטעמיה ודקדוקיה, ועל ידי זה יקם סערה. כך קבלתי אני הצעיר מרב אחד גדול הדור.

סגולות ישראל (בהשמטות, דף קיט בשם ספר 'תהלה לדוד' הספרדי, על תהלים, אות ח)

כתב המהרש"ם ז"ל במכתב, אכתוב דבר מפורסם, שהיה גזירה נוראה על אנשי עירו, ונסע הרה"ק הרבי רבי שמעלקא [מניקלשבורג] זי"ע עם תלמידו הקדוש רבי משה ליב מסאסוב זי"ע לוויען, לחצר המלך, ואז היה זמן הפשרת הקרח בנהר דונאי, וגלי הכפור הלכו בשטף ולא היה אפשר לעבור הנהר בשום ספינה, ולאשר היה הזמן בהול, כי כלו ימי צאת הגזירה לפועל, אמר [הרבי ר' שמעלקא] לספן אחד ליקח עריבה קטנה, שאי אפשר לישב יותר משני אנשים, ונכנסו בה הוא ותלמידו ועמדו ברגליהם. **והרה"ק רבי שמעלקא אמר שירת הים ותלמידו ענה אחריו, והספינה הקטנה עברה בחוזק בין גלי הכפור בלא מכשול.** ומעבר לנהר ראו אנשי עיר הבירה ותמהו, ונעשה רעש גדול עד כי הגיע השמועה לחצר המלך, וגם משם יצאו וראו דבר הנפלא. וכשבא הרבי ר' שמעלקא העירה, פעל מיד לבטל הגזירה, בראות המלך והשרים גודל מעלתו.

שמן הטוב (פיפורים אות ט, וע"ע בספה"ק 'בני יששכר' תשרי, מאמר ב אות ו)

פנימי תשפ"א בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור גומלין של הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

ראש ישיבה הרמה דלאנדאן יצ"ו

באכסניית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בעיה"ב לאנדאן יע"א

יום ב פרשת ויחי תשע"ט לפ"ק

הגאון הראש ישיבה שליט"א התנצל לפני רבינו שליט"א על שנבצר ממנו להשתתף אישית במעמד חנוכת הבית לחיכל התורה החדש והמפואר דקהילתינו הק' 'היכל ישעי' זאב' בעיה"ב לאנדאן שהתקיימה ביום א' ויחי תשע"ט לפ"ק

ר"י הרמה: ס'איז מיר זייער שווער געווען, כ'האב נישט אזוי גוט געשפירט, ס'טוהט מיר ליידט אז כ'האב נישט געקענט גיין, ס'איז אלץ אנדערש, דער רבי זאל נישט תערומות האבן.

רבינו: חם ושלום, איך פארשטיי, מ'קען נישט אלעמאל.

מוה"ר אשר זעליג לעוו הי"ו, ראה"ק דקהילתינו לאנדאן: דער ראש ישיבה האט געשיקט א בריוו נעכטן, ער האט זיך נישט גוט געפילט, ער האט זייער געוואלט זיין ביים מעמד, בפרט אז דער רבי איז דארט, האט ער געשריבן א בריוו.

רבינו: יא, כ'האב דאך געזעהן דעם בריוו.

דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל זיין געזונט, און מ'זאל זיין בכח צו דינען דעם באשעפער. וקוי ה' יחליפו כח.

ר"י הרמה: יעדן טאג איז אנדערש, ברוך ה' יום יום, כל זמן איך קען גיין אין ישיבה, און כ'קען זאגן שיעורים, דארף מען געבן א הודאה.

רבינו: ס'איז דא א באקאנטע מעשה, ווען דער ייטב לב איז געווען מבקר חולה זיין דעם מהר"ם שיק, האט אים דער ייטב לב געפרעגט 'וואס פעלט אייך הוסטער רב?' האט ער געזאגט 'כח', האט דער ייטב לב געזאגט 'ס' שטייט אין פסוק (ישעי' מ לא) וקוי ה' יחליפו כח, דער אייבערשטער מאכט א קנין חליפין מיט די צדיקים, ער גיט זיי כח, און זיי געבן צוריק עבודת השי"ת'.

ושאל ר"י הרמה: ווי אזוי גייט עס ביי די קהילה דא, יעצט ווען דער רבי איז דא?

רבינו: ברוך ה'. געלויבט השי"ת.

א' הנוכחים: עם קומט אהער נייער רב אי"ה.[1]

ר"י הרמה: איך הער, ער איז למעשה נישט געקומען יעצט?

רבינו: יא, מה' מצעדי גבר כוננו (תהלים לז, כג) עם האט זיך געמאכט אזוי, ער האט געדארפט צו קומען יעצט, און ער האט זיך נישט גוט געשפירט, איז אזוי אויסגעקומען, דער אויבערשטער פירט דאך די וועלט.

ר"י הרמה: דער רבי וויסט דאך, כלל ישראל דארף א ישועה. איבעראל דארף מען ישועת ה', נישט קיין נפק"מ וואו מ'איז, אין ארץ ישראל, אין אייראפע, און אין אמעריקא.

רבינו: איבעראל. סדנא דארעא חד הוא (לשון הגמ' ב"ק יב:, ועוד כמה מקומות בש"ס).

ר"י הרמה: יא, נפשות ישראל אחת הן.

אין תומר דבורה (פרק א') רעדט ער פון דעם גאנצן מציאות.[2]

---

1 הגאון הצדיק ר' משה מנחם וויס שליט"א נתמנה באותה תקופה לכהן פאר בתור אב"ד קהלתינו הק' בלאנדאן יצ"ו.

2 וזה לשונו: ...כך האדם עם חבירו, כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו, מפני שהנשמות כלולות יחד, יש בזה חלק זה ובזה חלק זה, ולכך אינו דומה מרובים העושים את המצוה (ספרא ויקרא ב'ו ח'), וכל זה מפני כללותם, ולכך פירשו רז"ל (ברכות מז:) על הנמנה מעשרה ראשונים בבית הכנסת, אפילו מאה באים אחריו מקבל שכר כנגד כולם, מאה ממש כמשמעו, מפני שהעשרה הם כלולים אלו באלו, הרי הם עשר פעמים

אויף די מציבה פונעם רבי ר׳ יהונתן אייבשיץ שטייט אז דא ליגט איינער וואס דארף אנקומען צו די תפילות פון די וואס גייען פארבי, ׳כי נפשות ישראל אחת׳, און ער בעהט יעדן איינעם וואס קומט דא אהן זאל מתפלל זיין פאר אים, אזוי שטייט אויף די מציבה.

רבינו: יא, דער גאנצער נוסח המציבה איז אן אינטערסאנטער נוסח, ס׳איז געשריבן ע״פ צוואתו, ער האט דאס פארגעשריבן.[3]

דער רבי ר׳ יונתן איז געווען געוואלדיג גרוים, ס׳איז נישט משיג צו זיין.

דער ישמח משה ברענגט צו דעם רבי ר׳ יונתן (בפ׳ יתרו ובפ׳ ויקהל) אין ער רופט אים אהן ׳התייר הגדול׳.[4]

דער ישמח משה האט זיך מתייחס געווען אלץ א תלמיד פונעם רבי ר׳ יונתן, הגם ער אליינס איז נישט געווען א תלמיד פונעם רבי ר׳ יונתן, אבער ער איז געווען א תלמיד פון א תלמיד.

דעם ישמח משה׳ס רבי איז געווען דער דרישת הארי (הגאון רבי ארי׳ לייב אב״ד סטריזוב ז״ל),[5] און ער איז געווען א תלמיד

עשרה הם מאה, וכל אחד מהם כלול ממאה, אם כן אפילו יבואו מאה, הוא יש לו שכר מאה, וכן מטעם זה ישראל ערבים זה לזה (שבועות לט.) מפני שממש יש בכל אחד חלק אחד מחבירו... עיי״ש עוד.

3

על מצבתו חרות על פי צוואתו בזה״ל: ״ראו כל עובר החרות על הלוחות. ה׳איש אשר עמד לנס והי׳ כשושן פורחת. ו׳שב אל עפר ומראהו מאיש נשחת. נ׳א שימו על לבבכם ושובו בתשובה ניצחת. ת׳פלה תרבו בעדו לאלוקי הרוחות. נ׳פשו אליו יאסוף ובל תהי׳ נידחת. ז׳כות מעשיכם יגינו כי נפשות ישראל אחת. ל׳מדו מוסר לשנוא כבוד ומגדולה תהי׳ נפשכם בורחת. [הובא בספה״ק תפארת שלמה ח״א].

להלן תצלום ממציבת הרבנית ע״ה - א״ח הרבי ר׳ יהונתן זי״ע.

4

מלשון רש״י בפ׳ חוקת על הפסוק (במדבר כא, א) כי בא ישראל דרך האתרים [בהסתלקותו של אהרן הכהן].

עי׳ בישמח משה פ׳ יתרו (דף קסה ע״ב) מה שכתב בזה״ל: דהנה התייר הגדול הגאון מהר״י בספרו יערות דבש (חלק ב׳ דרוש ראשון), פירש במאמר דוד המלך ע״ה (תהלים קיט נד) זמירות היו לי חקך, עיין שם כל המאמר ותראה פלאות ושפתים ישק.

ועי׳ עוד כזה ביש״מ פ׳ ויקהל (דף קצח ע״א), שכתוב בזה״ל: ונקדים עוד דברי התייר הגדול ביערות דבש (חלק ב׳ סוף דרוש ראשון) שם באבוד רשעים רנה (משלי יא י), עיין עליו.

פונעם רבי ר' יונתן, במילא האט ער זיך מתייחס געווען אלץ א תלמיד פונעם רבי ר' יונתן.

ר"י הרמה: ער איז געווען דער גאון עולם, מ'זעהט זיינע חיבורים, זיין גדלות בתורה איז דאך געווען געוואלדיג.

רבינו: יא, זיינע ספרים האבן באלאכטן די גאנצע וועלט, אין אלע מקצועות התורה. יעדע מקצוע מיט אן אנדערן נאמען, דער תומים, דער פליתי און אזוי די אלע אנדערע.[6] נאר דעם פליתי האט ער אליינס געדרוקט, דארט שרייבט ער אן הקדמה, די אנדערע זענען שוין ארוים געקומען שפעטער נאך זיין פטירה.

אינטערעסאנט ער שרייבט אזוי אויף יעדן ספר דעם טעם פארוואס ער האט דאס אזוי גערופן, ער שרייבט אין די הקדמה אויפן פליתי (ספרו כריתי ופליתי על שו"ע יו"ד) אז דעם אורים ותומים (ספרו על שו"ע חו"מ) האט ער א נאמען געגעבן ווייל ס'איז א ביאור אויפן סמ"ע און אויפן ש"ך (שני הביאורים וגו"כ על שו"ע חו"מ) וואס ביידע זענען געווען כהנים, במילא האט ער עס גערופן אורים ותומים.[7]

ער האט קודם געהאט געשריבן דעם תומים, אבער למעשה ארויסגעגעבן האט ער קודם דעם פליתי, און דעם תומים האט מען שוין שפעטער ארויסגעגעבן.

א' הנוכחים: ער איז געווען רב אין פראג.

רבינו: יא, אבער שפעטער איז ער געווארן רב אין די שטאט מיין אויפן פלאץ פונעם פני יהושע, דער פני יהושע איז דעמאלטס געפארן ווערן רב אין פראנקפורט, און ער האט אים ממלא מקום געווען אין מיין.[8]

ר"י הרמה: די ספרים על התורה די דרושים די דרשות זענען מתוק מדבש, זיין יערות דבש איז א געוואלדיגער מוסר ספר אויסער די שיינע דרשות.

א' הנוכחים: דער רבי זאגט אסאך נאך פון רבי'ן ר' יונתן'ס ספרים, טאקע דעם יערות דבש זאגט דער רבי אסאך נאך.

רבינו: יא, ס'קומט מיר אויס צו זאגן מפעם לפעם.

כ'האב פאראיאר נאכגעזאגט פונעם רבי'ן ר' יונתן פאר די בחורים אין די ישיבה, כ'האב גערעדט וועגן פורים מ'זאל זיך ערליך אויפפירן, מ'זאל זינגן און טאנצן איידל און חסידי'ש, האב איך נאכגעזאגט טאקע פונעם יערות דבש, שרייבט ער דארט דברי מוסר אין (ח"ב דרוש ט), בימיו אין פראג איז שוין געווען ביי די שוואכערע אידן אביסל אזוי נאכגעלאזט..., און מ'האט געזינגען און געטאנצט נישט אזוי אין ארדענונג, האט דער רבי ר' יונתן געזאגט, זייער א שארף לשון, זאגט ער 'בימי הפורים אז מ'טאנצט נישט אין ארדענונג, קומט ארוים המן פון זיין קבר און ער טאנצט מיטו!'.[9]

---

5 עי' בתפילה למשה דפו"ח עמוד כ"ג.

6 הלא המה חיבוריו וספריו: ס' כרתי ופלתי על טור יו"ד אשר נדפס בחייו (והשאר נדפסו אחר הסתלקותו). ס' אורים ותומים על שו"ע חושן משפט. ס' בני אהובה על רמב"ם הלכות אישות וגירושין. ס' יערות דבש ב"ח דרשות עה"ת. ס' אהבת יונתן על ההפטרות. ס' בינה לעיתים על הלכות יום טוב. ס' המדע על הלכות ריבית. ס' תפארת יהונתן על התורה. ס' מאמר יהונתן באור על דרך פרד"ס על הפיוט חד גדיא. ס' באור על הגדה של פסח. ס' מטה יהונתן הערות על שולחן ערוך יורה דעה. ס' צפיחת הדבש דברי חריפות ובקיאות על התורה. ס' מטה יונתן על הלכות פסח. ס' שם עולם אגרות ותשובות בעניני קבלה. ס' חסדי יהונתן חידושים ודרושים על ש"ס ומדרשים. ס' מתוק מדבש חידושים על הלכות שבת. ס' גבורת יהונתן י"ח פלפולים בסוגיות הש"ס. ס' דעת יהונתן חידושים על מסכת עבודה זרה. ס' ברכת יהונתן על הלכות ברכות הנהנין. ס' דברי יהונתן חידושים על התורה ועל מדרשים. ס' ואבוא היום אל העין קונטרס בעניני קבלה. ועוד כמה ספרים שנדפסו מחידושיו בתורה.

7 עי' עוד בתפילה למשה דפו"ח עמוד כ"ה בהגהות מרבה להטיב כמה ענינים נאים בזה.

עי' לשו"ק בהקדמתו על ספרו כריתי ופליתי: הוחלתי לעשות חיבור על 'חושן משפט' ישועות חכמה..., שמה יתנו תוקף של הלכה ויהי לי לעטרה ולמצנפת דברי הכהנים נושא בד קודש יקרא הסמ"ע והש"ך, גלל כן קראתיו 'אורים ותומים'.

8 הנה הגה"ק רבי ר' יונתן ז"ל נולד בערך בשנת תנ"ו לאביו הגאון רבי נתן נטע ז"ל שהיה נין ונכד להגה"ק המגלה עמוקות ז"ל, אביו היה אב"ד בעיר אייבשיץ ומזה נתהוה הכינוי שניתוסף לשמו 'אייבשיץ'.

בשנת תע"א נשא לאשה את בתו של הגאון רבי משה יצחק שפירא ז"ל ושם החל שהיו ללמד תלמידים אפילו שהיו גדולים ממנו בשנים. בסוף שנת תע"ד נפטר בפראג ר' שמעון ריישר, ורבני העיר שזכרו את דרשתו המופלאה בעת חתונתו שהיתה בפראג, בקשוהו לשאת דרשות מדי שבת בשבתו.

לאחר זמן נתבקש גם לעמוד בראשות הישיבה דשם, ובחודש בתשרי שנת תצ"ו נפטר הגאון האב"ד של עיר פראג רבי דוד אופנהיים ז"ל, ורבי יהונתן נבחר למלא את מקומו.

בשנת תק"ב עבר למיין לכהן על כסא הרבנות שנתפנה בעת שהגה"ק הפני יהושע ז"ל עבר משם לכהן כאב"ד עיר הגדולה פרנקפורט. ובשנת תק"י החל לשמש כרבה של אה"ו שהם ר"ת של שלשת הקהילות הנכבדות א'לטונא ה'אמבורג ו'וואנזבעק, וביום כ"א אלול שנת תקכ"ד השיב נשמתו הטהורה ליוצרה.

9 עי' שם לשו"ק (דף קנ"ג) בתוך דברה"ק: ובעוונותינו הרבים בימים אלו ימי פורים תערובות נשים ואנשים בתולות במחול וזקנים ונערים מדברים דברי ניוול נבול ועזות תתרומם ויהללו אותה, אוי ווי השטן מרקד, והמן בא מקברו להתיצב בתוכם, אוי לנו כי חטאנו כי מרדנו בה' וה' רואה ערות דבר וסר מאחורינו, עי"ש.

האב איך געזאגט פאר די בחורים, אז איך גלייב אז קיינער ווייל נישט טאנצן מיט המן הרשע. און מכללו גמרינן אז דאס מיינט צו זאגן פארקערט אויך, אז טאמער טאנצט מען ערליך און געהויבן, ערליכע ניגונים וכדו', וועט מרדכי הצדיק ארויסקומען פון זיין קבר און ער וועט מיטטאנצן.... אזוי האב איך געזאגט פאר די בחורים.

ס'איז זייער א שארף ווארט פונעם רבי'ן ר' יונתן, דארט אין יערות דבש, וועגן דעם ענין.

*

רבינו: מ'דארף אסאך רחמי שמים, די אומות העולם האבן זיך פארלייגט לעצטנס [גזירת החינוך] אין ענגלאנד דא, און אין קאנאדע.

ר"י הרמה: אין קאנאדע אויך?

רבינו: יא, ס'איז דא גרויסע פראבלעמען מיטן גזירת החינוך אין קאנאדע.

און אין ניו יארק איז אויך דא.

ר"י הרמה: כ'האב געזעהן אין ספר החיים, דער ברודער פונעם מהר"ל, א מורא'דיג לשון, פרעגט ער די קשיא פארוואס איז נישט געבליבן קיינער פון די חשמונאים, זאגט ער ווייל ס'איז א גזירה אז פאר דעם לעצטן זמן דארף זיין א נסיון פון חכמות חיצוניות, און ווען עס וואלט ווען געלעבט איינער פון די חשמונאים, וואלט ער איבער געקערט די וועלט, און עס וואלט נישט געקענט זיין אזא גזירה. וועגן דעם האט מען גוזר געווען זיי זאלן נישט בלייבן כדי עס זאל קענען זיין די גזירה, און די וואס וועלן עומד זיין איינעם נסיון פון די גזירה, זיי וועלן זוכה זיין צו די גאולה השלימה.

דאס איז דער זמן, מ'האלט יעצט ביי די גזירה. עס האט זיך אהנגעהויבן ביי אידן פון ארץ ישראל, און ס'האט זיך איבעראל פארשפרייט.

רבינו: אם גבירה לוקה שפחה לא כל שכן (תענית כא:).[10]

ר"י הרמה: אין אלע דורות האט מען זיך מוסר נפש געווען. עס פעלט פשוט הבנה.

רבינו: יא, ס'פעלט נישט הבנה... ס'פעלט שכל....

ר"י הרמה: מ'דארף שפירן אין אמעריקא וואס איז אין ענגלאנד. און אין ענגלאנד וואס איז אין אמעריקא, און אלע דארפן שפירן וואס עס טוט זיך אין ארץ ישראל. ווי קען מען זיצן דארט גלייך מיט זיי...

רבינו: ס'איז ליידער א מצב, לא חלי ולא מרגיש... (לשון הגמ' יומא כב:).

ר"י הרמה: יא, דאס איז דער גרעסטער חורבן.

רבינו: מ'דארף רחמי שמים, אין ארץ ישראל דארף מען רחמי שמים מ'זאל נישט צושטערן דעם עולם התורה. זיי זאלן נישט קענען חרוב מאכן דעם עולם התורה.

ר"י הרמה: מ'דארף רעדן דערפון, וואס מער מעורר זיין, יעדן איינעם... וועט ס'קען....

מ'האט אמאל גזעזהן דער חפץ חיים וווינט אין וויבער שוהל, האט מען געפרעגט וואס איז? האט ער גזעזאגט אז א קצב איז אוועק, און ער איז אהנגענקומען אויף יענע וועלט, האט מען אים געפרעגט עפעס א טענה וואס מ'האט גהאט צו אים, האט ער גזעזאגט, דער רב האט מיר נישט גזעזאגט. האט דער חפץ חיים גזעזאגט, יעצט רופט מען פון אויבן יענעם רב... ער איז דער אחראי...

עס איז זיכער א חיזוק וואס דער רבי איז געקומען דא אהער. דאס איז דער ריכטיגער תיקון, צו מאכן א מקום תורה, יעדער מקום תורה וואס מ'מאכט איז עס מחליש דעם כח הטומאה.

הרא"ז: כ'וויל איינלאדענען דעם ראש ישיבה זאל קומען זהען דעם נייעם היכל התורה. דער ראש ישיבה וועט זהען ווי מ'קען זיצן דארט באקוועם און לערנען.

אפשר וועט דער ראש ישיבה איך קומען לערנען דארט.... מ'וועט נישט שטערן דעם ראש ישיבה פון לערנען..., מ'לאזט נישט שמועסן דארט, מ'גייט שטעלן א משגיח וואס זאל אכטונג געבן מ'זאל נישט שמועסן, מ'זאל נישט שטערן דאס לערנען.

ר"י הרמה: [בצחות] און מענטשן וועלן נאך קומען.....???

וכיכדו רבינו בכרכת לחיים

וכירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן בבריאות השלימות, מ'זאל קענען מרביץ תורה זיין מיט הרחבת הדעת און מיט געזונט, לאורך ימים ושנים.

ר"י הרמה: אמן. וכן למר, לאורך ימים ושנים, להעמיד הדת על תילה.

מ'דארף דאס גוט דערהערן, אז דאס איז דער ענטפער פאר די אלע זאכן, אויפשטעלן נאך א מקום תורה, און נאך א מקום תורה, אז מ'וועט דאס דערהערן וועט דאס זיין א תיקון.

דער רבי איז דאך דער גרויסער מקים עולה של תורה, און דער ציבור דארף וויסן אז דאס איז דער שטערקסטער מיטל.

רבינו: מ'האפט אזוי, בעזר שמו יתברך, אז אידן וועלן קומען לערנען וועט דאס אריין ברענגען אביסל א ריח תורה

---

10 ועי' **בדבר"י לחנוכה** (דרוש קל"א) **מש"כ כעין זה עפ"י דברי הזוה"ק והישמח משה בתפלה למשה** (תהלים צ"ט).

וז"ל הגמ' שם: "אמרו ליה לרב נחמן איכא מותנא בארעא דישראא, גזר תעניתא, אמר, אם גבירה לוקה שפחה לא כל שכן".

אין אידן, און אז ס׳איז דא א ריח תורה איז דא א ריח פון יראת שמים, איז דא א ערליכקייט ביי כלל ישראל.

ר״י הרמה: יא, אדרבה. דאם איז אונזער כלי מלחמה באמת, הקול קול יעקב (גיטין נז:).

א׳ מבניו: דער מהר״ל זאגט אויף דעם מאמר חז״ל (עירובין נד.) חש בראשו יעסוק בתורה, אז עם גייט ארויף אויף די רוחניות׳דיגע מיחושים, אזוי זאגט דער מהר״ל אין גבורת ה׳. חש בראשו איז די מחשבה זאל זיין גרייט, חש במעיו מיינט מען אז דער גוף זאלן זיין גרייט, אלע מיחושים איז יעסוק בתורה. דאם איז די עצה. צרי ומרפא מיינט מען אויף רוחניות׳דיגע מיחושים.

ר״י הרמה: דער אויבערשטער זאל העלפן ס׳זאל זיין א גאנצע ישועה. דאם איז די וועלט היינט, די וועלט איז כלל ישראל.

רבינו: בראשית בשביל ישראל ובשביל התורה ברא אלוקים את השמים ואת הארץ.

און דאם האב איך געזאגט, מ׳האפט אז אידן וועלן קומען לערנען וועט עס אריין ברענגען אידישקייט.

יעדער מקום תורה, מקום קדושה, וואם ס׳בויעט זיך בזמן הגלות איז מקרב די גאולה שלימה.

ס׳איז דא א מדרש, דער שבט מוסר ברענגט עם צו אין זיין ספר מדרש תלפיות (בו ליקט וקיבץ מדרשי חז״ל מכל הספרים), אז בשעת׳ן חורבן הבית, ווען דאם ביהמ״ק איז חרוב געווארן, האט דער וויינט צובלאזן דאם שטויב און שטיינדלך פונעם בית המקדש, און ס׳איז צופלויגן איבער די גאנצע וועלט און וואו עם איז געפאלן א ברעקל פון די אש און די שטויב פון דעם, דארט איז געווארן א מקום קדוש, א ביהמ״ד, א ישיבה, א בית תורה ותפילה.[11]

כ׳האב אמאל געזאגט מיט דעם פשט, די גמרא זאגט אין מגילה (כט.) עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל, פארוואם וועט דאם אהין גיין? ווייל דער מקור איז דאך פון דארט, ממילא גייט עם צוריק אהין, לקבוע בארץ ישראל.

א׳ הנוכחים: ס׳וועט מוזן זיין א גרויסער ארץ ישראל מיט אזויפיל סאטמארער היכלי תורה....

רבינו: דער מדרש זאגט דאך אזוי, אז ארץ ישראל וועט נתפשט ווערן.[12]

ס׳איז אינטערעסאנט, דער מהרש״א זאגט דארט אויפן פלאץ, אז נישט נאר קיין ארץ ישראל, נאר ס׳וועט נקבע ווערן אויפ׳ן מקום המקדש אליינם.[13]

ונפרד רבינו ממנו בברכה: א יישר כח, דער אויבערשטער זאל העלפן א שיבה טובה, מיט אריכות ימים ושנים.

ר״י הרמה: דער רבי זאל אויך א ברכה געבן אויף הרחבת הדעת צו די הרבצת התורה.

רבינו: אויף לאנגע יארן מיט הרחבת הדעת און מיט סייעתא דשמיא, ללמוד וללמד, מרביץ תורה זיין פאר תלמידים.

ר״י הרמה: אמן, א יישר כח.

---

11 כ״כ בספרו אגדת אליהו (פ״ז דפיאה סי׳ י״א) דמה שאמרו ״מקדש מעט״ ולא מקדש קטן, היינו לפי דכשנחרב המקדש פיזר הקב״ה אבניו בכל העולם כדכתיב תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות, ובכל מקום שנפל שם אבן מאלו אבנים נבנה בית הכנסת, וזהו שאמר ״מקדש מעט״ כלומר יש בו מעט מהמקדש שהיא אותו האבן מן המקדש שנשקע שם ע״ש. והובא בספר זכר דוד (מאמר שני פרק ו׳ עמוד ל), ועי׳ בס׳ ברכת שמואל על התורה (מהגאון בעל ברכת הובה ז״ל) בפ׳ בלק, שמביא כעין זה מהזוה״ק.

ועיי׳ מה שכ׳ הגאון רבי חיים פאלאג׳י ז״ל בספרו ברכת מועדיך לחיים (דף קכג ע״ב) שכתב בשם יש מפרשים דקדושת בית הכנסת הוי בקדושת בית המקדש, יען כי בחורבן בית המקדש נתפזרו אבני הקדש בהו״ל, ובמקום אשר נפלו אותן האבנים של בית המקדש נתקדשו לבנות על מקומם בית הכנסת ע״ש.

12 כ״ה בילקוט שמעוני (ישעיה רמז תקג) אמר רבי לוי עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל, וארץ ישראל ככל העולם כולו. ובמדרש שיר השירים רבה (פרשה ז) נאמר: עתידה ירושלים להתרחב ולעלות ולהיות מוגעת עד כסא הכבוד, עד שתאמר צר לי המקום.

13 עי׳ בדברי המהרש״א בחידושי אגדות (שם) מה שביאור את דברי הגמ׳ עתידים בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל. ועל דרך יש לכוין במזמור שמחתי באומרים לי בית ה׳ נלך וגו׳, זה המזמור בגלות נאמר ששמחתי באומרים לי בית ה׳ נלך שהוא בית הכנסת כאילו עומדות היו רגלינו בבית המקדש בירושלים, ולכך שמחתי בהליכתי לבית הכנסת כאילו באתי למקדש, לפי שירושלים הבנויה כעיר שחוברה וגו׳, ר״ל ע״פ שאמרו במדרש לעתיד יהיה ביהמ״ק גדול כירושלים שבעוה״ז וירושלים יהיה גדול ככל א״י, וע״ז אמר מה טעם יהיה בית המקדש לעתיד כ״כ גדול, לפי שבירושלים הבנויה לעתיד יהיה חוברה לה למקדש יחדיו כל מקומות של בתי הכנסיות שהיו בעוה״ז, ונמצא עתה בגלות שאני עומד בבית הכנסת הרי הוא מקום המקדש גופי׳ דלעתיד, ועד״ז אמרו פ״ק דברכות תפלתם לא נאמר אלא בבית תפלתי שהקב״ה מתפלל שם, כמ״ש בברכות ששמע ר״י כ״ג שהיה הקב״ה מתפלל יה״ר מלפני שיכבשו רחמי כו׳, ומסיים ושמחתים בבית תפלתי דהיינו בבה״מ שיכנה לעתיד בא״י, דבעוה״ז בגלות הוא יקרא לכל העמים דהיינו בתי כנסיות שבכל ארץ העמים שיקבעו לעתיד בא״י מחובר לבית המקדש.

לעילוי נשמת

הרב החסיד

ר' יחזקאל שרגא בראך ז"ל

ב"ר שלמה יודא ז"ל

נלב"ע י"ג שבט

הונצח ע"י בנו ידידינו הרבני הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **שמואל חיים בראך** הי"ו

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת מרים מאשקאוויטש ע"ה

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע י"ב שבט תשס"ט לפ"ק

הונצח ע"י בנה ידידינו הרבני הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **יעקב חיים מאשקאוויטש** הי"ו

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

במקהלות אלפי אנשי שלומינו, חברי קהלתינו הק', יתאספו יחד זקנים
עם נערים ברוב עם הדרת מלך, כולם נקבצו באו לך, להתעלס יחד
באהבים וביעלת חן, להסתופף בצל התומר

בצילא דמהימנותא קדישא של

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

במקהלות עם קודש אצל עריכת

שולחן הטהור

לכבוד חמשה עשר בשבט
ראש השנה לאילנות

יום ד' יתרו הבעל"ט
אור ליום חמשה עשר בשבט

בשעה 8:30 בערב | בהיכל בית המדרש הגדול

כיצד מברכין על הפירות

שירות ותשבחות ברכות והודאות בהתרוממות ודביקות
יחד כל הקהל הקודש לקול תרועת הזמר של
מקהלות המשוררים בחצרות קדשינו

פרי צדיק עץ חיים

דברות קודש מכ"ק מרן רבינו שליט"א
דברי אגדה והתחזקות לכבוד היום

אשר פריו יתן

מיני פירות לכבוד היום
אחר שולחן הטהור יהי' מוכן שיירי פירות
על שולחן הכבוד

יהי רצון שכל נטיעות
שנוטעים ממך יהיו כמותך

בכבוד רב
הנהלת הקהלה

argaman 845.388.1898